

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae

Vedecký časopis Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae
4/2012

Obsah/Contents

Vedecké štúdie/ Primary researches

- **Legislatívne NIČ a ústavný súd 4**
The legislative NOTHING and the Constitutional Court
JUDr. Boris Balog, PhD. & Mgr. Andrej Bonko

Odborné články / Papers

- **Obchodní zastoupení II 24**
Commercial Representation II
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
- **Mimosmluvní odpovědnost EU za škodu a tzv. chytré sankce 33**
EU extracontractual liability for damages and so-called smart sanctions
doc. JUDr. Pavel Svoboda, PhD., D.E.A.,
- **Dosah rozhodnutia Cassis de Dijon na vzájomné uznávanie
v oblasti trestného práva 41**
*Impact of the Cassis de Dijon Decision on Mutual Recognition
in the Area of Criminal Law*
JUDr. Libor Klimek & JUDr. Richard Klimek
- **Miesto činu a špecifiká prvotných úkonov na mieste činu podplácania
príslušníkov Policajného zboru 51**
*The crime scene and the specifics of initial actions on the police officer´s
bribery on duty*
JUDr. Marek Tkačik & JUDr. Marián Geleta
- **Vybrané otázky právnej úpravy spolumajiteľstva obchodného podielu 65**
Selected issues of legislation on the business share co-ownership
JUDr. David Soukeník & JUDr. Miroslav Hlivák
- **Svedok v kontradiktórnom dokazovaní 81**
Witness at contradictory trial
JUDr. Ľudmila Jakubíková

-
Právne aspekty podnikania zahraničných podnikov na Slovensku po implementácii smernice Rady 2006/123 o službách na vnútornom trhu.. 92
Legal aspects of undertaking and conducting business activity by foreign entrepreneurs in Slovakia after the implementation of the Directive 2006/123/EC on services in the internal market
 JUDr. Hana Kováčiková

Informácie / Informations

-
Letní škola dějin – již tradiční zářijové pásmo přednášek na PrF MU 102
The Summer School of Legal History – the Traditional September Round of Lectures at the Masaryk University, Faculty of Law
 JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.

Legislatívne NIČ a ústavný súd

The legislative NOTHING and the Constitutional Court

▼ Boris Balog – Andrej Bonko

Kľúčové slová:

zákonodarca, legislatívna nečinnosť, legislatívne opomenutie, ústavný súd, novela zákona, zrušenie zákona, oživenie zákona

Key words:

The legislator, legislative non-action, legislative omission, the Constitutional Court, the amendment to the Act, the derogation of the Act, resuscitation of the Act

1. Úvod

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) prijal uznesením sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16 na ďalšie konanie návrh smerujúci k preskúmaniu súladu niektorých ustanovení zákona č. 500/2010 Z. z. s Ústavou Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“). Napadnutý zákon obsahuje priame novelty dvoch zákonov a v novelizačnom článku II v tejto súvislosti obsahuje novelu zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Novela tohto zákona je veľmi jednoduchá – ide o vypustenie jedného paragrafu. Táto novela vyjadruje vôľu zákonodarcu vypustiť z platného zákona jedno jeho ustanovenie. Ústavný súd prijal vyššie uvedeným uznesením na ďalšie konanie aj čl. II napadnutého zákona, čím vyjadril, ale aj obsiahol odôvodnil svoju právomoc venovať sa v rámci prieskumu ústavnosti zákonov aj prieskumu toho, čo sám označil ako legislatívne NIČ – v tomto prípade vypustenie jedného ustanovenia z platného zákona.

Predložený príspevok sa detailnejšie venuje prieskumnej právomoci ústavného súdu vo vzťahu k legislatívnemu NIČ. Príspevok skúma a bližšie analyzuje tak rôzne prípady legislatívneho NIČ ako výsledku činnosti či nečinnosti zákonodarcu, ako aj možné konanie ústavného súdu v situácii, ak takéto legislatívne NIČ nadobúda protiústavný charakter. V širších súvislostiach je predmetom príspevku aj skúmanie vzťahu dvoch normotvorcov/zákonodarcov – parlamentu a ústavného súdu.

2. NIČ v legislatíve – pojmové vymedzenie

NIČ v legislatíve môže mať dve základné podoby, a to bežné NIČ v legislatíve a normatívne NIČ v legislatíve. Bežné NIČ v legislatíve je spojené so zákonodarcom, ale nie v zmysle uplatnenia jeho zrušovacej právomoci, ako je tomu v prípade normatívneho NIČ, ale bežné NIČ je výsledkom nekonania alebo nedokonalého konania zákonodarcu. Bežné NIČ v legislatíve znamená, že určitá oblasť spoločenských vzťahov nie je vôbec predmetom právnej úpravy, hoci by ňou mala byť alebo že existujúca právna úprava nie je úplná a nepredstavuje takú právnu úpravu, ktorá by umožňovala riadnu a bezproblémovú aplikáciu právneho predpisu na regulované spoločenské vzťahy. Normatívne NIČ v legislatíve je na rozdiel od bežného NIČ v legislatíve výsledkom normatívnej derogačnej vôle zákonodarcu.

3. Bežné NIČ v legislatíve – legislatívna nečinnosť a legislatívne opomenutie

Pri skúmaní bežného NIČ v legislatíve sme narazili hneď v úvode na problém jeho vymedzenia použitím pojmov legislatívnej medzery, legislatívnej nečinnosti a legislatívneho opomenutia. Aký je vlastne medzi nimi vzťah? Čo je vyšším pojmom a čo sú jeho podskupiny? Kým v českej odbornej literatúre je základný a všeobecný pojem legislatívna nečinnosť a táto je chápaná ako legislatívna medzera, ktorá sa ďalej člení na legislatívnu medzeru v pravom zmysle slova a na legislatívnu medzeru v nepravom zmysle slova,¹⁾ ústavný súd vymedzil a použil pojmy legislatívnu nečinnosť a legislatívne opomenutie a následne legislatívnu nečinnosť stotožnil s nepravou medzerou v práve,²⁾ tak nakoniec v slovenskej odbornej literatúre sa možno stretnúť s chápaním medzery ako základného a všeobecného pojmu, ktorý zahŕňa (i) právne vákuum, (ii) neurčitost právnej úpravy a (iii) legislatívnu nečinnosť.³⁾ Súčasne autor tohto posledne uvedeného vymedzenia spochybňuje, že medzi legislatívnu nečinnosť a nepravú medzeru v práve možno dať znak rovnosti. Ak určitá právna úprava síce existuje, avšak sa javí z istých dôvodov nedostatočná, neúplná, či dokonca protiústavná, potom je záver o legislatívnej nečinnosti sporný. Problém je práve v tom, že nejde o absolútnu nečinnosť zákonodarného orgánu, ale o nesprávny obsah prijatej právnej úpravy. Do úvahy by prichádzalo skôr označenie „nedostatočná legislatívna činnosť“.⁴⁾

V záujme vyriešenia tejto terminologickej nejasnosti a keďže účelom tejto časti príspevku je preskúmať bežné NIČ v legislatíve tak, ako ho chápe ústavný súd v rozhodnutí uvedenom v úvode príspevku, budeme v tejto časti príspevku primárne používať pojmy legislatívna nečinnosť a legislatívne opomenutie v zmysle ich chápania ústavným súdom a súčasne ich budeme chápať ako zdroj legislatívnej medzery, ktorá predstavuje bežné NIČ v legislatíve.

3.1 Legislatívna nečinnosť

Legislatívna nečinnosť znamená, že daná oblasť spoločenských vzťahov je zákonodarcou vedome ponechaná úplne mimo právnu reguláciu. Takéto vedomé (ne)konanie zákonodarcu je možné chápať aj ako jeho plánované či zámerné mlčanie.

Samotná skutočnosť, že určitá oblasť spoločenských vzťahov nie je predmetom právnej regulácie, nemusí byť problémom. Ani štát a jeho zákonodarný orgán nemá a ani nemá mať ambíciu regulovať všetky spoločenské vzťahy a podriaďovať ich svojim pravidlám správania. Pri skúmaní legislatívnej nečinnosti je potrebné zohľadniť skutočnosť, že absolútna regulácia spoločenských vzťahov zo strany zákonodarcu nie je vhodná a správna. Medzi najčastejšie chyby právnického myslenia totiž možno zaradiť aj domnienku, že všetko, čo môže byť regulované, musí byť regulované.⁵⁾ Preto je úplne prirodzené, že zákonodarcu ponecháva rôzne oblasti spoločenského života vedome bez zákonnej

1) GERLOCH, A. a kol.: *Teorie a praxe tvorby práva*. Praha : ASPI, 2008, s. 70.

2) Rozhodnutie sp. zn. PL. ÚS 23/05 – bližšie uvádzané v ďalšom texte.

3) KANÁRIK, I.: *Legislatívna nečinnosť zákonodarného orgánu v právnom štáte (v rovine vnútroštátneho práva)*. In: Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-organizačnej praxi, zborník príspevkov z vedeckého seminára, UPJŠ, Košice, 2009, s. 6.

4) Tamže, s. 7.

5) BRÖSTL, A.: *Slová, slova, slova...*In: GERLOCH, A. – KYSELA, J.: *Tvorba práva v České republice po vstupu do Evropské unie*. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2007, s. 49.

regulácie. Z pohľadu fyzickej osoby či právnickej osoby to potom vytvára stav, keď táto môže konať, čo nie je zákonom zakázané a nemožno ju nútiť, aby konala niečo, čo zákon neukladá.

Na druhej strane ale skúmanie legislatívnej nečinnosti má svoje opodstatnenie v prípade, ak určitý druhovo vymedzený spoločenský vzťah nie je právne regulovaný, a to aj napriek tomu, že spoločenská potreba vyplývajúca z charakteru daného spoločenského vzťahu a zo systému štruktúry právneho poriadku vyžaduje právnu reguláciu.

Vyššia forma uvedenej situácie je spojená nielen s tým, že tu existuje spoločenská potreba regulovať určitú oblasť spoločenských vzťahov, ale že popri tom existuje aj ústavná povinnosť parlamentu prijať príslušnú právnu úpravu.⁶⁾ Ústavodarca ústavou vymedzuje rámec pôsobenia zákonodarcu. Obvykle ústavodarca ponecháva na úvahe zákonodarcovi, ktoré zákony prijme pomocou pravidiel ustanovených v ústave. Popritom v právnom štáte ústavodarca môže zákonodarcu zaviazat', aby prijal niektoré zákony.⁷⁾ V materiálnom právnom štáte musí mať aj parlament povinnosti, ani tento nemôže byť mimo ústavných orgánov, ktoré svojou činnosťou naplňajú princípy materiálneho právneho štátu.

V skúmanom prípade legislatívnej nečinnosti a jej spôsobilosti vyvolať protiústavný stav je to osobitne významné vo vzťahu k pozitívnemu záväzku štátu. Teória pozitívneho záväzku ukladá štátu povinnosť ľudské práva nielen deklarovať, ale zabezpečiť všetky podmienky (vrátane materiálnych a právnych) potrebné na ich napĺňanie. To by malo viesť zákonodarcu k ústavnej povinnosti prijímať také zákony, ktoré naplňajú obsah a zmysel Ústavy SR.

Od roku 1996 sa menilo vnímanie pozitívneho záväzku štátu ústavným súdom, ako to vidno aj na rozhodnutí sp. zn. PL. ÚS 7/96 – *„Ústava Slovenskej republiky obsahuje ustanovenia, ktoré implikovane zahŕňajú zámer ústavodarcu zaručiť zvýšenú ochranu zvlášť dôležitým spoločenským vzťahom. Popri pozitívnom záväzku štátu chrániť práva a slobody občanov v podmienkach prechodu od plánovitého hospodárstva k trhovému má taký význam aj hospodárska súťaž.“* Za skutočný prelom ale možno pokladať rozhodnutie sp. zn. II. ÚS 8/96, kde ústavný súd k relevancii a rozsahu viazanosti Slovenskej republiky pozitívnym záväzkom vyslovil – *„Česká a Slovenská Federatívna Republika ani Slovenská republika neuplatnila výhradu voči čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Preto v rozsahu, v ktorom z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd platí pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia na zabezpečenie ľudských práv a základných slobôd, vyplýva pozitívny záväzok aj pre Slovenskú republiku. Pozitívny záväzok vyplývajúci aj z ďalších medzinárodných zmlúv, ktoré ratifikovala a vyhlásila alebo ktoré ratifikuje a vyhlási v svojej Zbierke zákonov Slovenská republika, musí plniť, pokiaľ voči nemu neuplatní výhradu. Pozitívnym záväzkom sa chránia aj práva a slobody ustanovené v Ústave Slovenskej republiky. Obsahom pozitívneho záväzku štátu vo vzťahu k právam a slobodám občana je povinnosť podniknúť opatrenia na ochranu práv, ktoré v ústave priznal občanovi, ale súčasťou pozitívneho záväzku nie je povinnosť dosiahnuť výsledok, ktorý občan žiada od štátu.“*

6) K povinnosti parlamentu prijať zákon pozri – BALOG, B. – TRELLOVÁ, L.: *Povinnosť parlamentu prijať zákon?!* Právny obzor, 95, 2012, č. 1, s. 25-43.

7) DRGONEC, J.: *Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky*. Zväzok 1, MANZ Bratislava, 1997, s. 58.

Z koncepcie materiálneho právneho štátu vyvodzujeme záver, že z pozitívneho záväzku štátu vyplýva v materiálnom právnom štáte povinnosť zákonodarcu prijať takú právnu úpravu, ktorú predpokladá ústava a tým umožniť v plnej (ústavnej) miere využívanie tých základných práv a slobôd, ktorých sa možno domáhať len v medziach zákonov.⁸⁾

Ak existuje spoločenská potreba regulovať určitú oblasť spoločenských vzťahov alebo ak dokonca existuje ústavná povinnosť prijať určitý zákon a právna úprava chýba, tak tento nedostatok bráni možnosti domáhať sa určitých práv, určitým spôsobom postupovať v konaní a pod. Ide teda o situáciu, keď je právna úprava vzhľadom na absenciu určitých právnych noriem dysfunkčná či nepoužiteľná, pretože pre určitý komponent posudzovaného prípadu nie je explicitne v právnej norme obsiahnutá písaná právna úprava a bez nej nie je možné prípad právne posúdiť a rozhodnúť o ňom ako o celku.⁹⁾

Takúto situáciu riešil ústavný súd v konaní sp. zn. PL. ÚS 8/96, kde vyslovil – „V rozsahu, v ktorom zákonodarca určil ako súčasť úradného styku aj úradný styk občanov Slovenskej republiky s verejnoprávnymi orgánmi, mal súčasne tým z nich, ktorí patria k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) ústavy v tomto úradnom styku zaručiť právo na používanie ich jazyka, keďže garancie reálneho výkonu základných ľudských práv a slobôd patria k základným znakom právneho štátu a tento ich je povinný zabezpečovať „kontinuálnym“, t. j. v čase nepretržitým spôsobom. Keďže zákonodarca doteraz neprijal osobitný zákon o používaní jazyka menšín alebo etnických skupín v úradnom styku, zrušovacie ustanovenie § 12 zákona o štátnom jazyku vyvolalo v právnom poriadku Slovenskej republiky stav, keď občania Slovenskej republiky patriaci k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám nemajú možnosť používať svoj jazyk v úradnom styku, do ktorého vstupujú s verejnoprávnymi orgánmi spôsobom a v rozsahu upravenom odsekom 5 § 3 zákona o štátnom jazyku.“

Niektoré právne odvetvia majú prostriedky, ako prípadnú absenciu takýchto ustanovení prekonať (analogia legis štandardne prípustná na základe explicitných ustanovení v odvetviach práva súkromného – napr. § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ale aj analogia iuris podľa § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka), v iných právnych odvetviach vedie absencia právnej úpravy k záveru o neaplikovateľnosti či nevynútiteľnosti určitej právnej úpravy, resp. k záveru o právne irelevantnom konaní či skutočnosti, bez toho, aby to bolo pocíťované bez ďalšieho negatívne.¹⁰⁾

3.2 Legislatívne opomenutie

Legislatívne opomenutie je stavom, keď zákonodarca pozitívne upravujúc určitú oblasť spoločenských vzťahov opomenul niektoré významné prvky tejto právnej úpravy. Zákonodarca teda pri legislatívnom opomenutí reguluje určitú oblasť nekompletné či fragmentárne, opomínajúc právny komponent, ktorý je želaný z hľadiska integrity daného inštitútu, resp. ústavnosti.

Legislatívne opomenutie predstavuje prípady, keď je právna úprava v určitom zmysle nedostatočná. Ide o situáciu nedodržania základnej požiadavky kladenej na zákon totiž aby upravoval v príslušnej oblasti všetky základné spoločenské vzťahy.

8) Dielo cit. v pozn. 6, s. 40.

9) Dielo cit. v pozn. 1, s. 70.

10) Tamže, s. 70.

Kým v prípade legislatívnej nečinnosti možno hovoriť o vedomom konaní zákonodarcu, ktorý z rôznych dôvodov ponecháva určitú oblasť spoločenských vzťahov mimo svojej regulačnej moci, v prípade legislatívneho opomenutia ide skôr o neúmyselné konanie, ktoré predstavuje nedokonalosť zákonodarcu. Schopnosť zákonodarcu prijať (na prvý pokus) právny predpis, ktorý by úplne a aplikačne bezproblémovo upravil regulované spoločenské vzťahy, s narastajúcou kvantitou prijímanej legislatívy klesá. Ani v modernom právnom štáte sa totiž nedá vyhnúť nedostatkom v zákonných právnych predpisoch.

Nedokonalý zákonodarca vytvára vnútorne nekonzistentný právny poriadok a predstavuje opak racionálneho zákonodarcu. Doktrína racionálneho zákonodarcu vychádza z maximy vnútornej bezrozpornosti a konzistentnosti právneho poriadku. Je to idea, ktorá spája interpretáciu práva s nevyhnutnosťou konzistentnosti noriem a účelov právneho poriadku a musíme ju považovať za nevyhnutný predpoklad interpretácie práva.¹¹⁾

Aj napriek doktríne racionálneho zákonodarcu je možné vo výsledkoch legislatívnej činnosti identifikovať nedostatky spôsobené legislatívnym opomenutím.

Najčastejšie je podstata takého deficitu v porušení požiadavky rovnosti v najširšom zmysle slova. V konkrétnych prípadoch môže ísť o prípad, keď určitý právny vzťah je právom upravený, zatiaľ čo iný upravený nie je a takáto situácia je pociťovaná negatívne z hľadiska princípu rovnosti. Inokedy môže ísť o situáciu, keď sa benefitov vyplývajúcich z určitého základného práva nemôže domôcť skupina osôb určená na základe kritérií, ktoré nie je možné vzhľadom na výslovný zákaz použiť, a to buď kvôli tomu, že zákonná úprava im buď možnosť domáhať sa takého práva výslovne odopiera, alebo preto, že zákonodarca ako osoby oprávnené označil tých, medzi ktorých iné osoby na základe neprípustných kritérií nepatria.¹²⁾ Pre rozdielny prístup, resp. vylúčenie určitej skupiny tu nie je ústavne akceptovaný dôvod, ako napr. verejný záujem alebo ochrana nejakej verejnej hodnoty – zdravia, bezpečnosti, poriadku alebo majetku.

Právna norma nie je použiteľná práve preto, že vykazuje vnútorné rozpory a ide o legislatívny „nedorobok“, z ktorého nie je možné poznať úmysel zákonodarcu.¹³⁾ Ide najmä o neúplnosť alebo absenciu písaného práva v porovnaní s explicitnou úpravou obdobných prípadov. Problematika legislatívneho/zákonodarného opomenutia je rozpracovaná najmä v nemeckej odbornej literatúre a v rozhodovacej činnosti nemeckého Spolkového ústavného súdu. Nemecká odborná literatúra rozlišuje zákonodarné opomenutie tzv. pravé a nepravé. Pravé opomenutie vychádza z myšlienky ochrannnej funkcie štátu proti zásahom tretích osôb (typická je naopak povinnosť štátu na diplomatickú ochranu v zahraničí), t. j. objektívnej funkcie základných práv. Ako ďalší príklad by sme mohli uviesť nevykonanie valorizácie určitých sociálnych dávok, napriek tomu, že k nemu malo dôjsť (porušenie – v nemeckej terminológii – tzv. *Nachbesserungspflichten*) alebo nezaistenie garancií právnej ochrany v súdnom alebo správnom konaní sociálne slabým osobám (tzv. právo chudobných). Za nepravé opomenutie zákonodarcu sa označuje taká situácia, kedy zákonodarca určité skupiny alebo osoby vyňal z výhodnejšej právnej úpravy a títo sa potom môžu cítiť znevýhodnení, diskriminovaní. V tomto prípade teda v skutočnosti nejde o nečinnosť zákonodarcu, ale o jeho konanie, preto sa hovorí o nepravom

11) HOLLÄNDER, P.: *Ústavnoprávní argumentace, ohlédnutí po desetiletích Ústavního soudu*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 33.

12) Dielo cit. v pozn. 1, s. 71.

13) MLSNA, P.: *Vázanost soudce právem a zákonem a mezery v právu a jejich vyplňování*. Legislativní příloha odborného časopisu Správní právo, ročník III, IV/2011, s. CXV.

opomenutí.¹⁴⁾ Samotné takéto vyňatie sa môže legislatívne uskutočniť dvoma spôsobmi. V prípade, ak ide o výslovnú právnu úpravu, ktorá vylučuje určitú skupinu z výhodnejšej právnej úpravy, je možné v konaní o súlade, resp. v konaní o kontrole noriem takéto výslovné vylúčenie posúdiť ako protiústavné a rozhodnutím ústavného súdu ho zrušiť. Komplikovanejšia situácia nastáva v prípade, ak ide o tzv. *mlčanie zákonodarcu*, teda keď k vylúčeniu určitej skupiny osôb z výhodnejšej právnej úpravy dochádza tým, že sa o nej zákonodarca vôbec nezmieňuje. V tomto prípade nie je možné dosiahnutie úplnej nápravy len konaním ústavného súdu, ale vyžaduje sa aj následné aktívne konanie zo strany zákonodarcu.

3.3 Bežné NIČ v legislatíve a ústavný súd

Legislatívna nečinnosť a legislatívne opomenutie sú výsledkom nekonania alebo neúplného a nedokonaleho konania zákonodarného orgánu. V prípade, že tento nie je sám motivovaný príslušnú zákonnú úpravu prijať, resp. prijať ju úplnú, vzniká otázka, či existuje ústavný orgán, ktorý by vzhľadom na svoje úlohy a postavenie v demokratickom a právnom štáte mohol zákonodarcovi, aj keď možno len nepriamo, uložiť prijatie potrebnej a úplnej právnej úpravy.

Odpoveď na otázku o prípustnosti/dovolenosti rozhodovania o legislatívnej nečinnosti zákonodarného orgánu je závislá od viacerých podmieňujúcich skutočností, predovšetkým od poňatia suverenity parlamentu, konkrétneho modelu formy vlády (parlamentná republika, parlamentná monarchia, prezidentská republika, vodcovský typ štátu atď.), v neposlednom rade aj od nevyhnutnosti modifikácie modelu del'by moci vyvolanej súčasným vplyvom partitokracie v rámci politického systému spoločnosti. S problematikou prípustnosti rozhodovania o legislatívnej nečinnosti kauzálnie súvisí otázka, ktorý vnútroštátny orgán moci má mať právomoc posúdiť stav nečinnosti a rozhodnúť o dôsledkoch a teda o odstránení neústavnosti.¹⁵⁾

Pohľady sa upierajú na ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti, ale súčasne sa dvíha varovný kelsenovský prst, ktorý upozorňuje na tradičné chápanie ústavného súdu ako „negatívneho“ zákonodarcu. Môže byť preto predmetom posudzovania ústavného súdu obyčajné NIČ v legislatíve?

Právomoc ústavného súdu je daná jeho postavením v ústavnom systéme ako súdneho orgánu ochrany ústavnosti a z tohto základného vymedzenia je možné odvodiť aj jeho konanie v prípade prieskumu legislatívnej nečinnosti. Normotvorná funkcia moderných ústavných súdov sa nevyčerpáva funkciou negatívneho normotvorcu.¹⁶⁾ Ústavný súd a jeho právomoc nastupuje tam, kde je potrebné poskytnúť ochranu ústavnosti, kde teda je (domnelý) stav protiústavnosti. Nečinnosť zákonodarcu nemá automaticky protiústavný

14) ŠIMÍČEK, V.: *Opomenutí zákonodárce jako porušení základních práv*. In: Deset let Listiny základních práv a slobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky, Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2001, s. 147-148.

15) KANÁRIK, I.: *Forma vlády v Slovenskej republike (ústavné postavenie a vzájomné vzťahy najvyšších ústavných orgánov – súčasný stav, perspektívy)*. In: Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice, 2009, s. 228.

16) MACEJKOVÁ, I. – OROSZ, L.: *Prekóvavanie ústavných medzier v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (niekoľko príkladov z doterajšej praxe)*. In: Monseho olomoucké právnické dny 2007, Sborník příspěvků z konference, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, s. 283-301.

charakter. Vo všeobecnej rovine je možné nečinnosť zákonodarcu definovať ako protiústavný stav, ako protiústavnú nečinnosť zákonodarcu vtedy, keď je povinný prijať určitú zákonnú úpravu a neurobí tak.

Legislatívna nečinnosť by pre vznik právomoci ústavného súdu musela nadobudnúť charakter a intenzitu neústavnej legislatívnej nečinnosti. Muselo by ísť teda o legislatívnu nečinnosť v oblasti, resp. v prípade, kde sa vyžaduje pre naplnenie materiálneho právneho štátu aktívne konanie zákonodarcu vyúsťujúce do prijatia zákona, resp. prijatia úplného a kompletného zákona regulujúceho určitú oblasť spoločenských vzťahov. Protiústavný stav ako dôsledok legislatívnej nečinnosti alebo legislatívneho opomenutia môže nastať vtedy, ak je zákonodarca povinný prijať nejakú zákonnú úpravu a neurobí tak, a tým zasiahne do právom – ústavou – chráneného záujmu. Neústavnosť legislatívnej nečinnosti možno len implicitne vyvodiť zo znakov právneho štátu, najmä pokiaľ ide o ústavné požiadavky rešpektovania princípov ústavnosti a zákonnosti, právnej istoty a garancií základných práv a slobôd.¹⁷⁾ Je známe, že v činnosti ústavných súdov bola rozvinutá ochrana proti nečinnosti zákonodarcu najmä v rozhodovacej činnosti nemeckého Spolkového ústavného súdu.¹⁸⁾ Aj český ústavný súd vníma chýbajúcu právnu úpravu ako protiústavný stav, čo vyslovil v rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 20/05 – „*Dlhodobá nečinnosť Parlamentu Českej republiky spočívajúca v neprijatí osobitného predpisu vymedzujúceho prípady, v ktorých je prenájomník oprávnený jednostranne zvýšiť nájomné, úhradu za plnenia poskytované s užívaním bytu a zmeniť ďalšie podmienky nájomnej zmluvy, je protiústavná a porušuje čl. 4 ods. 3, čl. 4 ods. 4 a čl. 11 Listiny základných práv a slobôd a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.*“ Práve dôsledky nečinnosti zákonodarcu viedli český ústavný súd ako orgán ochrany ústavnosti k nutnosti nahradiť inštrumenty právnej ochrany prenajímateľov bytov v domoch s regulovaným nájomným chýbajúce na úrovni obyčajného zákona využitím princípov ústavnoprávnej regulácie. V odôvodnení tohto rozhodnutia český ústavný súd tiež vyslovil, že „*Na základe týchto skutočností Ústavný súd, v pripomenutej roli ochrancu ústavnosti, nemôže svoju funkciu obmedziť na obyčajnú pozíciu „negatívneho“ zákonodarcu a musí v rámci vyváženosti jednotlivých zložiek moci charakteristických pre právny štát založený na úcte k právam a slobodám človeka a občana vytvoriť priestor pre zachovanie základných práv a slobôd.*“ a ďalej, že „*Možno povedať, že za určitých podmienok sú dôsledky medzery (chýbajúcej právnej úpravy) protiústavné, najmä vtedy, keď sa zákonodarca rozhodne, že určitú oblasť upraví, tento úmysel v zákone vysloví, avšak predvídanú reguláciu neprijme. Rovnaký záver platí aj v prípade, keď parlament deklarovanú úpravu prijal, ale tá bola zrušená preto, že nespĺňala ústavné kritériá a zákonodarca neprijal ústavne konformnú náhradu, napriek tomu, že mu na to ústavný súd poskytol dostatočnú lehotu.*“

Ak identifikujeme chýbajúcu zákonnú úpravu alebo obsahovo neúplnú zákonnú úpravu ako protiústavný stav a z inštitucionálneho hľadiska jej riešenie stotožníme s ústavným súdom, je potrebné jedným dychom pre úplnosť dodať aj to, že právomoc ústavného súdu preskúmavať legislatívnu nečinnosť alebo legislatívne opomenutie nie je spravidla vyjadrená v žiadnej ústave, a preto ani spravidla neexistujú procesné ustanovenia, ktoré by upravovali konanie ústavného súdu v takejto oblasti. Z hľadiska štandardných typov

17) Dielo cit. v pozn. 3, s. 8.

18) Okrem Spolkového ústavného súdu je možné spomenúť aj ústavný súd v Slovinsku a v Maďarsku – DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár k novelizácii ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z.* Heuréka, 2001, s. 232-233.

konaní pred ústavným súdom je najprirodzenejšie, že takýto prieskum uskutočňuje ústavný súd spravidla v konaní o súlade, resp. v konaní o prieskume noriem alebo v konaní o výklade. Osobitne neúplnosť písaného práva môže ústavný súd prekonať a vyriešiť/vyplniť pomocou ústavne konformného výkladu príslušnej zákonnej úpravy. Takýto postup súčasne neznamená porušenie trojdelenia štátnej moci, pretože výklad príslušnej zákonnej úpravy nie je legislatívna činnosť. Výkladom sa právna norma netvorí, ale sa odhaľujú a formulujú vzťahy medzi jednotlivými právnymi normami vychádzajúc z účelu a zmyslu právnej úpravy. Jedinou požiadavkou, ktorá je pritom na sudcu kladená, je ústavná konformita výkladu podľa čl. 152 ods. 4 ústavy.¹⁹⁾

Súčasne je potrebné pozíciu ústavného súdu vnímať citlivo a opatrne z toho pohľadu, že jeho legislatívna činnosť je tradične a klasicky (aj keď už skôr prekonane) chápaná ako „negatívna“. Zodpovednosť za tvorbu a stav právneho poriadku nesie stále zákonodarcu a zákonodarcu má tiež legitimitu nevyhnutnú na tvorbu práva. Ústavný súd nemá zákonodarnú iniciatívu, do jeho právomocí nepatrí účasť na tvorbe právnych predpisov (uznesenie sp. zn. I. ÚS 16/93) a nie je oprávnený zákonodarcovi konkrétne predpisovať, aká pozitívna zákonná úprava má byť prijatá. Ak by ústavný súd posúdil existenciu protiústavného opomenutia zákonodarcu, mal by využiť odôvodnenie svojho rozhodnutia a v odôvodnení svojho nálezu náležite vyložiť základné ústavnoprávne východiská, ktoré by zákonná úprava mala rešpektovať. V opačnom prípade totiž hrozí, že táto úprava de lege ferenda môže byť v budúcnosti – už v rámci konania o kontrole noriem – vyhodnotená ako protiústavná a ako taká zrušená.²⁰⁾ V niektorých nálezoch ústavný súd pôsobí iba ako kontrolór a iba ruší a odôvodňuje zrušenia, inokedy vykonáva rozsiahle výklady a naznačuje budúce úlohy zákonodarcu.²¹⁾ V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že slovenský ústavný súd zaujal v tejto veci skôr defenzívny postoj, keď v rozhodnutí sp. zn. PL. ÚS 57/99 uviedol, že „...zákonodarcu nie je viazaný obsahom odôvodnenia ústavného súdu ani v konaniach o súlade právnych predpisov a môže zvoliť iný legislatívny prístup, než sa naznačuje v odôvodnení nálezu“. Tým ústavný súd ako keby uznal výlučnú zákonodarnú právomoc parlamentu, ale na druhej strane spochybnil autoritu vlastných rozhodnutí pre konanie zákonodarcu. Zákonodarcu to nakoniec v Slovenskej republike aj dokonale využíva, čoho dôkazom sú rôzne zákony prijaté v znení, ktoré naráža na predchádzajúce rozhodnutia Ústavného súdu SR vo veci ich regulačnej pôsobnosti.²²⁾ Parlament by mal mať možnosť odkloniť sa od právneho názoru ústavného súdu, ak odôvodní, že ústavný súd sa dopustil chyby. Že nesprávne ohodnotil stav právnej úpravy, uplatnil nesprávny postup, použil nesprávne alebo neúplné kritériá. Ak ústavný súd postupoval správne, uplatnil všetky relevantné kritériá a parlament nepokladá za potrebné rešpektovať názor ústavného súdu týkajúci sa ústavnosti, ide o zvlášť parlamentu.²³⁾

19) K tomu pozri rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 274/07.

20) Dielo cit. v pozn. 14, s. 146-147.

21) FILIP, J.: *Legislatívna technika a judikatura Ústavného súdu*. Časopis pro právní vědu a praxi. III/2005, s. 241.

22) K tomu pozri výpočet príkladov – GAJDOŠÍKOVÁ, L.: *Autorita rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky vydaných v konaní o súlade právnych predpisov*. In: JIRÁSEK, J. (ed.): *Ústavní základy soudní moci*. Sborník příspěvků sekce ústavního práva přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2009, Iuridicum Olomoucense o. p. s., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc, 2009, s. 57-67.

23) DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky, komentár*. 2. vydanie, Heuréka, Šamorín, 2007, s. 869.

V podmienkach Slovenskej republiky k právomoci ústavného súdu pri posudzovaní ústavnosti legislatívnej nečinnosti doc. Kanárik uvádza: „*Ústavnosť legislatívnej nečinnosti môže posudzovať ústavný súd (vzhľadom na platnú právnu úpravu) „len“ v rámci konania o výklade (čl. 128 ústavy) a konania o súlade posúdením súladu napadnutého právneho predpisu s právnym predpisom vyššej právnej sily (čl. 125 ústavy). Ústavný súd v takýchto prípadoch skúma, či v dôsledku právnej medzery nemôže viesť aplikácia ustanovení napadnutého právneho predpisu ku kolízii s princípmi právneho štátu – predovšetkým s princípmi legality, právnej istoty a garancie základných práv na slobôd, prípadne či nie je z uvedeného hľadiska aplikácia ustanovení napadnutého právneho predpisu absolútne vylúčená.*“²⁴⁾

K tejto právomoci sa prihlásil aj samotný ústavný súd, ktorý v rozhodnutí sp. zn. PL. ÚS 23/05 okrem výkladu a rozlíšenia legislatívnej nečinnosti a legislatívneho opomenutia sa venoval aj ustáleniu toho „*či môže v rámci abstraktnej kontroly preskúmať na základe napadnutého ustanovenia aj ústavnosť legislatívneho opomenutia, a to absencie ustanovení...*“. Následne sa k svojim možnostiam vyjadril nasledovne: „*Ústavný súd vychádzajúc z modernej konštitucionalistiky rozlišuje medzi legislatívnym opomenutím a legislatívnou nečinnosťou (porov. The XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts, Vilnius 2008. Dostupné na internete: <http://www.lrkt.lt/conference.html>). Legislatívna nečinnosť (legislative non-action, zaniechanie ustawodawce, nepravá medzera v práve) znamená, že daná oblasť spoločenských vzťahov je zákonodarcom vedome ponechaná úplne mimo právnu reguláciu. Tento druh medzery spravidla nebýva objektom skúmania ústavných súdov v rámci abstraktnej kontroly. Legislatívne opomenutie (legislative omission, pominięcie prawodawce) je naopak stavom, keď zákonodarcu pozitívne upravujú určitú oblasť spoločenských vzťahov opomenul niektoré významné prvky tejto právnej úpravy. Zákonodarcu teda pri legislatívnom opomenutí reguluje určitú oblasť nekompletné či fragmentárne, opomínajúc právny komponent, ktorý je želaný z hľadiska integrity daného inštitútu, resp. ústavnosti (čiastočná nečinnosť zákonodarcu, partielle Untätigkeit des Gesetzgebers). Ústavné súdy za určitých okolností riešia situáciu legislatívneho opomenutia buď derogáciou z pozície negatívneho zákonodarcu, alebo ústavne konformným výkladom. Všeobecný súd nesmie pri rozhodovaní odmietnuť spravodlivosť ani v prípade nepravnej medzery v práve. Ústavný súd však v rámci abstraktnej kontroly môže konštatovať, že ide o legislatívne opomenutie a eventuálne ho riešiť derogačným apelom na zákonodarcu. Môže však taktiež, využívajúc aj perspektívu všeobecného súdu aplikujúceho dané ustanovenia, vykonať záväzný ústavne konformný výklad.*“

V teoretickej rovine možno vysloviť názor, že v prípade, ak jedným z dôvodov neústavnosti podústavných právnych predpisov je omisívne konanie, potom možno šesťmesačnú ústavnú lehotu na odstránenie neústavnosti považovať za pokyn ústavodarcu ex constitutione, aby bol vydaný právny predpis.²⁵⁾

Ústavný súd sa v rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 190/09 vyslovil k tomu, či môže byť legislatívna nečinnosť či legislatívne opomenutie predmetom konania o sťažnosti podľa čl. 127 ústavy a k tejto možnosti vyslovil, že „*Národná rada by ako zákonodarný orgán mohla v súvislosti s výkonom svojej zákonodarnej právomoci zasiahnuť do základných práv a slobôd spôsobom preskúmateľným ústavným súdom v rámci konania*

24) Dielo cit. v pozn. 15, s. 229.

25) Dielo cit. v pozn. 3, s. 14.

podľa čl. 127 ústavy, iba ak by neupravila určité právne vzťahy, na úpravu ktorých bola splnomocnená ústavou, ústavným zákonom prípadne zákonom, predovšetkým v dôsledku opomenutia prijať príslušný právny predpis s právnou silou zákona, pričom dôsledkom takéhoto legislatívneho opomenutia by bolo znemožnenie uplatnenia základných práv oprávnenými subjektami (ich nositeľmi). Pokiaľ národná rada v rámci svojej zákonodarnej právomoci určitý okruh právnych vzťahov výslovne upravila....., nemôže ísť o legislatívne opomenutie, resp. nečinnosť zákonodarcu, ktorá by mohla byť predmetom skúmania v zmysle čl. 127 ústavy. Súlad obsahu ustanovenia zákona s ústavou, ústavným zákonom alebo s kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou, a tým aj ústavnú konformnosť uplatnenia zákonodarnej právomoci národnou radou môže ústavný súd preskúmať iba v rámci konania o súlade podľa čl. 125 ústavy.“

Z rozhodnutia ústavného súdu vyplýva záver, že úplná nečinnosť zakladá právo podať sťažnosť, čiastková nečinnosť, ktorá znemožní uplatnenie základného práva, nezakladá právo podať sťažnosť bez ohľadu na to, či je základné právo nedostupné pre časť oprávnených osôb alebo či základné právo je nedostupné pre všetkých za istých podmienok alebo v určitom type situácií spojených s uplatňovaním základného práva.²⁶⁾ Ak vychádzame z toho, že možnosť iniciovať konania podľa čl. 125 ústavy je pre fyzickú osobu a právnickú osobu vylúčená a konanie zákonodarcu, aj keď jeho výsledkom je neúplný právny predpis, nie je spôsobilé byť predmetom konania podľa čl. 127 ústavy, tak tým vlastne ústavný súd neposkytne ústavnú ochranu tomu, kto by sa domáhal vyslovenia porušenia svojho práva alebo slobody na základe čiastkovej nečinnosti zákonodarcu. Ústavný súd po 1. januári 2002 vyslovil, že jeho doterajšia judikatúra v konaniach o podnete je použiteľná aj na konanie o sťažnosti v jej novej ústavnej verzii a že sa aj v zmenenom konaní bude pridržať právnych názorov, ktoré vyslovil v konaniach o sťažnostiach a o podnete. Vyššie uvedeným názorom sa ale ústavný súd v konaní o sťažnosti odchyľil od svojej judikatúry v konaní o podnete podľa čl. 130 ods. 3 ústavy, kde jeho názor vyjadrený v rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 19/06 bol, že „Z okruhu orgánov, konaním, opomenutím alebo rozhodnutím ktorých je Ústavný súd Slovenskej republiky oprávnený zaoberať sa v konaní o podnete, nie je možné vylúčiť ani Národnú radu Slovenskej republiky. Je tomu v prípadoch tých základných práv alebo slobôd, reálne uplatňovanie ktorých je možné len v rozsahu a spôsobom určeným zákonom. Neexistencia takéhoto zákona, prípadne existencia zákona, ktorý však neumožňuje (negarantuje) reálne využívanie ústavou zaručeného základného práva alebo slobody znamená stav, ktorý nie je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky. Pokiaľ samotná neexistencia určitého zákona alebo nutnosť plniť ustanovenia existujúceho zákona vylučujú možnosť praktického uplatňovania základného práva alebo slobody ústavou určeným spôsobom bez toho, že by právny poriadok priznával pisateľovi podnetu právny prostriedok nápravy takéhoto stavu, je Ústavný súd Slovenskej republiky v konaní o podnete (a za splnenia aj ďalších podmienok konania) oprávnený o takto spôsobenom porušení základného práva alebo slobody konať a rozhodnúť.“

4. Normatívne NIČ v legislatíve

Doteraz bola pozornosť venovaná tzv. bežnému NIČ ako prejavu vedomého nekonaania – nereglementovania určitých spoločenských vzťahov normotvorcom alebo prejavu opomenutia spočívajúceho v neupravení určitého aspektu spoločenského vzťahu, ktorý

26) Dielo cit. v pozn. 18, s. 299.

by chcel normotvorca reglementovať, ak by si bol vedomý svojho opomenutia, a to z hľadiska postavenia a činnosti negatívneho zákonodarcu a jeho možnosti odstrániť bežné NIČ.

V tejto časti sa pozornosť venuje normatívnemu NIČ tak, ako ho vymedzil ústavný súd v uznesení sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16 ako výsledok normatívnej vôle zákonodarcu spočívajúcej v legislatívnej derogácii.

Podľa čl. 125 ods. 1 ústavy ústavný súd „*rozhoduje o súlade*“ všeobecne záväzných predpisov nižšej právnej sily so všeobecne záväznými predpismi vyššej právnej sily. Z uvedeného vyplýva, že ústavný súd posudzuje súladnosť právnej normy nižšej právnej sily s právnou normou vyššej právnej sily ako prejav ich vzájomného vertikálneho vzťahu v rámci právneho systému.

Ústavný súd môže podľa § 41a ods. 4 zákona posudzovať len súlad právnych noriem, ktoré sú v čase pred vyhlásením nálezu ústavného súdu platné, teda z hľadiska pozitívneho práva existujúce.²⁷⁾ V praxi však môže nastať situácia, kedy dôjde k derogácii alebo abrogácii platnej právnej normy, v dôsledku čoho táto stratí svoju platnosť, prestáva existovať, pričom výsledok tejto derogácie považuje niektorý z aktívne legitimovaných subjektov podľa § 18 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) za protiústavný a rozhodne sa obrátiť na ústavný súd.

Ako príklad možno uviesť uznesenie ústavného súdu sp. zn. PL.ÚS 111/2011-11, ktorým prijal návrh Okresného súdu Bratislava I, podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy o súlade čl. I 30. bodu § 18a ods. 1 zákona č. 72/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 374/1996 Z. z. a ktorým sa dopĺňa zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov. Z podaného návrhu vyplýva, že navrhovateľ napáda ústavnosť novelizačného bodu a nie ustanovenia, ktoré boli do novelizovaného zákona týmto novelizačným bodom inkorporované.

Tomu, že posudzovanie novely zákona ústavným súdom nie je ojedinelé, nasvedčuje aj uvedené uznesenie ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16. Predmetom prieskumu ústavnosti má byť, ako je uvedené v úvode príspevku, okrem iného aj čl. II zákona č. 500/2010 Z. z., ktorý novelizuje zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorý znie „§ 85 sa *vrátane nadpisu vypúšťa*“.

27) Autori sú si vedomí skutočnosti, že v konaní sp. zn. PL. ÚS 1/2010 prijal ústavný súd na ďalšie konanie aj tú časť podania, ktorou bol napadnutý zrušený zákon o rodine, čím ústavný súd prelomil svoju dovtedajšiu judikatúru. Odôvodnil to tým, že „*Väčšina pléna ústavného súdu považuje uvedenú doterajšiu judikatúru ústavného súdu za prekonanú a prikláňa sa v takýchto veciach k dôslednejšiemu uplatňovaniu zásady materiálnej ochrany ústavnosti z dôvodov, ktoré už v rámci judikatúry ústavného súdu boli uvedené predovšetkým v rámci odlišných stanovísk sudcov (napr. k veci sp. zn. PL. ÚS 13/08).*“ V meritórnom rozhodnutí v tejto veci ústavný súd tej časti podania, ktorá smerovala proti zrušenému zákonu o rodine, nevyhovel. Ak by tej časti podania vyhovel, mal by jeho výrok akademický charakter. K tomu pozri kriticky – SVÁK, J. – BALOG, B.: *Všeobecný súd ako ochranca ľudských práv pri iniciovaní abstraktnej kontroly ústavnosti*. In: Listina a súčasnosť: sborník príspevků sekce ústavního práva. Olomouc, Iuridicum Olomoucense, 2010, s. 231-263.

Uvedený postup otvára viacero otázok, jednak, aká je povaha novelizujúceho právneho predpisu vo vzťahu k novelizovanému právnemu predpisu, aká je povaha normatívnej existencie novelizujúceho zákona ako takého, aké následky má rozhodnutie ústavného súdu, ktorým rozhodne o protiústavnosti novelizačného bodu, kedy sa má ústavný súd zaoberať samotným novelizujúcim predpisom a kedy novelizovaným predpisom v znení novelizujúceho predpisu, najmä vo vzťahu k derogujúcemu novelizujúcemu predpisu. Na tieto otázky sa pokúsime nájsť odpoveď v nasledujúcom texte.

4.1 Povaha normatívnej existencie novely

Na zodpovedanie otázky, či je možné posudzovať ústavnosť novely a v užšom zmysle ústavnosť derogačnej novely vytvárajúcej normatívne NIČ, je potrebné zodpovedať otázku: Aká je povaha normatívnej existencie novely? Ak uvažujeme na úrovni zákona (pričom uvedené platí aj pre právne predpisy vyššej, ako aj nižšej právnej sily), tak zákon je možné meniť alebo dopĺňať opätovne len zákonom označovaným ako „novela“. Novelizačný zákon nadobúda uverejnením v Zbierke zákonov platnosť a účinnosť ustanovenú spravidla v poslednom článku. Z tohto uhla pohľadu je novelizujúci zákon samostatnou entitou a súčasťou platného právneho poriadku. No nemožno opomenúť skutočnosť, že samotný novelizujúci zákon, jeho existencia nemá zmysel, ak by skôr neexistoval (a v čase prijatia novely stále neexistoval) ním novelizovaný zákon.

V teórii existuje na otázku vzťahu medzi novelizovaným a novelizujúcim zákonom viacero názorov, z ktorých vyberáme niektoré: „*Novela zákona je zákonom samostatným, aj keď obsahovo nadväzuje na novelizovaný právny predpis.*“⁽²⁸⁾ „*Novela je, ač obsahovo väzovaná na právny predpis novelizovaný, právnym predpisom samostatným. Má svoju vlastnú platnosť a svoju vlastnú účinnosť. Ode dne své účinnosti se však její obsah stává obsahem právního předpisu novelizovaného, je do něho inkorporován.*“⁽²⁹⁾ Podobný názor zastáva vo svojich rozhodnutiach aj Ústavný súd Českej republiky, napríklad nález sp. zn. Pl. ÚS 5/96, uznesenie sp. zn. Pl. ÚS 25/2000, nález sp. zn. Pl. ÚS 33/01 a nález sp. zn. Pl. ÚS 7/03, podľa ktorých novela nemá samostatnú normatívnu existenciu, pretože sa stáva súčasťou novelizovaného právneho predpisu. Ustanovenia novelizujúceho zákona sa stávajú súčasťou zákona novelizovaného, jedine z ktorého môžu byť v prípade zistenej neústavnosti odstránené. Iba novelizovaný zákon obsahuje z legislatívno-technického hľadiska napadnuté ustanovenia a iba v tomto zákone môžu byť z právneho poriadku odstránené.⁽³⁰⁾ Treba však povedať, že názory právnej vedy nie sú jednotné.

Z uvedených názorov možno, podľa nás, dospieť k záveru, že je potrebné rozlišovať medzi existenciou právneho predpisu – zákona ako nositeľa právnych noriem, ktoré sú v jeho ustanoveniach inkorporované a existenciou právnych noriem obsiahnutých v normatívnom texte právneho predpisu. Uvedené rozlíšenie má svoj význam, ak chceme zodpovedať skôr položenú otázku: Ústavnosť čoho má ústavný súd posudzovať, ústavnosť novely (novelizačného bodu) alebo novelizovaného právneho predpisu? Podľa nášho názoru dochádza okamihom účinnosti novelizujúceho predpisu k splynutiu právnych noriem obsiahnutých v novelizovanom predpise a novelizujúcom predpise, ktoré svojím splynutím vytvoria úplne novú právnu normu. Zatiaľ čo pred novelizáciou sa právna norma obsiahnutá v (novelizovanom) zákone Z (obsiahnutá napríklad v jeho § 5) označovala ako

28) KRÁL, J.: *Legislativa – Teória a prax*. VO PF UK, Bratislava, 2006, s. 99.

29) KNAPP, V.: *Teorie práva*. C.H. Beck, Praha, 1995, s. 114.

30) Dielo cit. v pozn. 21, s. 243

„§ 5 zákona Z“ a právna norma obsiahnutá v (novelizujúcom) zákone N (obsiahnutá napríklad v jeho 7. novelizačnom bode) sa označovala ako „7. zákona N“, po nadobudnutí účinnosti novelizujúceho predpisu dôjde k splynutiu oboch právnych noriem a k vzniku novej právnej normy (čo má za následok zánik pôvodných splynutých noriem), ktorá bude označená ako „§ 5 zákona Z v znení zákona N“.

Z uvedeného potom vyplýva, že okamihom splynutia a vznikom novej právnej normy pôvodné právne normy zanikajú, a preto nemôžu byť predmetom posudzovania ich súladu s právnou normou vyššej právnej sily. Predmetom posudzovania vertikálnej súladnosti môže byť (nová) právna norma, ktorá vznikla z ich splynutia, keďže tá normatívne existuje.

V praxi poznáme viacero druhov novelizácie, ktorá spočíva vo vložení, doplnení, vypustení slov, viet, prípadne celých ustanovení do novelizovaného právneho predpisu novelizujúcim právnym predpisom. Uvedené má svoj význam aj z hľadiska posudzovania prípustnosti posudzovania derogácie ústavným súdom a jej prípadnej „negácie“ (zrušenia zrušovacieho ustanovenia ústavným súdom).

4.2 Resuscitácia derogovaného ustanovenia negáciou jeho derogácie

Zatiaľ čo v prípade nederogujúcej novelizácie nedochádza k „vymazaniu“ časti normatívneho predpisu, ale k jeho modifikácii, ktorá je spôsobilá byť predmetom prieskumu ústavným súdom, pri derogujúcej novelizácii dochádza k odlišnej situácii, keďže derogujúcou novelizáciou dochádza k „vymazaniu“ časti normatívneho textu. Podľa § 41a ods. 3 zákona, ak nálezom ústavného súdu dôjde k strate účinnosti a prípadne aj platnosti právneho predpisu, nedôjde k obnove platnosti právnych predpisov nimi zrušených. Teda uplatňuje sa tu zásada „***abrogata lege abrogante non reviviscit lex abrogata***“ formulovaná H. Kelsenom, podľa ktorej: „*Poněvadž se doragační norma nevztahuje na chování, nemůže být jako jiné normy dodržována a užívána. Proto nemůže být též porušena. Splnila-li svoji funkci, t. j. ztratila-li norma, na kterou se vztahuje, svoji platnost, ztrácí derogující norma ve vztahu k normě, jejíž platnost zrušila, svoji platnost. Její platnost nemůže být proto v poměru k normě, jejíž platnost právě zrušila, též být zrušená; je vzhledu k této zrušené normě nezrušitelná. Pokus zrušit platnost jedné – druhou normou rušící – normy ve vztahu k této zrušené normě pouhou zrušující normou, by byl neúčinný. Druhou derogující normou by nevstoupila norma, jejíž platnost byla zrušena prvou derogační normou, opět v platnost.*“³¹⁾

Pre úplnosť je treba povedať, že z tejto zásady ustanovuje § 41a ods. 3 zákona výnimku, podľa ktorej „...ak však išlo len o ich [právnych predpisov] zmenu alebo o doplnenie, platí skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením“. Uvedená formulácia vyvoláva niektoré otázky. Predovšetkým z uvedenej formulácie vzniká otázka či, ak dôjde k novelizácii právneho predpisu, ktorá spočíva vo vložení alebo nahradení slova, prípadne jeho doplnení a ústavný súd dospeje k záveru, že takto novelizované ustanovenie je protiústavné a vyriekne jeho protiústavnosť a vychádzajúc z predpokladu konkludentného prejavu derogačnej vôle príslušného normotvorcu dôjde márnym uplynutím šesťmesačnej lehoty na zosúladenie právneho predpisu alebo jeho časti nielen k strate jeho účinnosti, ale aj platnosti, čím dôjde k obnoveniu znenia neplatnej časti právneho predpisu spred protiústavnej novelizácie? Má aktívne legitimovaný subjekt napadnúť protiústavnosť príslušného novelizačného bodu (tak, ako to urobil napr. Okresný súd Bratislava I, ako bolo uvedené skôr) alebo má napadnúť ustanovenie v jeho

31) Kelsen, H.: *Všeobecná teorie norem*. M. U. Brno, 2000, s. 119-120.

novelizovanej podobe? Bude mať napadnutie novelizovaného ustanovenia za následok jeho „negáciu“ bez navrátenia do podoby spred protiústavnej novely alebo ak má dôjsť k uplatneniu výnimky z pravidla podľa § 41a ods. 3 zákona, má aktívne legitimovaný subjekt napadnúť príslušný novelizačný bod? S niektorými z týchto otázok sa ústavný súd vysporiadal, keď v uvádzanom uznesení sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16 poskytol interpretáciu § 41a ods. 3 zákona: „...na rozdiel od iných ústavných súdov zákon o ústavnom súde v zásade priamo počíta s oživením derogovanej normy. Prvá veta § 41a ods. 3 zákona o ústavnom súde („Stratou účinnosti, prípadne platnosti právnych predpisov na základe nálezu Ústavného súdu sa neobnovuje platnosť právnych predpisov nimi zrušených.“) podľa názoru ústavného súdu nemieri na posudzovanú situáciu. Jej účelom je zabrániť, aby vyhlásením celého predpisu ako protiústavného sa neobnovila platnosť ním derogovaných predpisov. Na predmetnú vec sa naopak aplikuje zmysel druhej vety § 41a ods. 3 zákona o ústavnom súde [ak však išlo len o ich zmenu alebo o doplnenie, platí skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením; porov. čl. II zákona č. 500/2010 Z. z.: „Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudoch a prísediach... sa mení takto: § 85 sa vrátane nadpisu vypúšťa“].“

Pokiaľ ide o zásadu „**abrogata lege abrogante non reviviscit lex abrogata**“, tá platí, podľa názoru ústavného súdu, len ak dôjde k abrogácii právneho predpisu, ale nie vtedy, ak dôjde k derogácii jeho časti prostredníctvom novelizačného bodu, ale nie prostredníctvom derogačnej klauzuly. Na základe úvah uvedených v časti 3.1 sa pokúsime demonštrovať náš názor, podľa ktorého nie je rozdiel, z hľadiska existencie právnej normy, medzi zmenou alebo doplnením právneho predpisu vyjadrenou slovami „**vkladá sa**“, „**nahrádza sa**“, „**pripája sa**“ a pod. a zrušením jeho časti alebo právneho predpisu ako celku vyjadrenou slovami „**vypúšťa sa**“, „**zrušuje sa**“.

Vychádzame pritom z už zmienenej myšlienky, že ak existuje právna norma obsiahnutá v zákone „**Z**“, ktorá pozostáva z podmienky P_1 až P_x , adresáta A_1 až A_x a pravidla správania sa $S_{z/p/d}$, kde z – je správanie zakázané, p – je správanie prikázané a d – je správanie dovolené, ktorú možno schematicky vyjadriť napríklad „**ak P_1 , tak A_1 má S_z** “, pričom táto norma sa označuje ako „**zákon Z**“, tak novelizáciou zákona „**Z**“ zákonom „**N**“, a to tak, že sa napríklad rozšíri okruh podmienok o kumulatívnu podmienku P_2 slovami „**za slová P_1 sa vkladajú slová „a P_2 “**“ a pravidlo správania sa zmení so zakázaného na prikázané napríklad „**slová „S_z“ sa nahrádzajú slovami „S_p“**“, dôjde k vzniku novej právnej normy, ktorá bude znieť „**ak P_1 a P_2 , tak A_1 má S_p** “, pričom táto nová norma bude označená ako „**zákon Z v znení zákona N**“. Ak by došlo k ďalšej novelizácii tejto normy napríklad zmenou subjektov z A_1 na A_2 , tak nová norma bude znieť „**ak P_1 a P_2 , tak A_2 má S_p** “, pričom táto norma bude označená ako „**zákon Z v znení zákona N1 a zákona N2**“. Zároveň, je legislatívne štandardné, že „**zákon N2**“ nebude novelizovať „**zákon N1**“, ale bude novelizovať „**zákon Z v znení zákona N1**“.

Na základe uvedeného sme toho názoru, že aj novelizáciou, ktorou dochádza k vloženiu alebo nahradeniu časti existujúceho ustanovenia novým textom, dochádza k nahradeniu pôvodnej normy označenej ako „**zákon Z**“ novou normou označenou ako „**zákon Z v znení zákona N1**“. Obdobne je tomu aj v prípade novelizácie, ktorou dôjde v norme, ktorá znie „**ak P_1 a P_2 , tak A_2 má S_p** “, k vypusteniu slov „**a P_2** “, pričom nová norma bude znieť „**ak P_1 , tak A_2 má S_p** “ a bude označená ako „**zákon Z v znení zákona N1, zákona N2 a zákona N_x**“. Z hľadiska uvedeného teda nie je, podľa nášho názoru, rozdiel medzi novelizáciou a derogáciou, keďže aj napríklad pri nahradení slova slovom možno toto považovať za formu derogácie tak, ako je abrogáciou zrušenie zákona iným zákonom, ktorý ho nahrádza, napríklad nový zákon o rodine (zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) abrogoval, ale zároveň nahradil pôvodný zákon o rodine (zákon č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov).

Uvedené, ako bolo zmienené skôr, vychádza z predpokladu, že prijatím novelizujúceho právneho predpisu dochádza okamihom jeho účinnosti k splynutiu s novelizovaným právnym predpisom, pričom vzniká nová právna norma spájajúca v sebe nenovelizované ustanovenia pôvodného predpisu s novelizovanými ustanoveniami do „staronového“ predpisu, ktorý nesie označenie „*zákon Z v znení zákona N*“, keďže pri úplnej citácii právnych predpisov či už pri ich ďalšej novelizácii, abrogácii či derogácii, ako aj pri republikácii sa uvádza úplný názov právneho predpisu, teda číslo a názov zákona spolu s uvedením čísel všetkých jeho noviel.

Preto sme toho názoru, že predmetom posudzovania súladu zákona s ústavou má byť novelizovaný zákon a nie samotná novela – jej novelizačný bod, keďže právna norma obsiahnutá v novele okamihom svojej účinnosti splynie s právnou normou novelizovaného zákona a vytvorí novú právnú normu označenú ako „*zákon Z v znení zákona N*“.

Nová právna norma, ktorá vznikla splynutím právnej normy obsiahnutej v novelizujúcom právnom predpise s právnou normou obsiahnutou v novelizovanom právnom predpise, môže byť v rozpore s právnou normou vyššej právnej sily (napríklad s ústavou), čo možno považovať za jej ústavnú vadu *ex parte exercitii*, teda vadu materiálnu.

Ak má mať materiálna vada novelizovaného ustanovenia za následok obnovenie znenia ustanovenia do podoby pred novelizáciou, nie je dôvod, aby rovnaký postup nenastal aj v prípade „vymazania slov z normatívneho textu právneho predpisu“ spočívajúceho v derogácii vyjadrenej slovami „*vypúšťa sa*“ alebo „*zrušuje sa*“. Naopak, možno dospieť aj k opačnému záveru, podľa ktorého ak nie je, z hľadiska nahradenia normy normou, rozdiel medzi jej derogáciou a jej zmenou alebo doplnením, nie je dôvod, aby po takejto novelizácii, ktorá vytvorila (nové) protiústavné znenie, nedošlo k negácii takéhoto ustanovenia bez obnovenia znenia pred novelizáciou, tak ako je tomu pri derogácii.

4.3 Negácia novely

V predchádzajúcej časti sme dospeli k záveru, že k zániku právnej normy dochádza nielen jej derogáciou, teda „vymazaním slov, ktorými je vyjadrená z normatívneho textu právneho predpisu“, ale aj akoukoľvek inou zmenou vykonanou v normatívnom texte novelizovaného právneho predpisu, a preto nie je dôvod, aby bola v § 41a ods. 3 zákona upravená výnimka, ktorá umožňuje resuscitáciu (exhumáciu) niektorých právnych noriem, ktoré zanikli tým, že splynutím ich textu s textom novelizačného bodu vytvorili novú právnú normu.

Sme však toho názoru, že za určitých okolností aj novelizujúce zákony môžu byť samostatným predmetom preskúmavania ich súladu. Máme na mysli predovšetkým prípady, ak aktívne legitimovaný subjekt namietá, že novelizujúci právny predpis má vadu *ex defectu tituli*. Ide o formálnu vadu spočívajúcu v skutočnosti, že došlo k porušeniu procedurálnych pravidiel v procese jeho prijímania, teda v nedodržaní predpísaného legislatívneho procesu. Ústavný súd Českej republiky pripustil napadnutie ústavnosti novelizujúceho právneho predpisu z dôvodu *ex defectu tituli* napr. nálezom Pl. ÚS 33/97, Pl. ÚS 5/02, Pl. ÚS 7/03, Pl. ÚS 13/05 či Pl. ÚS 77/06.

Takáto vada by podľa nášho názoru opodstatňovala nielen preskúmavanie samotného novelizujúceho právneho predpisu, vlastne podstaty jeho existencie, ale aj zrušenie

takéhoto právneho predpisu, pričom táto vada je podľa nášho názoru tak zásadná z hľadiska platnosti právneho predpisu, že by mala mať účinky *ex tunc a pro praeterito*, keďže takto vadný právny predpis nemal byť nikdy schválený. Naproti tomu súčasná platná právna úprava umožňuje skúmať novelizujúci právny predpis, prípadne aj derogujúci či abrogujúci právny predpis aj z hľadiska jeho vady *ex parte exercitii*, teda z hľadiska súladu jeho obsahu s ústavou.

Druhým prípadom, kedy dochádza k skúmaniu novelizujúceho právneho predpisu, je skúmanie ústavnosti derogácie, prípadne abrogácie. V tomto prípade nie je možné skúmať derogované ustanovenie, keďže to už nie je súčasťou platného právneho poriadku – predstavuje normatívne NIČ, a preto je možné skúmať len derogačné ustanovenie. Potreba posúdenia ústavnosti derogácie vyvstala najmä v súvislosti s porušovaním „legitímneho očakávania“ ako jedného z aspektov právneho štátu, ktorý sa vyvinul aj v rámci rozhodovacej činnosti ústavného súdu, ako aj Ústavného súdu Českej republiky. Ústavný súd v tejto súvislosti v uznesení sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16 uvádza „*Ústavný súd nie je v tejto otázke tak striktný, k prieskumu pristupuje takpovediac materiálnejšie a akceptuje tak návrhy proti novelizujúcim predpisom, ako aj proti novelizovaným predpisom s inkorporovanou novelou (porov. bod 3 nálezu sp. zn. PL. ÚS 10/06).*“

Z platnej právnej úpravy § 41a ods. 3 zákona vyplýva, že ak ústavný súd rozhodne o nesúlade derogačného ustanovenia, to stráca účinnosť a po márnom uplynutí šesťmesačnej lehoty aj platnosť, no táto skutočnosť nemá za následok „znovuoživenie“ derogovaného ustanovenia. No zároveň de lege lata nemôže ústavný súd donútiť pozitívneho zákonodarcu, aby konal a opätovne prijal derogovanú právnu úpravu. Problematickosť tejto situácie nastáva najmä vtedy, ak parlament vykoná derogáciou zmenu, ktorou dôjde k znemožneniu určitého okruhu adresátov právnej normy nadobudnúť určité práva, pričom v dôsledku sklamania ich legitímneho očakávania, že takéto práva nadobudnú, označí ústavný súd takúto derogáciu za protiústavnú, avšak týmto rozhodnutím ústavného súdu nedôjde k znovuoživeniu derogovaného ustanovenia a je potrebné ho opätovne prijať parlamentom.³²⁾ Tým sa opätovne aj pri normatívnom NIČ v legislatíve dostávame k povinnosti parlamentu prijať zákon, a to osobitne v prípade pozitívneho záväzku štátu, ako je uvedený v kapitole 2.1.

Na rozdiel od Slovenskej republiky, niektoré štáty (aj keď ide skôr o výnimku ako pravidlo) majú právnu úpravu, podľa ktorej ak dôjde k zrušeniu derogačného ustanovenia ústavným sudom, znovu sa obnovuje derogované ustanovenie – napríklad Rakúsko v čl. 140 ods. 6 svojej ústavy: „*Wird durch ein Erkenntnis des Verfassungsgerichtshofes ein Gesetz als verfassungswidrig aufgehoben, so treten mit dem Tag des Inkrafttretens der Aufhebung, falls das Erkenntnis nicht anderes ausspricht, die gesetzlichen Bestimmungen wieder in Wirksamkeit, die durch das vom Verfassungsgerichtshof als verfassungswidrig erkannte Gesetz aufgehoben worden waren. In der Kundmachung über die Aufhebung des Gesetzes ist auch zu verlautbaren, ob und welche gesetzlichen Bestimmungen wieder in Kraft treten.*“³³⁾ Portugalsko v čl. 282 ods. 1 a 4 svojej ústavy: „*A declaration of unconstitutionality or illegality with generally binding force shall take effect as of the moment at which the rule declared unconstitutional or*

32) Takýto prípad sa vyskytol v Českej republike, kde Ústavný súd Českej republiky svojím rozhodnutím sp. zn. Pl. ÚS 2/02 negoval derogačné ustanovenie, zároveň poskytol dostatočne dlhý čas českému parlamentu na prijatie príslušnej právnej úpravy.

33) Art. 140 absch. 6 Österreichische Bundesverfassungsgesetze.

illegal came into force, and shall cause the revalidation of such rules as the said rule may have revoked.“,³⁴⁾ Belgicko, Poľsko, Mexiko či Kostarika.³⁵⁾

Napriek skutočnosti, že Rakúsko a Portugalsko majú priamo v ústave vyjadrenú možnosť oživenia právnej normy, ktorej derogáciu parlamentom negoval ich ústavný súd, podľa názoru ústavného súdu je táto možnosť daná aj v Slovenskej republike: „*Ak môžu byť takéto nechcené oživenia problémom, tak práve pri meritórnom prieskume ústavnosti derogačnej právnej normy môže byť oživenie cieľom, môže byť chcené, pretože práve legislatívna derogácia pôvodnej normy znamená protiústavný stav.*“ (uznesenie sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16). Ako napokon priznáva samotný ústavný súd, aj napriek tomu, že sa už v minulosti zaoberal derogačnými normami, návrhu na ich zrušenie zatiaľ nevyhovel – napr. PL. ÚS 30/95, PL. ÚS 33/95, PL. ÚS 8/96 časť XI alebo PL. ÚS 6/01. Pre úplnosť treba však povedať, že aj terajší postoj Ústavného súdu Českej republiky nebol vždy takýto. V skoršej rozhodovacej činnosti aj tento ústavný súd pripúšťal možnosť „resuscitácie“ derogovaného ustanovenia prostredníctvom „negácie“ derogačného ustanovenia. Ako príklad možno uviesť jeho nález sp. zn. Pl. ÚS 5/94, v ktorom vychádzal z koncepcie, podľa ktorej malo zrušenie („negácia“) derogačného ustanovenia za následok „resuscitáciu“ novelou zrušeného ustanovenia zákona.

De lege ferenda, pri naznačenej interpretácii § 41a ods. 3 zákona slovenským ústavným súdom možno mať pochybnosti o miere jej extenzívnosti, ak sa zohľadní prístup Ústavného súdu Českej republiky, ako aj ústavné vyjadrenie možnosti negovaním derogácie obnoviť derogovanú právnu normu vzhľadom na platné znenie ústavy. Na základe uvedeného možno dospieť k záveru, že ústava explicitne nepripúšťa možnosť oživiť derogované časti právnych predpisov, tak ako to umožňuje ústava Rakúska alebo Portugalska, prípadne iných štátov, naproti tomu znenie § 41a ods. 3 zákona dáva ústavnému súdu dostatočne široký priestor, aby mohol negovať derogáciu s cieľom znovu oživiť derogované ustanovenia, keďže z hľadiska interpretácie ústavného súdu tento efekt negácie sa nevzťahuje len na abrogáciu. Sám ústavný súd na margo dikcie § 41a ods. 3 zákona uvádza „...konštrukciu § 41a ods. 3 zákona o ústavnom súde nemožno vnímať z uvedených hľadísk a z hľadiska previazanosti so súvisiacou právnou úpravou ako bezproblémovú“. (uznesenie sp. zn. PL. ÚS 103/2011-16), keďže ústavný súd sa názorom H. Kelsena o nezrušiteľnosti derogačnej normy vo vzťahu k znovuobnoveniu platnosti zrušenej normy necíti byť viazaný: „*Možno ešte doplniť, že Kelsenovo stanovisko, že derogačná norma nie je zrušiteľná, platí len pre zákonodarcu, a nie pre ústavný súd [Kelsen, H.: Všeobecná teória norem. Brno : Masarykova univerzita 2000, 119 s]*“

5. Záver

Postavenie ústavných súdov ako negatívnych zákonodarcov sa za posledné desaťročia zmenilo. Z hľadiska požiadavky ochrany základných práv a slobôd, ako aj právneho štátu sa posunula pozícia ústavných súdov aj do oblasti mimo pozitívneho práva, do oblasti práva de lege ferenda, ak zákonodarca úmyselne alebo neúmyselne rezignoval na svoje poslanie pozitívneho zákonodarcu a z rôznych dôvodov sa vyhýba prijatiu pozitívneho práva. Omisivitá pozitívneho zákonodarcu tak vytvára širší priestor pre ústavný súd a umožňuje ústavnému súdu zasahovať do oblasti pôsobnosti tradične vyhradenej

34) Čl. 282 ods. 2 Ústavy Portugalskej republiky, zdroj: http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/Constitution_VII_revisao_definitive.pdf

35) In: XVIII International Congress of Comparative Law, International Academy of Comparative Law Washington July 26-30, 2010, s. 107 – 108.

pozitívnemu zákonodarcovi – parlamentu. Ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ústavnosti svoju ochrannú právomoc uplatňuje aj vtedy, keď ochranu ústavnosti nie je možné dosiahnuť využitím klasických derogačných oprávnení negatívneho normotvorcu, a to buď preto, lebo zrušenie právnej úpravy vykonal už parlament (možno mŕtvolu pochovať druhýkrát?)³⁶⁾, alebo zrušenie právnej úpravy protiústavný stav nerieši.

Tento posun vo vnímaní ústavného súdu verejnosťou a aktívne legitimovanými subjektmi, no v neposlednom rade aj samotným ústavným súdom možno vnímať aj v Slovenskej republike.

Aj keď možno aktivizmus negatívneho zákonodarcu považovať, tak ako bolo uvedené vyššie, za vývojovú tendenciu, nielen v Slovenskej republike, v ktorej pôsobí negatívny zákonodarca posledné dve desaťročia, ale najmä v iných krajinách s dlhšou tradíciou ústavného súdnictva, nemožno ignorovať aj negatívne externality transformácie postavenia ústavného súdu v ústavnom systéme a v širšom kontexte v právnom poriadku toho-ktorého štátu. Ako bolo preukázané, negatívny zákonodarca postupne opustil a opúšťa formálno-logickú interpretáciu právnych predpisov a čoraz viac aplikuje teleologický výklad vychádzajúci zo školy hodnotovej jurisprudencie, ktorá nadobudla dominantné postavenie najmä po druhej svetovej vojne ako reakcia na nacistické zákonodarstvo, ktoré malo, ako sa mylne mnohí domnievajú, vychádzať z právneho pozitivizmu.³⁷⁾ Avšak odvrátenou stranou hodnotovej jurisprudencie³⁸⁾ je práve nemecké zákonodarstvo 30. rokov minulého storočia a porevolučné zákonodarstvo v Rusku v prvej polovici 20. storočia,³⁹⁾ ktoré pri interpretácii a aplikácii platného práva nevychádzali, tak ako sa to pertraktuje z kelsenovského pozitivizmu, ale naopak vychádzali práve z teleologického výkladu založeného na hodnotách či už národného socializmu, alebo marxizmu-leninizmu. Preferencia teleologického výkladu je samozrejme podmienená aj tým, že každá ústava obsahuje určité princípy, ktoré sú základnými kameňmi každého právneho poriadku, no je otázne, do akej miery možno pri uplatňovaní princípov odhliadnuť od samotného normatívneho textu, a teda upustiť od použitia metód formálno-logickej právnej hermeneutiky.

Uvedené môže mať za následok, že pozitívny zákonodarca ako nositeľ moci ustanovenej – *pouvoir constitué* zodpovedný ľudu ako zdroju všetkej moci a nositeľovi moci ustanovujúcej – *pouvoir constituant* nebude mať v konečnom dôsledku kontrolu nad pozitívnym právom, lepšie povedané bude mať kontrolu len nad textom zákonov, ale kontrolu nad ich obsahom (nad interpretáciou a aplikáciou normatívneho textu) bude mať negatívny zákonodarca. Platné právo sa tak bude postupne viac tvoriť v zasadacích miestnostiach (ústavných) súdov ako v rokovacích sálach parlamentov.

Je to v mnohých prípadoch dôsledkom krízy politického systému a zlyhania jeho aktérov – politikov ktorí namiesto hľadania širokého kompromisu zabezpečujúceho stabilitu právneho systému, volia skôr ideologické prístupy, čo má za následok, že ten, kto sa ocitne ako porazený v politickom súboji, sa usiluje zvrátiť svoju porážku prostredníctvom

36) K tomu pozri – RYCHETSKÝ, P.: *Několik poznámek k roli českého ústavního soudnictví při ochraně zaručených práva svobod*. In: ŠÍMÍČEK, V. (ed.): *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu*. Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, s. 106.

37) SOBEK, T.: *Radbruchův mýtus a Benthamova formule*. Právník, 2011, č. 2, s. 128-165.

38) Škola záujmovej jurisprudencie nadväzovala na tzv. Freirechtsschule – školu slobodného práva reprezentovanú najmä Hermannom Kantorowitzom a Eugenom Ehrlichom a ďalšími.

39) LAJSEK, V.: *Pojetí teleologické metody interpretace v českém právním myšlení*. Právník, 2011, č. 7 s. 640-642.

obrátenia sa na ústavný súd, pričom možno konštatovať, že ústavné súdy čoraz menej odmietajú vťahovanie do politického boja a využívajú svoje postavenie nezávislého ochrancu ústavy a ústavnosti k tomu, čo sa zvykne označovať ako súdny aktivizmus.

Zhrnutie

Predložený príspevok sa venuje situácii absentujúcej právnej úpravy – buď v podobe bežného legislatívneho NIČ ako výsledku nekonania zákonodarcu, alebo v podobe normatívneho legislatívneho NIČ ako výsledku zrušovacej právomoci zákonodarcu. Príspevok poukazuje na situácie, kedy legislatívne NIČ môže nadobudnúť protiústavný charakter a v tejto súvislosti poukazuje na úlohu ústavného súdu pri ochrane ústavnosti v takejto situácii.

Summary

The present contribution deals with the situation of absenting legislation – either as normal legislative NOTHING as a result of non-action of the legislator or in the form of normative legislative NOTHING as a result of derogative power of the legislator. The paper refers to situations where the legislative NOTHING can take the unconstitutional character and in this context refers to the role of the Constitutional Court in protecting the constitutionality in such a situation.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BALOG, B. – TRELLOVÁ, L.: *Povinnosť parlamentu prijať zákon?! Právny obzor*, 95, 2012, č. 1, s. 25-43.
- [2] BRÖSTL, A.: *Slová, slová, slová...* In: GERLOCH, A. – KYSELA, J.: *Tvorba práva v Českej republike po vstupe do Európskej únie*. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2007, s. 47-55.
- [3] DRGONEC, J.: *Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky*. Zväzok 1, MANZ Bratislava, 1997, 264 s.
- [4] DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár k novelizácii ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. Heuréka*, 2001, 307 s.
- [5] DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky, komentár*. 2. vydanie, Heuréka, Šamorín, 2007, 1174 s.
- [6] FILIP, J.: *Legislativní technika a judikatura Ústavního soudu*. Časopis pro právní vědu a praxi. III/2005, s. 238-243.
- [7] GAJDOŠÍKOVÁ, L.: *Autorita rozhodnutí Ústavného soudu Slovenskej republiky vydaných v konaní o súlade právnych predpisov*. In: JIRÁSEK, J. (ed.): *Ústavní základy soudní moci*. Sborník příspěvků sekce ústavního práva přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnícké dny 2009, Iuridicum Olomoucense o. p.s., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc, 2009, s. 57-68.
- [8] GERLOCH, A. a kol.: *Teorie a praxe tvorby práva*. Praha : ASPI, 2008, 424 s.
- [9] HOLLÄNDER, P.: *Ústavneprávní argumentace, ohlédnutí po desetiletích Ústavního soudu*. 1. vydání. Praha : Linde, 2003, s. 28-43.
- [10] KANÁRIK, I.: *Forma vlády v Slovenskej republike (ústavné postavenie a vzájomné vzťahy najvyšších ústavných orgánov – súčasný stav, perspektívy)*. In: *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice, 2009, s. 223-251.

- [11] KANÁRIK, I.: *Legislatívna nečinnosť zákonodarného orgánu v právnom štáte (v rovine vnútroštátneho práva)*. In: Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-organizačnej praxi, zborník príspevkov z vedeckého seminára, UPJŠ, Košice, 2009, s. 4-20.
- [12] Kelsen, H.: *Všeobecná teória norem*. M. U. Brno, 2000, 230 s.
- [13] KNAPP, V.: *Teorie práva*. C. H. Beck, Praha, 1995, 247 s.
- [14] KRÁL, J.: *Legislatíva – Teória a prax*. VO PF UK, Bratislava, 2006, 234 s.
- [15] LAJSEK, V.: *Pojetí teleologické metody interpretace v českém právním myšlení*. Právnik, 2011, č. 7 s. 640-642.
- [16] MACEJKOVÁ, I. – OROSZ, L.: *Prekóvavanie ústavných medzier v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (niekoľko príkladov z doterajšej praxe)*. In: Monseho olomoucké právnické dny 2007, Sborník příspěvků z konference, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, s. 283 – 301.
- [17] MLSNA, P.: *Vázanost soudce právem a zákonem a mezery v právu a jejich vyplňování*. Legislativní příloha odborného časopisu Správní právo, ročník III, IV/2011, s. CX – CXI.
- [18] RYCHETSKÝ, P.: *Několik poznámek k roli českého ústavního soudnictví při ochraně zaručených práva svobod*. In: ŠIMÍČEK, V. (ed.): *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu*. Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, s. 105-109.
- [19] SOBEK, T.: *Radbruchův mýtus a Benthamova formule*. Právnik, 2011, č. 2, s. 128-165.
- [20] SVÁK, J. – BALOG, B.: *Všeobecný súd ako ochranca ľudských práv pri iniciovaní abstraktnej kontroly ústavnosti*. In: Listina a súčasnosť: zborník príspevků sekce ústavního práva. Olomouc, Iuridicum Olomoucense, 2010, s. 231-263.
- [21] ŠIMÍČEK, V.: *Opomenutí zákonodárce jako porušení základních práv*. In: Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky, Masarykova universita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2001, s. 143-162.

JUDr. Boris Balog, PhD.

Fakulta práva, Ústav verejného práva
Paneurópska vysoká škola
boris.balog@uninova.sk

Mgr. Andrej Bonko

Právnická fakulta
Univerzita Komenského Bratislava
andrej.bonko@nrsr.sk

Obchodní zastoupení II

Commercial Representation II

▼ Karel Marek

Klíčová slova:

obchodní zastoupení, obchodní zástupce, zastoupený, konkurenční doložka, výhradní zastoupení

Key words:

Commercial Representation, Business Representative, Principal, Competition Clause, Exclusive Representation

Délka obchodního zastoupení ovlivňuje „odškodnění“ pro případ ukončení smluvního vztahu.¹⁾ Při splnění zákonných podmínek je povinností zastoupeného poskytnout „odškodnění za získané zákazníky“. Vychází se z předpokladu, že činnost obchodního zástupce byla pro zastoupeného prospěšná a pomohla mu mj. na určitém území získat či upevnit jeho postavení a význam použití jeho označení.

Nové znění § 669 určuje, že obchodní zástupce má v případě ukončení smlouvy právo (podle § 669 odst. 1) na odškodnění, jestliže:

- zastoupenému získal nové zákazníky nebo rozvinul významně obchod s dosavadními zákazníky a zastoupený má dosud podstatné výhody vyplývající z obchodů s nimi,
- placení tohoto odškodnění je spravedlivé, jsou-li vzaty v úvahu všechny okolnosti, zejména provize, kterou obchodní zástupce ztrácí a která vyplývá z obchodů uskutečněných s těmito zákazníky; tyto okolnosti zahrnují také použití nebo nepoužití konkurenční doložky ve smyslu § 672a.

Výše odškodnění přitom (podle § 669 odst. 2) nesmí překročit roční provizi vypočítanou z ročního průměru odměn získaných zástupcem během posledních pěti let, a trvala-li smlouva dobu kratší než pět let, musí být vypočítáno z průměru za celé smluvní období.

Přiznání odškodnění nezbavuje obchodního zástupce práva na náhradu škody (§ 669 odst. 3).

Právo na odškodnění vznikne rovněž, jestliže ukončení smlouvy nastane na základě úmrtí obchodního zástupce (§ 669 odst. 4).

Praktická sféra pokládá v souvislosti s ustanovením § 669 odst. 2 obchodního zákoníku dotaz, zda za předem stanovených kritérií je možno vyplatit obchodnímu zástupci

1) Navazujeme a vycházíme ze MAREK, K.: Smluvní obchodní právo : Kontrakty. 4. aktual. a roz. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 477 s. ISBN 978-80-210-4619-1; HUSÁR, J. – SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodné právo. Bratislava : Iura Edition, 2010. 1032 s. ISBN 978-80-8078-290-0; OVEČKOVÁ, O.: Obchodný zákonník – komentár. Bratislava : Iura Edition, 2008. 1076 s. ISBN: 978-80-8087-205-4; OVEČKOVÁ, O. – ŽITŇANSKÁ, L.: Základy obchodného práva 2. Bratislava : Iura Edition, 2011. 449 s. ISBN: 978-80-8078-345-7.

SUCHOŽA, J. a kol. Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár. Bratislava : EUROUNION, 2011. 1024 s. ISBN 978-80-88984-98-6.

i menší částku než je horní hranice uvedená v § 669 odst. 2. Podle našeho názoru je to možné a přesná kritéria je možno stanovit v souladu s ustanovením § 669 odst. 1 při respektování zásady poctivého obchodního styku.

Obchodní zástupce musí ovšem svoje právo uplatnit v zákonné lhůtě; ztrácí právo na odškodnění (podle § 669 odst. 1), jestliže neoznámí zastoupenému do jednoho roku od ukončení smlouvy, že svá práva uplatňuje (§ 669 odst. 5).

Úprava práva na odškodnění je dispozitivní. Výjimkou je ustanovení určující, že se strany nemohou před uplynutím smluvené doby platnosti smlouvy dohodnout odchýlně od předchozích odstavců (tj. § 669 odst. 1 až odst. 5) v neprospěch obchodního zástupce (viz kogentní § 669 odst. 6).

Z posledního kogentního odstavce ustanovení § 669 (§ 669 odst. 6) vyplývá, že před uplynutím smluvené doby platnosti smlouvy je možno dohodnout se odchýlně, ale jen ve prospěch obchodního zástupce.

V jeho neprospěch by bylo možno – podle znění zákona – dohodu učinit jen po uplynutí této doby. Při odchýlných ujednáních je ovšem třeba vycházet i ze zásady poctivého obchodního styku (viz § 265 obchodního zákoníku).

Právo na odškodnění při zániku smlouvy bylo změněno v souladu s evropskou směrnicí. Dřívější text ustanovení § 669, přestože byl kogentní, což odpovídalo směrnici 86/653/EHS, byl před novelou slabým místem úpravy smlouvy o obchodním zastoupení, a to jak z hlediska souladu s evropským právem, tak z hlediska věcného řešení problematiky.

V souvislosti s novelizovanou úpravou § 669 jsou činěny dotazy z praxe na provádění § 669 odst. 4. Jde totiž o úmrtí obchodního zástupce, kdy nelze realizovat ustanovení § 669 odst. 5.

Při řešení těchto dotazů se přikláníme k tomu, že se jedná o majetkový nárok, který by měl být realizován v rámci dědického řízení. Podle našeho názoru přitom nestihá dědice zánik práva, „jestliže neoznámí zastoupenému do jednoho roku od ukončení smlouvy, že svůj právní nárok uplatňuje“.

Tato povinnost je totiž stanovena jen obchodnímu zástupci a podle ustanovení § 583 občanského zákoníku (použitého podle § 1 odst. 2 obchodního zákoníku) dochází k zániku práva jen v případech v zákoně uvedených. Počítáme tedy s uplatněním příslušných lhůt promlčecích. Zdá se však, že de lege ferenda je možno zvážit doplnění ustanovení § 669 obchodního zákoníku.

V návaznosti na nové znění ustanovení § 669 bylo do zákona vloženo i nové dispozitivní ustanovení § 669a. Nové ustanovení je podle důvodové zprávy harmonizační novely důsledkem začlenění článku 18 směrnice 86/653/EHS, které v obchodním zákoníku nemělo korespondující úpravu.

Podle tohoto nového ustanovení (viz § 669a odst. 1) **právo na odškodnění podle § 669 nevznikne:**

- **jestliže zastoupený ukončil smlouvu pro takové porušení smluvního závazku obchodním zástupcem, které by opravňovalo k odstoupení od smlouvy,**
- **jestliže obchodní zástupce ukončil smlouvu, není-li toto ukončení odůvodněno okolnostmi na straně zastoupeného nebo není-li odůvodněno věkem, inva-**

liditou nebo nemocí obchodního zástupce, jestliže od něj pokračování v činnosti nelze rozumně požadovat,

- **jestliže podle dohody se zastoupeným obchodní zástupce převede práva a povinnosti ze smlouvy o obchodním zastoupení na třetí osobu.**

Strany se přitom nemohou (podle kogentního § 669a odst. 2) před uplynutím smluvné doby platnosti smlouvy dohodnout v neprospěch obchodního zástupce odchýlně od předchozího odstavce.

Ustanovení § 670 obchodního zákoníku zní: Bylo-li výhradní zastoupení sjednáno na dobu určitou, může kterákoliv strana vypovědět smlouvu způsobem stanoveným v § 668 odst. 3, jestliže objem obchodu nedosáhl během posledních 12 měsíců objemu obchodu stanoveného ve smlouvě, jinak přiměřeného odbytovým možností.

Obchodní zákoník tedy řeší i postup pro situace, kdy se u výhradního zastoupení po uzavření smlouvy na dobu určitou nesplnilo očekávání stran v objemu obchodu.

Harmonizační novela zrušila ustanovení § 671.

Navazující § 672 novelizacemi změny nedoznal. K obecné úpravě odstoupení od závazku a obecné úpravě odpovědnosti za škodu obsahuje úprava smlouvy o obchodním zastoupení i speciální ustanovení pro případ porušení výhradního obchodního zastoupení.

Jestliže při sjednání výhradního obchodního zastoupení používá zastoupený jiného obchodního zástupce, je obchodní zástupce oprávněn odstoupit od smlouvy.

Zastoupený pak může odstoupit od smlouvy, jestliže při sjednání výhradního obchodního zastoupení vykonává obchodní zástupce i pro jiné osoby činnost, jež je předmětem jeho závazku vůči zastoupenému (viz dispozitivní § 672 obchodního zákoníku).

Poslední ustanovení úpravy smlouvy o obchodním zastoupení tvoří **nová kogentní úprava tzv. konkurenční doložky (§ 672a).**

Ve smlouvě o obchodním zastoupení je možno písemně dohodnout, že:

- **obchodní zástupce nesmí po stanovenou dobu,**
- **nejdéle však 2 roky po ukončení smlouvy,**
- **na stanoveném území nebo vůči stanovenému okruhu osob na tomto území**
- **vykonávat na vlastní nebo na cizí účet činnost, která byla předmětem obchodního zastoupení,**
- **nebo jinou činnost, která by měla soutěžní povahu vůči podnikání zastoupeného (§ 672a odst. 1).**

Konkurenční doložka odporující podmínkám uvedeným v § 672a odst. 1 je neplatná (viz § 672a odst. 2).

V případě pochybností může soud konkurenční doložku, která by omezovala zástupce více než kolik vyžaduje potřebná míra ochrany zastoupeného, prohlásit za neplatnou (§ 672a odst. 3).

Konkurenční doložka nesmí ani při formálním splnění podmínek daných v prvním odstavci být nepřiměřená, nesmí omezit činnost obchodního zástupce po skončení obchodního zastoupení více než odpovídá pravidlům poctivého obchodního styku.

Proto je dáno soudu právo konkurenční doložku v případě pochybností o její přiměřenosti omezit nebo i prohlásit za neplatnou.²⁾ Toto nové kogentní ustanovení (§ 672a) harmonizuje naši právní úpravu s čl. 20 směrnice 86/653/EHS. Znamená připuštění konkurenčních doložek za dodržení zákonem stanovených podmínek.

Hlavním inspiračním zdrojem – při vydání obchodního zákoníku – pro koncipování tohoto smluvního typu byla dřívější právní úprava provedená v Zákoníku mezinárodního obchodu – ZMO (v jeho § 607 až 624). V době svého vydání měl tento obchodněprávní smluvní typ blíže k ZMO než k evropské úpravě.³⁾ Je zřejmé, že změny této smluvní úpravy byly provedeny tak, aby úprava tohoto smluvního typu byla již harmonizovaná s právem EU.

Konstantní přitom zůstává základní charakteristika smlouvy o obchodním zastoupení, která je smlouvou o soustavném a dlouhodobě zamýšleném zprostředkování uzavírání smluv pro zastoupeného.

Nový občanský zákoník soustřeďuje závazkové vztahy dosud upravené v občanském zákoníku a obchodním zákoníku do jediné právní úpravy.

Základní ustanovení zde určuje, že smlouvou o obchodním zastoupení se **obchodní zástupce jako nezávislý podnikatel zavazuje dlouhodobě vyvíjet pro zastoupeného činnost směřující k uzavírání určitého druhu obchodů zastoupeným nebo k ujednání obchodů jménem zastoupeného a na jeho účet a zastoupený se zavazuje platit obchodnímu zástupci provizi.**

Smlouva o obchodním zastoupení musí mít písemnou formu.

Obchodním zástupcem právnické osoby nemůže být osoba, která může zavazovat zastoupeného nebo osobu, s níž má být obchod uzavřen, jako člen jejího orgánu, ani nucený správce právnické osoby nebo insolvenční správce. K opačným ujednáním se nepřihlíží.

NOZ se věnuje i rozhodnému území a výhradnímu a nevýhradnímu obchodnímu zastoupení. Není-li ujednáno, kde má obchodní zástupce vyvíjet činnost, platí za ujednané území Česká republika; je-li obchodním zástupcem zahraniční osoba, platí za ujednané území stát, kde má obchodní zástupce sídlo v době uzavření smlouvy. Obchodní zástupce nemá právo uzavírat jménem zastoupeného obchody, pokud pro něho přijímat nebo jinak jeho jménem právně jednat. Při opačném ujednání se na práva a povinnosti stran, která s tím souvisí, použijí ustanovení o příkazu.

Bylo-li ujednáno výhradní obchodní zastoupení, nemá zastoupený právo na rozhodném území nebo pro určený okruh osob využívat jiného obchodního zástupce; obchodní zástupce nemá ve stejném rozsahu právo vykonávat obchodní zastoupení pro jiné osoby, ani uzavírat obchody na vlastní účet nebo na účet jiné osoby. Zastoupený má právo uzavírat obchody, na které se vztahuje výhradní obchodní zastoupení, i bez součinnosti obchodního zástupce. V takovém případě však obchodnímu zástupci vzniká právo na provizi jako by tyto obchody byly uzavřeny s jeho součinností.

Nevyplývá-li ze smlouvy, že je obchodní zastoupení výhradní, může zastoupený pověřit i jinou osobu stejným obchodním zastoupením, jaké ujednal s obchodním zástupcem, a obchodní zástupce může vykonávat činnost, ke které se zavázal vůči zastoupenému,

2) HAJNIŠOVÁ, E.: Právna úprava zákazu konkurence v a.s. AFIUC Bratislava, 2006, č. 24, s. 23-29.

3) PELIKÁNOVÁ, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku – 5. díl. Praha : Linde, 2000. s. 366.

i pro jiné osoby, popřípadě uzavírat obchody, jež jsou předmětem obchodního zastoupení, i na vlastní účet nebo účet jiné osoby.

Dále NOZ vymezuje povinnosti obchodního zástupce.

Obchodní zástupce vykonává svou činnost s odbornou péčí. Dbá zájmů zastoupeného, postupuje ve shodě s pověřením a rozumnými pokyny zastoupeného a sdělí mu nezbytné údaje, které se dozvěděl v souvislosti s plněním svých povinností a které s tímto plněním souvisí. Obchodní zástupce sdělí zastoupenému údaje o vývoji trhu a všech dalších okolnostech důležitých pro oprávněné zájmy zastoupeného, zejména pro jeho rozhodování související s uzavíráním obchodů. Je-li ujednáno právo obchodního zástupce uzavírat obchody jménem zastoupeného, lze takové obchody uzavřít jen za obchodních podmínek určených zastoupeným, neprojeví-li zastoupený souhlas s jiným postupem.

Bylo-li by to v rozporu se zájmy zastoupeného, nesmí obchodní zástupce sdělit třetí osobě údaje, které od zastoupeného získal, ani tyto údaje využít pro sebe nebo pro jiné osoby, ledaže s tím zastoupený souhlasí. Totéž platí o údajích, které se obchodní zástupce nedozvěděl přímo od zastoupeného, ale při plnění svých povinností podle smlouvy, a jejichž použití by zastoupenému mohlo přivodit újmu. Tato povinnost obchodního zástupce trvá i po zániku obchodního zastoupení.

Obchodní zástupce ručí, že třetí osoba splní povinnosti z obchodu, který zastoupenému navrhl k uzavření, nebo který jménem zastoupeného sám uzavřel, jen zavázal-li se k tomu v písemné formě a byla-li za převzetí ručení ujednána zvláštní úplata.

Získá-li obchodní zástupce při své činnosti doklady, které mohou být významné pro ochranu oprávněných zájmů zastoupeného, uchová je po potřebnou dobu.

Nemůže-li obchodní zástupce vykonávat svou činnost, sdělí to zastoupenému bez zbytečného odkladu.

Jsou zde upraveny i povinnosti zastoupeného.

Zastoupený obstará a obchodnímu zástupci sdělí údaje nezbytné k plnění jeho povinností a poskytne obchodnímu zástupci nezbytnou dokumentaci vztahující se k předmětu obchodů.

Zastoupený předá obchodnímu zástupci všechny podklady a věci potřebné pro plnění jeho povinností. Předané podklady a věci zůstávají ve vlastnictví zastoupeného; obchodní zástupce je po ukončení obchodního zastoupení zastoupenému vrátí, ledaže byly vzhledem k své povaze při obchodním zastoupení spotřebovány.

Zastoupený sdělí obchodnímu zástupci bez zbytečného odkladu, zda obchod obstaraný obchodním zástupcem přijal nebo odmítl, popřípadě zda jej nesplnil. Předpokládá-li zastoupený významné snížení rozsahu činnosti proti tomu, co obchodní zástupce mohl rozumně očekávat, oznámí to obchodnímu zástupci v rozumné době.

Nová právní úprava se přitom nemohla vyhnout ani úpravě provize.

Přednost má smluvní ujednání. **Nebyla-li výše provize ujednána, má obchodní zástupce právo na provizi ve výši odpovídající zvyklostem v místě jeho činnosti vzhledem k druhu zboží nebo služeb, které jsou předmětem obchodů; nejsou-li takové zvyklosti, má obchodní zástupce právo na provizi v rozumné výši zohledňující podstatné okolnosti uskutečněného jednání.** Je-li základem pro určení výše

provize rozsah povinností splněných třetí osobou, započte se do základu i plnění neuskutečněné z důvodů na straně zastoupeného.

Přitom se každá část úplaty, jejíž výše se mění podle počtu a hodnoty uzavřených obchodů, považuje za složku provize a má se za to, že provize obchodního zástupce zahrnuje i náklady spojené s obchodním zastoupením. Bylo-li ujednáno, že zastoupený uhradí tyto náklady obchodnímu zástupci vedle provize, vznikne obchodnímu zástupci právo na úhradu nákladů, pokud mu vznikne i právo na provizi.

Obchodní zástupce má právo na provizi za úkony provedené při obchodním zastoupení, byl-li obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti nebo byl-li obchod uzavřen s třetí osobou, kterou obchodní zástupce za účelem uskutečnění tohoto obchodu získal před účinností smlouvy. Při výhradním obchodním zastoupení má obchodní zástupce právo na provizi i za obchod uskutečněný se třetí osobou z území nebo z okruhu osob, na které se výhradní obchodní zastoupení nevztahuje (viz § 2501 odst. 1 a odst. 2). Zaniklo-li obchodní zastoupení, má obchodní zástupce právo na provizi, byl-li obchod uskutečněn především v důsledku jeho činnosti přiměřené době po zániku obchodního zastoupení, anebo učinila-li třetí osoba za podmínek stanovených v § 2501 odst. 1 nebo odst. 2 vůči obchodnímu zástupci nebo zastoupenému objednávku před zánikem obchodního zastoupení (§ 2501 odst. 3). Právo na provizi podle § 2501 odst. 1 a 2 obchodnímu zástupci nevzniká, má-li právo na provizi podle § 2501 odst. 3 předchozí obchodní zástupce, ledaže je vzhledem k okolnostem spravedlivé provizi rozdělit mezi oba obchodní zástupce.

Bylo-li ujednáno, že obchodní zástupce obstará pro zastoupeného jen příležitost k uzavření obchodu s určitým obsahem, vzniká obchodnímu zástupci právo na provizi již obstaráním této příležitosti. Nebylo-li ujednáno, že obchodní zástupce obstará pro zastoupeného jen příležitost k uzavření obchodu s určitým obsahem, vzniká obchodnímu zástupci právo na provizi v okamžiku, kdy zastoupený splnil povinnost nebo byl povinen splnit závazek na základě smlouvy uzavřené s třetí osobou, anebo kdy třetí osoba splnila závazek z takové smlouvy. Právo na provizi vzniká nejpozději v okamžiku, kdy třetí osoba splnila svou část závazku nebo byla povinna ji splnit, splnil-li zastoupený svoji část. Má-li však třetí osoba splnit své povinnosti až po uplynutí doby přesahující šest měsíců po uzavření obchodu, vzniká obchodnímu zástupci právo na odměnu uzavřením obchodu.

Provize je splatná nejpozději poslední den měsíce následujícího po skončení čtvrtletí, ve kterém na ni vzniklo právo.

Zastoupený předá obchodnímu zástupci výkaz o dlužné provizi nejpozději poslední den měsíce následujícího po skončení čtvrtletí, ve kterém se provize stala splatnou. Ve výkazu uvede hlavní údaje rozhodné pro vypočtení provize. Obchodní zástupce má právo, aby mu zastoupený zpřístupnil veškeré údaje, nejméně však údaje z účetních knih či obdobných záznamů, které má a které jsou potřebné k ověření výše provize.

Je-li zřejmé, že obchod mezi zastoupeným a třetí osobou nebude splněn, právo na provizi nevzniklo; to neplatí, nesplní-li se obchod z důvodů na straně zastoupeného. Právo na odměnu a na ujednanou náhradu nákladů obchodní zástupce též nemá, byl-li při uzavírání obchodu činný pro obě strany jako obchodní zástupce nebo jako zprostředkovatel.

Navazující ustanovení jsou zaměřena na trvání obchodního zastoupení a výpověď.

Není-li ujednáno, na jakou dobu se obchodní zastoupení zřizuje, a neplyne-li to ani z účelu smlouvy, platí, že obchodní zastoupení bylo ujednáno na dobu neurčitou. Bylo-li

obchodní zastoupení ujednáno na dobu určitou a řídí-li se strany smlouvou i po uplynutí ujednané doby, hledí se na obchodní zastoupení, jako by bylo ujednáno na dobu neurčitou.

Je-li obchodní zastoupení ujednáno na dobu neurčitou, lze je vypovědět. Výpovědní doba je pro první rok trvání obchodního zastoupení jeden měsíc, pro druhý rok dva měsíce a pro třetí rok a další roky tři měsíce; k ujednání kratší výpovědní doby se nepřihlíží. Ujednají-li strany delší výpovědní dobu, nesmí být doba, kterou je vázán zastoupený, kratší než doba, kterou musí dodržet obchodní zástupce. Výpovědní doba končí posledním dnem kalendářního měsíce.

Bylo-li ujednáno výhradní obchodní zastoupení, má každá strana právo obchodní zastoupení vypovědět, nedosáh-li objem obchodů v posledních dvanácti měsících objemu určeného ve smlouvě; nebyl-li objem obchodů ujednáán, rozhoduje objem přiměřený obvytým možností.

Bylo-li ujednáno výhradní obchodní zastoupení a používá-li zastoupený jiného obchodního zástupce, může dotčený obchodní zástupce vypovědět obchodní zastoupení bez výpovědní doby a bylo-li ujednáno výhradní obchodní zastoupení a vykonává-li obchodní zástupce stejnou činnost, ke které je zavázán vůči zastoupenému, i pro jiné osoby, může zastoupený vypovědět obchodní zastoupení i bez výpovědní doby.

Kromě provize přísluší obchodnímu zástupci i zvláštní odměna. Zanikne-li obchodní zastoupení, má obchodní zástupce právo na zvláštní odměnu, pokud

- a) **zastoupenému získal nové zákazníky nebo významně rozvinul obchod s dosavadními zákazníky a zastoupený má dosud z těchto obchodů podstatné výhody a**
- b) **placení zvláštní odměny je s ohledem na všechny okolnosti případu spravedlivé, jsou-li vzaty v úvahu všechny okolnosti, zejména provize, kterou obchodní zástupce ztrácí a která vyplývá z obchodů uskutečněných s těmito zákazníky;** tyto okolnosti zahrnují i případné ujednání nebo neujednání konkurenční doložky. Jsou-li splněny tyto podmínky, není právo na zvláštní odměnu dotčeno ani zaniklo-li obchodní zastoupení smrtí obchodního zástupce.

Výše zvláštní odměny nesmí překročit roční odměnu vypočtenou z ročního průměru odměn získaných obchodním zástupcem během posledních pěti let. Trvalo-li obchodní zastoupení méně než pět let, vypočte se výše zvláštní odměny z průměru odměn za celou dobu jeho trvání; pokud trvalo méně než jeden rok, nesmí překročit úhrn provizí za celou dobu jeho trvání.

Právo na zvláštní odměnu zaniká, není-li uplatněno do jednoho roku od ukončení obchodního zastoupení.

Právo na zvláštní odměnu nevznikne:

- a) ukončil-li zastoupený obchodní zastoupení pro takové porušení povinnosti obchodním zástupcem, které by ho opravňovalo k odstoupení od smlouvy,
- b) ukončil-li obchodní zastoupení obchodní zástupce, ledaže k ukončení došlo z důvodů spočívajících na straně zastoupeného, anebo z důvodu věku, invalidity nebo nemoci obchodního zástupce a nelze-li po obchodním zástupci rozumně požadovat, aby ve své činnosti pokračoval, nebo

- c) převedl-li obchodní zástupce práva a povinnosti z obchodního zastoupení podle dohody se zastoupeným na třetí osobu.

NOZ v závěru svojí úpravy určuje i možnost ujednání konkurenční doložky; vyjmenovává ustanovení, od kterých se nelze odchýlit a uvádí ustanovení, od kterých se nelze odchýlit v neprospěch obchodního zástupce.

V závěru textu věnovaného tomuto smluvnímu typu se určuje, že ustanovení o obchodním zastoupení se nepoužijí, není-li zástupce za svou činnost odměňován. **Ustanovení o obchodním zastoupení se nepoužijí, je-li ujednáno, že zástupce není za svou činnost odměňován.** Ustanovení o obchodním zastoupení se nepoužijí též na závazky osob působících na regulovaném trhu, mnohostranném obchodním systému nebo komoditní burze podle jiného zákona a na závazky burzovních dohodců podle jiného zákona.

Při alespoň stručném seznámení s úpravou v novém občanském zákoníku lze pozorovat kontinuitu s předchozími úpravami.

Za první republiky bylo obchodní zastoupení upraveno (spolu s některými dalšími smluvními typy) v obchodním zákoníku. Toto řešení o úpravě v obchod. zák. mohlo být případně zachováno.

Dala se však přednost jednotné úpravě závazků. To by u obchodního zastoupení nemělo činit větších potíží. Bude si však třeba zvyknout na částečně jinou terminologii použitou v obecné úpravě závazkových vztahů NOZ a též mj. na odlišný způsob vzniku smlouvy.

Dodržováním právní úpravy lze pak předejít jejímu event. zneužívání. Dochází tak k naplnění prvých předpokladů ve známém získávání vhodných postojů, znalostí, dovedností a návyků.

Summary

Contract on Commercial Representation

Under a contract on Commercial representation, the business representative as an independent entrepreneur undertakes to engage in long-term activity on behalf of the principal, aimed at the conclusion of specified contracts (commercial transactions) or negotiate and conclusion of transactions in the name of the principal and the principal's expense. A business representative cannot be a person who as a body may bind a legal entity, a shareholder or member who under the law is authorised to bind the other partners or members, or a liquidator or insolvency trustee. The provisions on commercial representation shall not apply to a business representative whose activity is not paid, or parties operating on the European regulated market or foreign market similar to a regulated market or in the Czech or foreign multilateral trade system or commodity market. The contract on commercial representation must be in writing.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] HAJNÍŠOVÁ, E.: Právna úprava zákazu konkurencie v a.s. AFIUC Bratislava, 2006, č. 24, s. 23-29.
- [2] HUSÁR, J. – SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodné právo. Bratislava : Iura Edition, 2010. 1032 s. ISBN 978-80-8078-290-0.
- [3] MAREK, K.: Smluvní obchodní právo : Kontrakty. 4. aktual. a roz. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 477 s. ISBN 978-80-210-4619-1.

- [4] OVEČKOVÁ, O.: Obchodný zákonník – komentár. Bratislava : Iura Edition, 2008. 1076 s. ISBN: 978-80-8087-205-4.
- [5] OVEČKOVÁ, O. – ŽITŇANSKÁ, L.: Základy obchodného práva 2. Bratislava : Iura Edition, 2011. 449 s. ISBN: 978-80-8078-345-7.
- [6] PELIKÁNOVÁ, I.: Komentár k obchodnému zákoníku – 5. díl. Praha : Linde, 2000.
- [7] SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár. Bratislava : EUROUNION, 2011. 1024 s. ISBN 978-80-88984-98-6.
- [8] SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár. Bratislava : EUROUNION, 2011. 1024 s. ISBN 978-80-88984-98-6.

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
AKADEMIE STING, vysoká škola
637 00 Brno, Stromovka 1
Česká Republika
marek@post.sting.cz

Mimosmluvní odpovědnost EU za škodu a tzv. chytré sankce

EU extracontractual liability for damages and so-called smart sanctions

► Pavel Svoboda*

Klíčové slova:

Vnější vztahy EU – odpovědnost EU za škodu – dostatečná závažnost porušení – lidská práva – chytré sankce

Key words:

EU external relations – EU liability for damages – sufficiently serious breach – human rights – smart sanctions

Trvalkou na repertoáru Soudního dvora EU („SDEU“) je v poslední době judikatura k protiteroristickým opatřením EU – tzv. chytrým sankcím, spočívajícím zejména v mrazení majetku osob spojeným s terorismem.¹⁾ Podstatná část této judikatury se vyjadřuje k legalitě unijních sankčních opatření z pohledu (ne)dodržení lidských práv s eventuálním následkem zneplatnění těchto opatření. Pokud je ale některý unijně-sankční akt shledán protiprávním, může civilním následkem takové protiprávnosti být i odpovědnost EU za škodu, která vznikla sankcionované osobě zmrazením jejího majetku; podmínky vzniku takové mimosmluvní odpovědnosti jsou řešeny právě v rozsudku Tribunálu ve věci T-341/07 Sison III.²⁾ Jde o významný rozsudek, potvrzující velmi omezenou ochotu SDEU přiznávat mimosmluvní odpovědnost EU. Provedeme nejprve klasickou analýzu rozsudku a poté se zamyslíme nad vztahem této (ne)odpovědnosti EU k jejím hodnotám a cílům.

1. Skutkové okolnosti případu

Byť jde o celkově deváté rozhodnutí SDEU na návrh žalobce Sisona, významné jsou – kromě zde zkoumaného – další dva rozsudky o jeho žalobách: rozsudkem ve věci T-47/03 Sison I i mezitímním rozsudkem ve věci T-341/07 Sison II³⁾ Tribunál vždy zrušil veškerá sankční opatření přijatá EU vůči žalobci.⁴⁾ Důvodem k tomuto zrušení byla

*) Autor je docentem Právnické fakulty UK v Praze. Autor děkuje za cenné poznámky JUDr. Martinu Smolkovi, Ph. D. a JUDr. Emilu Rufferovi, Ph. D.

- 1) Srov. k tomu např. SVOBODA, Pavel. Kadi 2010: další kapitola protiteroristické judikatury SDEU. Právní rozhledy 24/2010, s. 887 a tam uvedené další odkazy.
- 2) Rozsudek ve věci T-341/07 Jose Maria Sison proti Radě Evropské unie z 23. 11. 2011.
- 3) Rozsudek ve věci Sison II má stejné čj. jako zde zkoumaný rozsudek.
- 4) Tj. rozhodnutí 2007/445, rozhodnutí Rady 2007/868, kterým se provádí čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 a kterým se zrušuje rozhodnutí 2007/445, rozhodnutí Rady 2008/343, kterým se mění rozhodnutí 2007/868, rozhodnutí Rady 2008/583, kterým se provádí čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 a kterým se zrušuje rozhodnutí 2007/868, rozhodnutí Rady 2009/62, kterým se provádí čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 a kterým se zrušuje rozhodnutí 2008/583, a nařízení Rady 501/2009, kterým se provádí čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 a kterým se zrušuje rozhodnutí 2009/62, v rozsahu, v němž se tyto akty týkaly žalobce.

okolnost, že ke zmrazení majetku došlo na základě rozhodnutí nizozemských soudů,⁵⁾ jež se však týkalo otázky statusu pana Sisona coby uprchlíka, nešlo o jeho trestní stíhání pro terorismus, což je podmínka pro ukládání tzv. chytrých sankcí. Rada se při zmrazení Sisonova majetku nechala zmást rozsudky nizozemských soudů v tom ohledu, že z nich mj. vyplývá, že Sison je filipínský státní příslušník s pobytem v Nizozemsku, vůdce Komunistické strany Filipín a jejího ozbrojeného křídla Nová lidová armáda, jež provedla ve Filipínách řadu teroristických akcí.

2. Podmínka dostatečné závažnosti porušení normy EU

Tribunál v bodu 28 rozsudku připomíná, že podle ustálené judikatury podmínkami mimosmluvní odpovědnosti EU jsou (1) protiprávnost jednání vytykaného orgánů, (2) existence skutečné škody a (3) existence příčinné souvislosti mezi tvrzeným jednáním a uplatňovanou škodou;⁶⁾ připomíná též, že jde o podmínky kumulativní (bod 29). Není účelem tohoto článku analyzovat všechny podmínky mimosmluvní odpovědnosti EU;⁷⁾ bude nás zajímat jen jedna z nich, jejíž zkoumání je rozhodné pro celý rozsudek: *dostatečná závažnost porušení normy EU*.⁸⁾

V souvislosti s touto podmínkou Tribunál zdůrazňuje, že důvodem existence žaloby na mimosmluvní odpovědnost není odškodnění *jakékoliv* újmy, ale jen takové, při jejímž vzniku došlo k dostatečně závažnému porušení právní normy, „*jejímž předmětem je přiznání práv jednotlivcům*“ (bod 33).⁹⁾ To proto, že většina aktů EU – včetně těch protiteroristických – má hospodářské důsledky, a proto je třeba „*předejít tomu, aby riziko, že bude nutné odškodnit újmu tvrzenou dotyčnými osobami, narušilo schopnost dotyčného orgánu plně vykonávat své pravomoci v obecném zájmu jak v rámci jeho normativní činnosti nebo jeho hospodářsko-politických rozhodnutí, tak v oblasti jeho správní pravomoci, aniž jsou přitom jednotlivci zatíženi důsledky závažných a neomluvitelných nesplnění povinností*“ (bod 34).¹⁰⁾ Pravděpodobnost, že jde o dostatečně závažné porušení, je tím větší, čím menší je volnost uvážení dotčeného orgánu EU a čím přesnější je formulace prováděného ustanovení;¹¹⁾ přesto ke splnění této podmínky nestačí jakékoliv porušení normy i bez prostoru pro uvážení orgánu, pokud jde věc komplikovanou (body 36–40).¹²⁾ SDEU musí brát v úvahu i složitost případu, takže odpovědnost

5) Rozsudek Rad van State (Státní rada) ze dne 17. 12. 1992 a rozsudek Rechtbank (Obvodní soud) v Haagu ze dne 11. 9. 1997.

6) Tribunál zde odkazuje na rozsudek Soudního dvora C-120/06 P a C-121/06 P FIAMM, bod 106 a tam citovanou judikaturu; a na rozsudky Tribunálu T-351/03 Schneider Electric, bod 113, a T-47/03 Sison I, bod 232.

7) K tomu srov. např. SVOBODA, Pavel: Úvod do evropského práva. Praha: C. H. Beck, Praha 2011, 4. vydání, s. 179–182.

8) Pro širší kontext významu uvážení, tentokrát v judikatuře ESLP, srov. BOUČKOVÁ P.: Na okrajích stránek Evropské úmluvy: uvážení a konsensus států v současné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Jurisprudence 1/2012, s. 3 an.

9) Srov. též 5/71 Zuckerfabrik Schoppenstedt, bod 11; 9,11/71 Grands moulins de Paris; 43/72 Merkur; 83/76 Bayerische HNL; C-104/89 & C-37/90 Mulder, kde ve věci sporu o mléčné kvóty Soudní dvůr skutečně uznal odpovědnost Společenství.

10) Srov. T-351/03 Schneider Electric, bod 125; T-212/03 MyTravel Group, bod 42, a Artegodaň, bod 55.

11) C-282/05 P Holcim, bod 47.

12) C-312/00 P Komise v. Camar a Tico, bod 54; T-198/95, 171/96, 230/97, 174/98, 225/99 Comafra, bod 34.

EU může být založena jen na „*zjištění nesprávnosti, které by se za obdobných okolností běžně obezřetná a s řádnou péčí postupující správa nedopustila*“ (T-429/05 *Artego-dan*, body 59-62). Tribunál k tomu výslovně uvádí, že „... *tato judikatura nestanoví žádnou automatickou souvislost mezi neexistencí prostoru pro uvážení dotyčného orgánu a kvalifikací protiprávního jednání jako dostatečně závažného porušení práva Společenství*.“ Naprostá většina předchozí judikatury ale vychází z přesného opaku: porušení práva EU při nulové možnosti uvážení rozhodujícího orgánu má kvazi-automaticky za následek vznik mimosmluvní odpovědnosti.¹³⁾ Přitom upřesnění této podmínky je pro daný případ naprosto zásadní: má-li Rada provádět sekundárním aktem rezoluci Rady bezpečnosti OSN, čímž plní tuto prováděcí povinnost za členské státy EU (srov. zejm. čl. 25,¹⁴⁾ 103¹⁵⁾),¹⁶⁾ je prostor pro její uvážení v rámci podmínek stanovených v čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 ve spojení s čl. 1 odst. 4 společného postojce 2001/931 vskutku nulový: v opačném případě není návrh na zařazení na tzv. autonomní seznam EU přijat (bod 57).¹⁷⁾

Při této argumentaci také nesmíme zapomínat, že předmětem celé této protiteroristické judikatury je namítané porušení základních práv jednotlivce. Zjednodušenou logikou by totiž mnohý čtenář mohl vycházet z toho, že v podstatě jakýkoliv zásah do základního práva je pojmově dostatečně závažné, jinak by nemohlo jít o základní právo. S tím ale Tribunál nesouhlasí: i u zásahu do základních práv je třeba prověřit, zda jde o porušení dostatečně závažné (bod 44). Kdyby – podle Tribunálu – všechna základní práva měla absolutní povahu, kdyby jakékoliv jejich porušení, resp. omezení bylo sankcionovatelné; kdyby např. nebylo možno rozlišovat mezi podstatou / *existencí* práva na vlastnictví a možností omezení jeho *výkonu* (např. zmrazením majetku), nemohla by mj. vůbec být uložena jakákoliv protiteroristická sankce.¹⁸⁾ Tato reflexe intenzity porušení právní normy – „dostatečná závažnost“ – ale podle našeho názoru má v tom případě být již kritériem přezkumu platnosti dané normy, ne až jejich odpovědnostních následků.

13) Srov. např. Bobek, M. – Bríza, P. – Komárek, J.: *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*, C. H. Beck Praha 2011, s. 300 a tam uvedená judikatura. Toto je důležité i pro mimosmluvní odpovědnost členských států EU za porušení práva EU, ohledně níž je judikatura daleko kazuističtější, ale její podmínky mají být shodné s mimosmluvní odpovědností EU: „[...] *podmínky, za kterých může být členský stát odpovědný za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva Společenství, se nemohou, při absenci zvláštního ospravedlnění, lišit od podmínek, které upravují odpovědnost Společenství za stejných okolností*.“ (C-352/98 P *Bergaderm*, bod 41).

14) Čl. 25 Charty OSN: „*Členové Organizace spojených národů se shodují v tom, že přijmou a provedou rozhodnutí Rady bezpečnosti v souladu s touto Chartou*.“

15) Čl. 103 Charty OSN: „*V případě rozporu mezi závazky členů Organizace podle této Charty a jejich závazky podle kterékoliv jiné mezinárodní dohody, mají přednost závazky podle této Charty*.“

16) Toto uznává SDEU i v bodu 293 cit. rozsudku Kadi: „[d]održovat závazky přijaté v rámci Spojených národů je nutné i v oblasti zachovávání mezinárodního míru a bezpečnosti, když Společenství prostřednictvím aktů přijímaných na základě článků 60 ES a 301 ES provádí rezoluce přijaté Radou bezpečnosti na základě kapitoly VII Charty Spojených národů.“

17) V případě tzv. autonomních sankčních seznamů EU jedná Rada na základě předchozího rozhodnutí příslušného vnitrostátního orgánu členského státu EU, a může pouze posoudit, zda (i) bylo odpovídající rozhodnutí příslušného orgánu přijato, a (ii) ověřit jeho důsledky, tj. zda trvají důvody pro zmrazení finančních prostředků. Pokud jsou obě podmínky splněny, musí Rada bez možnosti uvážení rozhodnout o zařazení subjektu na sankční seznam EU.

18) Srov. C-402/05 P a C-415/05 P *Yassin Abdullah Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise („Kadi“)*. Porušení a (legitimní) omezení základního práva jsou totiž dvě rozdílné věci – porušení je protiprávní zásah orgánů veřejné moci, omezení je naopak přípustné, pokud nejsou porušeny zákonné podmínky pro takové omezení (srov. rozsudek *Sison III*, bod 50).

Centrální otázkou rozsudku tedy je, zda v daném případě došlo „*k dostatečně závažnému porušení právního pravidla, ochraňujícího jednotlivce*“. V rámci zkoumání této otázky je tedy nejprve třeba zjistit, zda vůbec jde o „*právní pravidla, ochraňující jednotlivce*“, teprve poté, zda eventuálně došlo k jeho „*dostatečně závažnému porušení*“.

Tribunál proto nejprve konstatuje, že předmětem sporu vskutku je „*základní právní pravidlo, ochraňující jednotlivce*“ – žalobce Sisona. Žaloba na náhradu škody¹⁹⁾ se totiž týká porušení čl. 2/3 nařízení č. 2580/2001 ve spojení s čl. 1/4 společného postoje 2001/931, jež umožňují Radě ukládat omezení práv jednotlivců v rámci boje proti terorismu a jež upravují podmínky, za nichž jsou taková omezení povolena. Proto základním předmětem těchto ustanovení „*je a contrario ochrana individuálních zájmů dotýkajících jednotlivců omezením případů použití, rozsahu nebo intenzity omezujících opatření, která mohou být ve vztahu k nim právoplatně přijata*“ (bod 51).

Poté Tribunál přistupuje k otázce, zda eventuálně došlo k „*dostatečně závažnému porušení*“ takového pravidla. Zde Tribunál poukázal na výkladovou obtížnost jednoho nejasného ustanovení sankčního nařízení (body 62-65), z kteréžto obtížnosti dovodil, že Radu nelze vinit z „*nesprávnosti, které by se za obdobných okolností běžně obezřetná a s řádnou péčí postupující správa nedopustila*“ (cit. T-429/05 Artegoda, bod 62).

Poté, co Tribunál neshledal dostatečnou závažnost porušení sankčního nařízení Rady (bod 74), přistoupil k posouzení namítaného porušení základních práv EU.²⁰⁾ Spolu s Tribunálem zdůrazníme, že žalobce nenapadl režim tzv. chytrých sankcí jako celek; soulad tohoto systému se základními právy obecně byl ostatně SDEU vícekrát potvrzen již dříve (body 76-77). Sama možnost přijímat chytré sankce ze strany EU není tedy právně zpochybňována ani žalobcem, a proto Tribunál při přezkumu, zda eventuálně došlo k „*dostatečně závažnému porušení*“, konstatuje, že dostatečně závažné porušení základních práv by muselo spočívat v tom, že chytré sankce byly na žalobce uvaleny za podmínek překračujících limity stanovené v sankčním nařízení, tj. „*za podmínek jiných, než jaké byly stanoveny právě za účelem omezení možností zásahů veřejných orgánů do výkonu těchto práv*“ (bod 78). Případný vznik mimosmluvní odpovědnosti EU závisí tedy i na dostatečně závažnosti porušení onoho sankčního nařízení, „*jelikož tvrzené porušení základních práv žalobce nelze oddělit od této protiprávnosti a je odvislé pouze od ní*“ (bod 80). Vzhledem k tomu, že uvedená dostatečně závažná protiprávnost byla vyvrácena výše, mimosmluvní odpovědnost EU nemůže být v tomto případě žalobci přiznána.

3. Mimosmluvní odpovědnost v. hodnoty a cíle EU

Byť je rozsudek Sison III odůvodněn velmi důkladně, zejména četnými odkazy na ustálenou judikaturu SDEU, kde každý jednotlivý argument prostě „sedí“, tak jak se

19) V této souvislosti je významné, že v bodě 25 rozsudku Sison III Tribunál z důvodu překážky věci rozsouzené odmítl žalobu na náhradu škody jako nepřipustnou v rozsahu, v němž směřovala k náhradě škody údajně vzniklé akty napadenými ve věci, v níž byl vydán rozsudek T-47/03 Sison v. Rada („Sison I“). Žalobním důvodem pro přiznání náhrady škody tak zůstalo právě jen Tribunálem konstatované nesplnění zákonných podmínek uvedených v čl. v čl. 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 a čl. 1 odst. 4 společného postoje 2001/931 (viz rozsudek Sison II, bod 122). Žalobní důvody vycházející z namítaného porušení povinnosti uvést odůvodnění, jakož i ze zjevně nesprávného posouzení skutečností, byly Tribunálem zamítnuty (bod 71, resp. 89 rozsudku Sison II).

20) K žalobním důvodům vycházejícím z porušení zásady proporcionality a porušení obecných zásad práva Společenství a základních práv se totiž Tribunál v rozsudku Sison II nevyslovil (viz bod 43 rozsudku Sison III, odkazující k bodům 123 a 138 rozsudku Sison II).

jednotlivé argumenty stékají do finálního řečiště odůvodnění, mohou čtenáře napadat otázky nad samotným směřováním onoho řečiště – nad filosofií oné ustálené judikatury. Ony otázky mají svůj základ v judikatuře SDEU, která odpovědnost za škodu způsobenou porušením práva EU, způsobenou jak EU,²¹⁾ tak i členskými státy,²²⁾ váže na podmínku „dostatečné závažnosti“ takového porušení; taková podmínka ale není kladena pro zneplatnění unijního aktu. Možná tyto pochybnosti přepadly i Tribunál, jenž se jim v bodě 81 rozsudku Sison III brání: *„Listina základních práv Evropské unie ani EÚLP zaručující právo na účinnou soudní ochranu nebrání tomu, aby založení mimosmluvní odpovědnosti Společenství ... podléhalo uznání dostatečně závažného porušení základních práv uplatňovaných žalobcem. Co se týče konkrétně práv zaručených protokolem č. 1 k EÚLP, Evropský soud pro lidská práva zohlednil „různá omezení vyplývající ze skutečností, které je třeba prokázat v rámci žaloby „na mimosmluvní odpovědnost Společenství zahrnující podle ustálené judikatury podmínku týkající se existence takového porušení, a došel k závěru, že právo Společenství nabízí ochranu základních práv rovnocennou ochraně zajištěné mechanismem EÚLP.“⁽²³⁾*

Tyto pochybnosti jsou dvě a lze formulovat následovně:

(a) jakékoliv porušení primárního práva (včetně základních práv, jež jsou jeho součástí; např. právo na účinnou soudní ochranu, bod 81) je dost závažné na to, aby byl zrušen unijní sekundární akt (nařízení, směrnice či rozhodnutí), i když tím EU může způsobit porušení závazků členských států podle Charty OSN (zejm. výše cit. čl. 25 a 103) k provádění rezolucí Rady bezpečnosti v rámci boje proti terorismu,²⁴⁾ ale některé porušení základních práv *nemusí být dost závažné* na to, aby poškozenému byla vyplacena náhrada škody.

Na jednu stranu podle čl. 2 SDEU dodržování lidských práv patří mezi hodnoty EU. Na stranu druhou prvním cílem EU v seznamu čl. 3 SEU je podpora míru, jehož zajištění je prvotním úkolem a pravomocí, kterou členové OSN svěřili Radě bezpečnosti OSN; článek 24 Charty OSN o tom nenechává pochybovat: *„Aby byla zajištěna rychlá a účinná akce Organizace spojených národů, svěřují její členové Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a jsou zajedno v tom, že Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, jedná jejich jménem.“* Přitom Charta OSN je vrcholem mezinárodního práva a podle čl. 21/1 SEU *„[č]innost Unie na mezinárodní scéně spočívá na ... dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva.“*

Pokud tedy připustíme, že porušení základních práv je dost závažné na to, aby došlo ke zrušení normy sekundárního práva (např. části sankčního nařízení EU), dost závažné na to, aby SDEU ignoroval povinnosti členských států k dodržování rezolucí RB OSN přijatých na základě Kapitoly VII Charty OSN (tedy při ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti) v důsledku její absolutní přednosti před jinými mezinárodněprávními závazky,

21) Viz výše.

22) Srov. C-6&9/90 Francovich, bod 40.

23) Tribunál zde odkazuje na rozsudek ESLP z 30. 6. 2005 ve věci Bosphorus v. Irsko, body 88, 163 a 165.

24) O tom je celá cit. judikatura Kadi. Autor si je vědom intertemporálních ustanovení v rozhodnutích, jež využívají čl. 264/2 SFEU k dočasnému zachování zmrazení majetku, čímž dávají Radě a Komisi čas k vydání nového řádného sankčního aktu; nároky SDEU na unesení důkazního břemene v této judikatuře jsou ale tak vysoké, že nejsou podle našeho názoru reálně splnitelné.

ale může být málo závažné pro to, aby jednotlivec získal finanční náhradu, pak můžeme s mírnou nadsázkou dospět k závěru, že finance představují více chráněnou hodnotu či cíl EU vyššího stupně, podléhající přísnějším kritériím, než jakým je zajištění mezinárodního míru.

Pokud by shora uvedené východisko skutečně platilo a Tribunál se jím řídil při svém rozhodování, znamenalo by to poměrně závažné vychýlení od hodnotového zakotvení Unie, které je deklarováno mj. v čl. 3 SEU. Lze však skutečně tuto úvahu vysledovat v podtextu rozsudku Sison III? Je totiž třeba zdůraznit, že dle argumentace Tribunálu by nemohlo dojít k porušení základních práv samotným uložením omezujících opatření stanovených nařízením č. 2580/2001 jako takových, ale porušení by spočívalo pouze v samotné okolnosti, že uvedená omezující opatření by byla „uložena za podmínek jiných, než jaké byly stanoveny právě za účelem omezení možností zásahů veřejných orgánů do výkonu těchto práv (...) článkem 2 odst. 3 nařízení č. 2580/2001 ve spojení s čl. 1 odst. 4 společného postojů 2001/931“ (bod 78). Tribunál tak zavádí určitou zvláštní kategorii porušení základních práv, jež spočívá „pouze“ ve vybočení z mezí pravidel stanovících podmínky pro legitimní omezení základních práv, a takové porušení nepovažuje za dostatečně závažné pro přiznání náhrady škody v rámci mimosmluvní odpovědnosti Unie. Přitom nedostatečná závažnost (sekundárního) porušení základních práv se odvíjí a je neoddelitelně spjata právě s nedostatečně závažnou (primární) protiprávností porušení podmínek stanovených v sankčním nařízení.²⁵⁾

(b) Proč mají mít EU a členské státy lehčí podmínky mimosmluvní odpovědnosti za porušení práva EU než fyzické a právnické osoby?

Vše, co dává legitimitu kvaziústavním normám EU, je postaveno na ochraně základních práv či slabšího postavení jednotlivce, ne na suverenitě členských států či významu EU. Např. skutečnost, že právo EU více než právo mezinárodní ovlivňuje postavení osob, je hlavním důvodem uznání jeho přímého účinku a přednosti před právem členských států.²⁶⁾ Jak se rýmuje s touto předností skutečnost, že náhradu škody v rámci mimosmluvní odpovědnosti získá osoba snadněji v situacích bez aplikace práva EU než s ním? Zatímco v procesní oblasti dosud převažovala snaha o to, aby evropsko-právní nároky nebyly procesně diskriminovány – aby byly vymahatelné za stejných procesních podmínek jako nároky podle práva národního²⁷⁾ (zásada ekvivalence – rovnocennosti – nediskriminace²⁸⁾) a aby subjektivní práva, založená na právu EU, nebyla zbavena efektivity (zásada efektivity – účinné soudní ochrany), podmínku dostatečné závažnosti se karta obrací: nárok na

25) Pokud by porušení sankčního nařízení bylo shledáno dostatečně závažným, pak by se logikou Tribunálu nutně muselo jednat i dostatečně závažné porušení základních práv. V takovém případě by však náhrada škody mohla být přiznána již na základě porušení sankčního nařízení, a porušení základních práv by vlastně již nemuselo být zkoumáno.

26) Srov. např. čl. 1 SEU: „Tato smlouva představuje novou etapu v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji a co nejblíže občanům.“; čl. 2 SEU: „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“; čl. 3/1 SEU: „Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel.“ atd.

27) K této podobnosti C-261/95 Palmisani.

28) 240/87 Deville, C-20/92 Hubbard.

odškodnění podle práva EU je hůře vymahatelný než kvůli právu národnímu, ale kvůli samotnému právu EU.

Zajímavý by též mohl být pohled Evropského soudu pro lidská práva na tuto otázku: jeho přístup z věci *Matthews*²⁹⁾ i z cit. rozhodnutí ve věci *Bosphorus* (stát nemůže ospravedlnit porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv poukazem na to, že v příslušné oblasti přenesl své pravomoci na mezinárodní organizaci) by mohl být pro pana teroristu Sisona příznivější než přístup Tribunálu: není vyloučen přístup ESLP, podle něhož by členské státy se mohly stát odpovědnými za škodu způsobenou panu Sisonovi, když mu ji EU sama odmítla nahradit.

4. Závěr

Tribunál upřesnil v rozsudku *Sison III* podmínky mimosmluvní odpovědnosti EU ve vztahu k tzv. chytrým sankcím. U podmínky dostatečné závažnosti porušení normy práva na straně orgánů EU potvrdil předchozí judikaturu tak, že ani v případech s nulovým prostorem pro uvážení nenastává tato odpovědnost kvazi-automaticky, ale jen tehdy, kdy rozhodovací orgán nejedná jako „běžně obezřetná a s řádnou péčí postupující správa“: taková správa se může vzhledem k okolnostem i mýlit. Důvodem této podmínky je snaha neodrazovat orgány EU od přijímání chytrých sankcí hrozbou nutnosti odškodnění. Rozsudkem se opět potvrdilo, že je-li uplatnění mimosmluvní odpovědnosti EU obtížné obecně, pak v situacích s mezinárodním prvkem je to ještě těžší.³⁰⁾

Určité pochybnosti ale zůstávají: pokud situaci poněkud zjednodušíme, širokou dostupností zneplatnění sankčních nařízení z důvodu porušení základních práv (zmrazení ale bývá zachováno do vydání nového sankčního nařízení) a zároveň nedostupností náhrady takto utrpěné škody Tribunál naznačuje, že v EU není až tak obtížné přiznat porušení základních práv na straně EU, ale je problém přiznat její povinnost k náhradě škody: toto srovnání nevrhá příliš dobré světlo na věrohodnost evropského zaklínání se lidskými právy a principem právního státu. Pokud by tedy reflexe intenzity porušení právní normy – „dostatečná závažnost“ – měla být kritériem soudního přezkumu, tak by podle našeho názoru tomu mělo být již při přezkumu platnosti dané normy, ne až jejich odpovědnostních následků. Na druhou stranu je třeba uvést, že Tribunál v rozsudku *Sison III* neshledal porušení základních práv, právě s ohledem na „zvláštní“ kategorii nedostatečně závažného porušení základního práva (bod 80), byť mu lze vytknout, že se této otázce možná měl věnovat podrobněji. Zároveň se Tribunál zabýval odlišným účelem žalob na neplatnost a žalob na náhradu škody (být poměrně stručně) a je si naznačeného rozporu mezi různými standardy pro neplatnost a náhradu škody zřejmě vědom, avšak přiklonil se k názoru, že „Žaloba na náhradu škody tak nesměřuje k odškodnění újmy způsobené jakoukoliv protiprávností“ (bod 32).

Summary

In the past ten years, the Court of Justice of the European Union (“ECJ”) has developed a case law on legality of EU counter-terrorism measures – so-called smart sanctions, mainly consisting in freezing assets of people associated with terrorism. Civil

29) Věc č. 24833/94 *Matthews v. Spojené království* (1999).

30) Srov. zejm. C-120/06 P a C-121/06 P *FIAMM a FIAMM Technologies v. Rada a Komise*, kde důvodem neuplatnění mimosmluvní odpovědnosti bylo nepřiznání přímého účinku ustanovení Všeobecné dohody o obchodu a clech (GATT 1994).

consequences of such illegality is EU liability for damage suffered by the person whose property had been illegally frozen. Conditions of such non-contractual liability are solved in the judgment of the Court in Case T-341/07 Sison III.

This article focuses on the condition of sufficiently serious breach. This condition, well established by ECJ's previous case-law, means that even in cases with no room for EU bodies' discretion, liability for damages does not occur quasi-automatically, but only if the decision-making body fails to act as a normally prudent and diligent management. The reason for this condition is an effort not to discourage the EU institutions from taking smart sanctions by a threat of eventual compensations.

However, doubts remain: it is not so difficult for ECJ to admit violation of fundamental rights on the EU side but the problem is to admit its obligation to pay damages: this comparison does not cast good light on the credibility human rights and the rule of law as an EU value.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BOBEK, M. – BŘÍZA, P. – KOMÁREK, J.: Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie, C. H. Beck Praha 2011, ISBN: 978-80-7400-377-6.
- [2] BOUČKOVÁ, P.: Na okrajích stránek Evropské úmluvy: uvážení a konsensus států v současné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Jurisprudence 1/2012, s. 3, ASPI Praha.
- [3] EECKHOUT, P.: EU External Relations Law, Oxford University Press 2011, ISBN 978-01-9960-663-4.
- [4] NEFRAMI, E.: L'action extérieure de l'Union européenne, LGDJ, Paříž 2010, ISBN 978-2-275-03255-9.
- [5] SVOBODA, P.: Kadi 2010: Další kapitola protiteroristické judikatury SDEU. Právní rozhledy 24/2010, s. 887, C. H. Beck Praha.
- [6] SVOBODA, P.: Úvod do evropského práva. Praha : C. H. Beck, Praha 2011, 4. Vydání, ISBN 978-80-7400-313-4.

doc. JUDr. Pavel Svoboda, PhD.

*Ústav medzinárodného a európskeho práva
Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva
pavel.svoboda@paneurouni.com*

Dosah rozhodnutia Cassis de Dijon na vzájomné uznávanie v oblasti trestného práva

Impact of the Cassis de Dijon Decision on Mutual Recognition in the Area of Criminal Law

Libor Klímek, Richard Klímek

Kľúčové slová:

vzájomné uznávanie, justičné rozhodnutia, rozhodnutie Cassis de Dijon, legislatívne nástroje vzájomného uznávania, Zmluva o fungovaní EÚ

Key words:

mutual recognition, judicial decisions, Cassis de Dijon decision, legislative instruments on mutual recognition, Treaty on the functioning of the EU

Úvod

Zmysel vzájomného uznávania justičných rozhodnutí spočíva v tom, že rozhodnutia či rozsudky prijaté v jednom členskom štáte EÚ sú uznané a vykonateľné v inom členskom štáte. Avšak, koncept vzájomného uznávania nie je v kontexte európskej integrácie úplne nový. Naopak, je všeobecným konceptom, ktorý sa nachádza v jej samom koreni. Je celkom jednoduché nájsť príklady v práve ES/EÚ, kde sa objavuje. Napríklad, nachádzame ho v základnom princípe vnútorného trhu ES/EÚ, že výrobok, ktorý je legálne vyrábaný a predávaný v jednom členskom štáte, je možné exportovať do iného členského štátu, ako aj ho v ňom predávať. Teda, vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí je len jedným uplatnením všeobecného princípu vzájomného uznávania, a to na účely trestného práva.¹⁾

Vzájomné uznávanie je konceptom, ktorý pramení v rozhodnutí *Cassis de Dijon*.²⁾ Toto rozhodnutie malo mimoriadny dopsah na vytvorenie vnútorného trhu ES/EÚ. Pôvodne nemalo dôsledky na oblasť trestného práva, pretože v časoch, keď bolo prijaté Súdny dvorom ES (dnes Súdny dvor EÚ, ďalej len „Súdny dvor“), integrácia v rámci Európy bola nasmerovaná hospodárskym smerom. Avšak, zmena nastala po oficiálnom založení EÚ v roku 1993, kedy nadobudla platnosť Zmluva o EÚ.³⁾ Otázkam trestného práva, jednak pokiaľ ide o harmonizáciu skutkových podstát trestných činov, ako aj o spoluprácu v trestných veciach sa doprialo pozornosti. Pokiaľ ide o justičnú spoluprácu v trestných veciach, rozhodnutie *Cassis de Dijon* zohralo kľúčovú úlohu. Britské predsedníctvo

1) ASP, P.: *Mutual Recognition and the Development of Criminal Law Cooperation within the EU*. In: HUSABO, E. J. et STRANDBAKKEN, A. (eds.): *Harmonization of Criminal Law in Europe*. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2005, s. 28-29.

2) Rozsudok Súdneho dvora ES z 20. februára 1979 vo veci C-120/78 – *Cassis de Dijon* (oficiálny názov – *Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*).

3) Pôvodný text – Úradný vestník ES, C 191/1, 29. 7. 1992; aktuálne znenie – Úradný vestník EÚ, C 83/13, 30. 3. 2010.

Rady EÚ navrhlo, aby vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí sa stalo základným kameňom spolupráce v trestných veciach v Európe. Táto myšlienka bola založená na analógii s vnútorným trhom.

Príspevok sa zaoberá dosahom rozhodnutia *Cassis de Dijon* na oblasť trestného práva alebo, presnejšie vymedzené, na vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí v trestných veciach. Najprv stručne poukazuje na snahy v rámci Rady Európy, ktoré sa nestretli so zamýšľaným cieľom. Následne analyzuje predmetné rozhodnutie a poukazuje na jeho dosah v oblasti trestného práva, prezentuje vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí ako kľúčový koncept európskeho justičného priestoru, ako aj jeho dnešnú pozíciu v primárnom práve EÚ. Neopomína ani tienisté stránky, ktorými autori majú ambíciu poukázať na skutočnosť, že vzájomné uznávanie nie je dokonalý mechanizmus.

1. Neúspešné pokusy zavádzania vzájomného uznávania v oblasti trestného práva (v kontexte Rady Európy)

Prvé náznaky smerujúce k zavedeniu vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach možno pozorovať už od 60. či 70. rokov minulého storočia. Iniciátorom takýchto snáh bola Rada Európy. Za týmto účelom boli vypracovávané medzinárodné zmluvy či dohovory. Ako príklady možno poukázať na Európsky dohovor o medzinárodnej platnosti trestných rozsudkov⁴⁾, Európsky dohovor o prevzatí trestného konania⁵⁾ alebo Dohovor o odovzdávaní odsúdených osôb⁶⁾.

Nedostatkom dohovorov prijímaných Radou Európy bola ich nedostatočná ratifikácia v jednotlivých štátoch, alebo v horšom prípade žiadna ratifikácia. Dôsledkom toho bola skutočnosť, že pokusy o zavedenie vzájomného uznávania rozhodnutí trestného práva sa nestretli s očakávanou účinnosťou. Ak aj došlo k ratifikácii, tak k aplikácii dohovorov došlo na regionálnej úrovni, nie na úrovni Európy ako celku.

2. Rozhodnutie *Cassis de Dijon* a vzájomné uznávanie v oblasti trestného práva (v kontexte ES/EÚ)

Na jednej strane, v rámci európskej integrácie sa po celé desaťročia otázkam trestného práva nevenoval veľký priestor. Integrácia v rámci členských štátov ES bola nasmerovaná hospodárskym smerom. Na druhej strane, zmena nastala v roku 1993, kedy spolu s nadobudnutím platnosti Zmluvy o EÚ bol na účely spolupráce v trestných veciach predstavený tretí pilier EÚ (ďalej len „III. pilier“). Bol pôvodne pomenovaný Spravodlivosť a vnútorné veci⁷⁾, neskôr Policajná a justičná spolupráca v trestných veciach⁸⁾. III. pilier viedol k vývoju hlbšej spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ. Poňal oblasť trestného práva, v rámci ktorého možno hovoriť o medzivládnej spolupráci, nie o spolupráci na nadnárodnej úrovni. Členské štáty si priali do určitej miery medzinárodnú

4) Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 070 (1970).

5) Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 073 (1972).

6) Rada Európy, Séria európskych zmlúv č. 112 (1983).

7) Bližšie Hlava VI Zmluvy o EÚ v pôvodnom znení – Ustanovenia v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí (čl. K-K.9).

8) Bližšie Hlava VI Zmluvy o EÚ v znení Amsterdamskej zmluvy – Ustanovenia o policajnej a justičnej spolupráci v trestných veciach – čl. 29-42 Zmluvy. Úradný vestník ES, C 340, 10. 11. 1997; obdobne aj neskôr v Zmluve o EÚ v znení Zmluvy z Nice. Úradný vestník ES, C 321, 29. 12. 2006.

spoluprácu v trestných veciach, ale neboli pripravené na uplatnenie plne nadnárodného mechanizmu. Tak im dal III. pilier inštitucionalizované fórum pre diskusiu o vybraných otázkach bez toho, aby boli vystavené nadnárodným kontrolám.⁹⁾

Jednou z diskutovaných otázok bolo vzájomné uznávanie rozhodnutí v trestných veciach, a to v rámci celého justičného priestoru EÚ. Počas integračného procesu v EÚ sa do istej miery uplatnil proces harmonizácie. Avšak na účely trestného práva úplná harmonizácia v členských štátoch nebola, ba ani doposiaľ nie je reálna. To je odôvodnené tým, že pre jednotlivé štáty trestné právo predstavuje oblasť, ktorú nechcú podrobiť jednotnej právnej úprave, ako sa tomu tak stalo napríklad v oblasti duševného vlastníctva alebo ochrany spotrebiteľa. Tak ako poukázal Asp, vzájomné uznávanie bolo videné ako alternatíva k harmonizácii.¹⁰⁾

V roku 1998 **britské predsedníctvo Rady EÚ navrhlo, aby vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí sa stalo základným kameňom spolupráce v trestných veciach v Európe**. Táto myšlienka bola založená na analógii s vnútorným trhom EÚ, a to v nadväznosti na rozhodnutie Súdneho dvora vo veci *Cassis de Dijon*¹¹⁾ z roku 1979. Z rozhodnutia možno poukázať na nasledujúce kľúčové body:

2. [...] hlavný žalobca má v úmysle dovážať tovar „Cassis de Dijon“ pôvodom z Francúzska na účely jeho uvedenia na trh v Spolkovej republike Nemecko. Žalobca sa obrátil na spolkový monopolný úrad pre liehoviny (Bundesmonopolverwaltung) so žiadosťou o vydanie povolenia dovážať predmetný výrobok. Tento úrad mu oznámil, že výrobok nemá vzhľadom na nedostatočný stupeň alkoholu vlastností požadovaných pre uvedenie na trh v Spolkovej republike Nemecko.
3. [...] uvádzanie ovocných likérov, ako je „Cassis de Dijon“, na trh podlieha požiadavke minimálneho obsahu alkoholu 25 %, zatiaľ čo predmetný výrobok, ktorý je voľne uvedený na trh vo Francúzsku, má obsah alkoholu 15 % až 20 %.
4. Žalobca tvrdí, že stanovenie minimálneho obsahu alkoholu nemeckým predpisom spôsobuje, že známe alkoholické výrobky pôvodom z iných členských štátov Spoločenstva sa nemôžu predávať v Spolkovej republike Nemecko a že toto stanovenie preto vytvára prekážku voľného pohybu tovarov medzi členskými štátmi, pretože presahuje rámec obchodných predpisov, ktoré sú im vyhradené. [...]
9. Vláda Spolkovej republiky Nemecko [...] predložila rôzne argumenty, ktoré podľa nej odôvodňujú uplatnenie ustanovení o minimálnom obsahu alkoholu v alkoholických nápojoch, pričom sa odvoláva na ochranu verejného zdravia a na ochranu spotrebiteľov proti nekalým obchodným praktikám.
14. [...] požiadavky na minimálny obsah alkoholu alkoholických nápojov nesledujú cieľ, ktorý by spočíval vo všeobecnom záujme a ktorý by mal prednosť pred požiadavkami voľného obehu tovarov, ktorý je jedným zo základných pravidiel Spoločenstva. [...] jednostranná požiadavka uložená predpisom jedného členského štátu na minimálny obsah alkoholu na účely predaja alkoholických nápojov tvorí

9) CRAIG, P.: *The Lisbon Treaty : Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press, 2010, s. 334.

10) ASP, P.: *Mutual Recognition and the Development of Criminal Law Cooperation within the EU*. In: HUSABO, E. J. et STRANDBAKKEN, A. (eds.): *Harmonization of Criminal Law in Europe*. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2005, s. 31.

11) Rozsudok Súdneho dvora ES z 20. februára 1979 vo veci C-120/78 – *Cassis de Dijon* (oficiálny názov – *Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*).

prekážku obchodu, ktorá je nezlučiteľná s ustanoveniami [...] Zmluvy (pozn. autorov – Zmluva o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva). Preto neexistuje žiadny závažný dôvod, prečo by sa alkoholické nápoje, pokiaľ sú legálne vyrábané a uvedené na trh v niektorom členskom štáte, nemohli uviesť na trh iných členských štátov a prečo by sa na ne mal vzťahovať zákonom stanovený zákaz uvádzania na trh nápojov s nižším obsahom alkoholu, ako je limit stanovený vnútroštátnym predpisom.

Vedúcou myšlienkou rozhodnutia *Cassis de Dijon* je, že výrobok, ktorý je legálne vyrábaný a predávaný v jednom členskom štáte, je možné exportovať do iného členského štátu, ako aj ho v ňom predávať. Týmto vzájomné uznávanie vydláždilo cestu k dokončeniu konceptu vnútorného trhu ES/EÚ. V odbornej literatúre sa stretávame s názorom, že toto rozhodnutie bolo nielen najrobustnejším justičným príspevkom k dosiahnutiu vnútorného trhu, ale taktiež príkladom účelovej interpretácie vedome zameranej na podporu integrácie trhu.¹²⁾ Tak ako poukázali *Mazák* a *Jánošíková*, Súdny dvor vytvoril tzv. zásadu vzájomného uznávania výrobkov. V zmysle tejto zásady by mal byť tovar legálne vyrobený a uvedený na trh v jednom členskom štáte pripustený aj na trh v iných členských štátoch.¹³⁾ Navyše, ako poukázala *Kaczorowska*, zásada vzájomného uznávania bola postupne aplikovaná aj na iné aspekty vnútorného trhu, ako je voľný pohyb tovaru, a to na voľný pohyb služieb a uznávanie kvalifikácií občanov EÚ. Hlavnou výhodou uplatňovania zásady vzájomného uznávania je to, že zaručuje dosiahnutie cieľov vnútorného trhu bez toho, aby bolo potrebné harmonizovať vnútroštátne právne predpisy členských štátov. Tým zachováva rôznorodosť produktov a služieb v rámci vnútorného trhu.¹⁴⁾

V oblasti trestného práva sa vychádzalo zo skutočnosti, že ak rovnaký princíp by mohol byť využitý, potom európske trestné právo by mohlo byť vybudované bez toho, aby čelilo náročnej úlohe prijímania harmonizačných opatrení.¹⁵⁾ Avšak, vzájomné uznávanie nebolo možné prebrať len tak z oblasti vnútorného trhu do oblasti trestného práva, ale bolo potrebné ho vypracovať nanovo. Dôvod je jednoduchý – justičné rozhodnutia v trestných veciach nemožno považovať za výrobky, ale sú len akousi právnou fikciou, ktorá neslúži na účely predaja v inej krajine.

V dňoch 15. a 16. októbra 1999 sa konalo **zasadnutie Európskej rady v Tampere** (Fínsko), kde bolo zdôraznené nasledovné:¹⁶⁾

33. Rozšírené vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí a rozsudkov, ako aj potrebná aproximácia právnych predpisov by uľahčili spoluprácu medzi orgánmi a justičnú ochranu práv jednotlivcov. Európska rada preto potvrdzuje zásadu vzájom-

12) NEBBIA, P.: *Internal Market and the Harmonisation of European Contract Law*. In: TRIDIMAS, T. – NEBBIA, P. (eds.): *European Union Law for the Twenty-First Century: Volume 2: Rethinking the New Legal Order*. Oxford – Portland : Hart Publishing, 2004, s. 96.

13) MAZÁK, J. et JÁNOŠÍKOVÁ, M. (eds.): *Výber rozhodnutí súdneho dvora ES pre právnu prax*. Bratislava : Iura edition, 2007, s. 600.

14) KACZOROWSKA, A.: *European Union Law*. London – New York, Routledge-Cavendish, 2008, s. 478.

15) MURPHY, C. C.: *The European Evidence Warrant: Mutual Recognition and Mutual (Dis)Trust?* In: ECKES, Ch. et KONSTADINIDES, T.: (eds.): *Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order*. Cambridge University Press, 2011, s. 225.

16) Presidency Conclusions, Tampere European Council of 15-16 October 1999. In: VERMEULEN, G.: *Essential texts on International and European Criminal Law*. 4th edition. Antwerpen – Apeldoorn : Maklu, 2005, s. 327-341.

ného uznávania, ktorá by sa podľa jej názoru mala stať základným kameňom justičnej spolupráce v občianskoprávných aj trestných veciach v EÚ. Táto zásada by sa mala aplikovať ako na rozsudky, tak aj na iné rozhodnutia justičných orgánov.

36. *Zásada vzájomného uznávania by sa mala vzťahovať aj na predsúdne rozhodnutia, najmä na tie, ktoré môžu umožniť príslušným orgánom rýchle zaistenie dôkazov a zhabanie majetku, ktorý možno ľahko premiestňovať; dôkazy zhromaždené zákonným spôsobom orgánmi jedného členského štátu by mali byť prípustné pred súdom iných členských štátov, a to s prihliadnutím na normy, ktoré sa v nich aplikujú.*
37. *Európska rada žiada Radu a Komisiu, aby prijala do decembra roku 2000 program opatrení na vykonávanie zásady vzájomného uznávania [...].*

V nadväznosti na závery zasadnutia v Tampere boli predstavené dokumenty, ktoré sa (okrem iného) zaoberali vzájomným uznávaním v oblasti trestného práva. Medzi ne patria Akčný plán, ako najlepšie vykonávať ustanovenia Amsterdamskej zmluvy o priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti¹⁷⁾ predstavený v roku 1998 a Program opatrení pre implementáciu zásady vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach¹⁸⁾ predstavený v roku 2000.

3. *Vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí ako kľúčový koncept európskeho justičného priestoru*

Vzájomné uznávanie je kľúčovým konceptom európskeho justičného priestoru.¹⁹⁾ *Mitsilegas* považuje aplikáciu vzájomného uznávania za motor európskej integrácie v trestných veciach v nedávnej minulosti.²⁰⁾ Definíciu tohto mechanizmu nenachádzame v žiadnom legislatívnom dokumente. Avšak možno ho vymedziť ako **zásadu uznávajúcu justičné rozhodnutia iného členského štátu EÚ**, ktorý rieši niektoré záležitosti rovnakým alebo podobným spôsobom ako iný členský štát, no jeho výsledky sú prijímané ako rovnocenné rozhodnutie, a to s minimálnymi formalitami. Rozhodnutia sú prijímané, aj keď porovnateľný orgán ani nemusí existovať alebo nemôže prijať takéto rozhodnutia, alebo dokonca by zaujal úplne rozdielne rozhodnutie v porovnateľnom prípade. V reálnom vyjadrení, vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí zahŕňa vytvorenie ich voľného pohybu, ktoré majú úplný a priamy účinok v celej EÚ.²¹⁾

Vzájomné uznávanie je zavádzané prijímaním jednotlivých legislatívnych nástrojov, ktoré ho spolu vytvárajú. Ak chceme vyjadriť vzťah konceptu vzájomného

17) Action Plan of the Council and the Commission on How Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice. Ú. v., C 19/1, 23. 1. 1999.

18) Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters. Úradný vestník ES, C 12/10, 15. 01. 2001.

19) VERMEULEN, G. – van KALMTHOUT, A. – PATERSON, N. – KNAPEN, M. – VERBEKE, P. et De BOND, W.: *Cross-border execution of judgements involving deprivation of liberty in the EU : Overcoming legal and practical problems through flanking measures*, Volume 40. Antwerpen – Apeldoorn – Portland : Maklu, 2011, s. 91.

20) MITSILEGAS, V.: *EU Criminal Law*. Oxford – Portland : Hart Publishing, 2009, s. 115; MISTILEGAS, V.: *The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU*. In: *Common Market Law Review*, Vol. 43 (2006), Issue 5, s. 1277.

21) GAY, C.: *The European Arrest Warrant and its application by the Member States*. In: *European Issues*, No. 16/2006.

uznávania na jednej strane a legislatívnych nástrojov na strane druhej, tak zavedenie vzájomného uznávania je cieľom, kým jednotlivé legislatívne nástroje sú prostriedkami k jeho dosiahnutiu. Konkrétne možno poukázať na:

- Rámcové rozhodnutie 2002/584/SW o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi²²⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2003/577/SW o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ²³⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2005/214/SW o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na peňažné sankcie²⁴⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2006/783/SW o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na príkazy na konfiškáciu²⁵⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2008/909/SW o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky v trestných veciach, ktorými sa ukladajú tresty odňatia slobody alebo opatrenia zahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody, na účely ich výkonu v EÚ²⁶⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2008/947/SW o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky a probačné rozhodnutia na účely dohľadu nad probačnými opatreniami a alternatívnymi sankciami²⁷⁾,
- Rámcové rozhodnutie 2008/978/SW o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov na účely získavania predmetov, dokumentov a údajov na použitie v konaniach v trestných veciach²⁸⁾ a

22) Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SW z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi. Úradný vestník ES, L 190/1, 18. 7. 2002. Bližšie k európskemu zatykaciemu rozkazu pozri KLIMEK, L.: *European Arrest Warrant: Procedural Instrument for Public Order Enforcement in the EU's Area of Freedom, Security and Justice*. In: BÉLOHLÁVEK, A. J. et ROZEHNALOVÁ, N. (eds.): *Czech Yearbook of International Law 2012*. Juris Publishing : New York – USA, 2012, s. 3-18.

23) Rámcové rozhodnutie Rady 2003/577/SW z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ. Úradný vestník EÚ, L 196/45, 2. 8. 2003. Bližšie pozri ZÁHORA, J.: *Príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii*. In: *Kriminalistika*, roč. 39, č. 2/2006, s. 122-127.

24) Rámcové rozhodnutie Rady 2005/214/SW z 24. februára 2005 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na peňažné sankcie. Úradný vestník EÚ, L 76/16, 22. 3. 2005.

25) Rámcové rozhodnutie Rady 2006/783/SW zo 6. októbra 2006 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na príkazy na konfiškáciu. Úradný vestník EÚ, L 328/59, 24. 11. 2006. Bližšie pozri KLIMEK, R.: *Uplatňovanie zásady vzájomného uznávania justičných rozhodnutí v trestných veciach na príkazy na konfiškáciu*. In: *Justičná revue*, roč. 63, č. 4 (2011), s. 555-562.

26) Rámcové rozhodnutie Rady 2008/909/SW z 27. novembra 2008 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky v trestných veciach, ktorými sa ukladajú tresty odňatia slobody alebo opatrenia zahŕňajúce pozbavenie osobnej slobody, na účely ich výkonu v EÚ. Úradný vestník EÚ, L 327/27, 5. 12. 2008.

27) Rámcové rozhodnutie Rady 2008/947/SW z 27. novembra 2008 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozsudky a probačné rozhodnutia na účely dohľadu nad probačnými opatreniami a alternatívnymi sankciami. Úradný vestník EÚ, L 337/102, 16. 12. 2008.

28) Rámcové rozhodnutie Rady 2008/978/SW z 18. decembra 2008 o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov na účely získavania predmetov, dokumentov a údajov na použitie v konaniach v trestných veciach. Úradný vestník EÚ, L 350/72, 30. 12. 2008. Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Európsky príkaz na získanie dôkazov v trestných veciach*. In: *Kriminalistika*, roč. 45 (2012), č. 2.

- Rámcové rozhodnutie 2009/829/SW o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi EÚ²⁹⁾.

Navyše, v dnešných dňoch možno pozorovať procesy, ktoré vedú k prijatiu dvoch ďalších legislatívnych nástrojov vzájomného uznávania v podobe smerníc. Zatiaľ boli predstavené dve iniciatívy zo strany členských štátov, a to Návrh smernice o európskom ochrannom príkaze³⁰⁾ a Návrh smernice o európskom vyšetrovacom príkaze³¹⁾.

Aplikácia vzájomného uznávania je závislá od vnútroštátnej legislatívy členských štátov EÚ. Keďže ani rámcové rozhodnutia, ani smernice nedisponujú priamym účinkom vo vzťahu k vnútroštátnemu právu, je potrebné ich implementovať do právneho poriadku každého členského štátu. Ich spoločným znakom je, že oboje druhy sú záväzné pre členské štáty, pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba foriem a metód sa ponecháva na vnútroštátne orgány. Pokiaľ ide o Slovenskú republiku, doposiaľ bolo prijatých niekoľko vnútroštátnych právnych predpisov vo forme zákonov, ktorými je vzájomné uznávanie zavádzané v našom vnútroštátnom právnom poriadku. Konkrétne ide o nasledujúce zákony:

- zákon Národnej rady SR č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze³²⁾,
- zákon Národnej rady SR č. 650/2005 Z. z. o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ [...] ³³⁾,
- zákon Národnej rady SR č. 183/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí o peňažnej sankcii v EÚ [...] ³⁴⁾,
- zákon Národnej rady SR č. 533/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia nespojená s odňatím slobody alebo probačné opatrenie na účely dohľadu v EÚ, a
- zákon Národnej rady SR č. 549/2011 Z. z. o uznávaní a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia spojená s odňatím slobody v EÚ [...].

29) Rámcové rozhodnutie Rady 2009/829/SV z 23. októbra 2009 o uplatňovaní zásady vzájomného uznávania na rozhodnutia o opatreniach dohľadu ako alternatíve väzby medzi členskými štátmi EÚ. Úradný vestník EÚ, L 294/20, 11. 11. 2009.

30) Úradný vestník EÚ, C 69/5, 18. 3. 2010. Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Európsky ochranný príkaz: vývoj trestného práva v oblasti ochrany obetí trestných činov*. In: *Justičná revue*, roč. 63, č. 10 (2011), s. 1312-1319.

31) Úradný vestník EÚ, C 165/22, 24. 6. 2010. Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Európsky vyšetrovací príkaz: vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania*. In: *Justičná revue*, roč. 63, č. 8-9 (2011), s. 1145-1151.

32) Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Genéza európskeho zatýkacieho rozkazu a proces jeho implementácie v Slovenskej republike*. In: *Právny obzor*, roč. 94, č. 5 (2011), s. 462-483; ZÁHORA, J.: *Implementácia Európskeho zatýkacieho rozkazu v podmienkach Slovenskej republiky*. In: ZÁHORA, J. (ed.): *Aktuálne otázky trestného zákonodarstva*. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2012, s. 283-298; KLIMEK, L.: *Úvahy de lege ferenda k novému slovenskému zákonu o európskom zatýkacom rozkaze*. In: *Trestní právo*, roč. 15, č. 7-8 (2011), s. 54-58.

33) Bližšie pozri KLIMEK, L. et KLIMEK, R.: *Príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ: právna úprava v Slovenskej republike a jej neistá budúcnosť*. In: *Trestní právo*, roč. 16, č. 5 (2012) (časť I) & č. 6 (2012) (časť II).

34) Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Uznávanie a výkon rozhodnutí o peňažnej sankcii v EÚ: aplikácia v Slovenskej republike*. In: *Justičná revue*, roč. 63, č. 12 (2011), s. 1676-1685.

4. **Vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí v primárnom práve EÚ (po zmenách vykonaných Lisabonskou zmluvou)**

V časoch prijatia rozhodnutia *Cassis de Dijon* by len málokto predpovedal, aký bude mať dosah na zmluvy primárneho práva. Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy³⁵⁾ v roku 2009 bolo vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí umiestnené do centra právnej sily EÚ, a to do Zmluvy o fungovaní EÚ.³⁶⁾ Na základe tejto zmluvy je **justičná spolupráca v trestných veciach v EÚ založená na zásade vzájomného uznávania rozsudkov a iných justičných rozhodnutí** a zahŕňa aproximáciu zákonov a iných právnych predpisov členských štátov.³⁷⁾ Teda, je považovaná za jeden z dvoch hlavných pilierov justičnej spolupráce v trestných veciach³⁸⁾ spolu s aproximáciou trestnoprávných predpisov členských štátov EÚ. Avšak Zmluva o fungovaní EÚ nepredstavila vzájomné uznávanie ako povinnosť s priamym účinkom pre členské štáty EÚ, ale je chápané ako všeobecný cieľ.

Záver

Zmysel vzájomného uznávania justičných rozhodnutí spočíva v tom, že rozhodnutia či rozsudky prijaté v jednom členskom štáte EÚ sú uznané a vykonateľné v inom členskom štáte. Avšak koncept vzájomného uznávania nie je v kontexte európskej integrácie úplne nový. Vzájomné uznávanie je konceptom, ktorý pramení z rozhodnutí Súdneho dvora *Cassis de Dijon*. Vedúcou myšlienkou tohto rozhodnutia je, že výrobok, ktorý je legálne vyrábaný a predávaný v jednom členskom štáte, je možné exportovať do iného členského štátu, ako aj ho v ňom predávať. Týmto vzájomné uznávanie vydláždilo cestu k dokončeniu konceptu vnútorného trhu ES/EÚ.

Britské predsedníctvo Rady EÚ navrhlo, aby vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí sa stalo základným kameňom spolupráce v trestných veciach v Európe. Táto myšlienka bola založená na analógii s vnútorným trhom EÚ, a to v nadväznosti na rozhodnutie *Cassis de Dijon*. V oblasti trestného práva sa vychádzalo zo skutočnosti, že ak rovnaký princíp by mohol byť využitý, potom európske trestné právo by mohlo byť vybudované bez toho, aby čelilo náročnej úlohe prijímania harmonizačných opatrení. Avšak vzájomné uznávanie nebolo možné prebrať len tak z oblasti vnútorného trhu do oblasti trestného práva, ale bolo potrebné ho vypracovať nanovo. Dôvod je jednoduchý – justičné rozhodnutia v trestných veciach nemožno považovať za výrobky, ale sú len akousi právnou fikciou, ktorá neslúži na účely predaja v inej krajine.

Pokiaľ ide o oblasť trestného práva, v dnešných dňoch je vzájomné uznávanie kľúčovým konceptom európskeho justičného priestoru. V časoch prijatia rozhodnutia *Cassis de Dijon* by len málokto predpovedal, aký bude mať dosah na zmluvy primárneho práva, pokiaľ ide o trestné právo. Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy bolo vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí umiestnené do centra právnej sily EÚ, a to do Zmluvy o fungovaní EÚ. Justičná spolupráca v trestných veciach v EÚ je založená na zásade

35) Lisabonská zmluva, ktorou sa mení Zmluva o EÚ a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Úradný vestník EÚ, C 306/231, 13. 12. 2006.

36) Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. 3. 2010.

37) Čl. 82 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ.

38) ASP, P.: *Mutual Recognition and the Development of Criminal Law Cooperation within the EU*. In: HUSABO, E. J. et STRANDBAKKEN, A. (eds.): *Harmonization of Criminal Law in Europe*. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2005, s. 25.

vzájomného uznávania rozsudkov a iných justičných rozhodnutí a zahŕňa aproximáciu zákonov a iných právnych predpisov členských štátov. Je teda považované za jeden z dvoch hlavných pilierov justičnej spolupráce v trestných veciach.

Summary

The paper deals with the impact of Cassis de Dijon decision on the area of criminal law, or more precisely, the mutual recognition of judicial decisions in criminal matters. At the beginning, it briefly refers to the unsuccessful efforts of the Council of Europe. Further, it analyses the Cassis de Dijon decision and highlights its impact on criminal law. Moreover, it presents the mutual recognition of judicial decisions as a key concept of a European judicial area, as well as its position in primary EU law.

Zoznam použitej literatúry:

Knižné publikácie, odborné články a štúdie

- [1] CRAIG, P. et De BÚRCA, G. (eds.): *The Evolution of EU Law*. 2nd edition. Oxford University Press, 2011.
- [2] CRAIG, P.: *The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press, 2010.
- [3] ECKES, Ch. et KONSTADINIDES, T.: (eds.): *Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order*. Cambridge University Press, 2011.
- [4] GAY, C.: *The European Arrest Warrant and its application by the Member States*. In: *European Issues*, No. 16/2006
- [5] HUSABO, E. J. et STRANDBAKKEN, A. (eds.): *Harmonization of Criminal Law in Europe*. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2005.
- [6] KACZOROWSKA, A.: *European Union Law*. London – New York, Routledge-Cavendish, 2008.
- [7] MAZÁK, J. et JÁNOŠÍKOVÁ, M. (eds.): *Výber rozhodnutí súdneho dvora ES pre právnu prax*. Bratislava : Iura edition, 2007.
- [8] MISTILEGAS, V.: *The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU*. In: *Common Market Law Review*, Vol. 43 (2006), Issue 5, pp. 1277-1311.
- [9] MISTILEGAS, V.: *EU Criminal Law*. Oxford – Portland : Hart Publishing, 2009.
- [10] TRIDIMAS, T. – NEBBIA, P. (eds.): *European Union Law for the Twenty-First Century: Volume 2: Rethinking the New Legal Order*. Oxford – Portland : Hart Publishing, 2004.
- [11] VERMEULEN, G. – van KALMTHOUNT, A. – PATERSON, N. – KNAPEN, M. – VERBEKE, P. et De BOND, W.: *Cross-border execution of judgements involving deprivation of liberty in the EU : Overcoming legal and practical problems through flanking measures*, Volume 40. Antwerpen – Apeldoorn – Portland : Maklu, 2011.

Právne predpisy

- [12] Zmluva o EÚ. Pôvodný text – Úradný vestník ES, C 191/1, 29. 7. 1992; aktuálne znenie – Úradný vestník EÚ, C 83/13, 30. 3. 2010.
- [13] Zmluva o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. 3. 2010.

Ostatné pramene

- [14] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament : Mutual Recognition of Final Decisions in Criminal Matters. COM(2000) 495 final.

- [15] Presidency Conclusions, Tampere European Council of 15-16 October 1999. In: VERMEULEN, G.: *Essential texts on International and European Criminal Law*. 4th edition. Antwerpen – Apeldoorn : Maklu, 2005, pp. 327-341.
- [16] Rozsudok Súdneho dvora ES z 20. februára 1979 vo veci C-120/78 – *Cassis de Dijon* (oficiálny názov – *Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*).

JUDr. Libor Klímek

Interný doktorand (Trestné právo)
Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy, Bratislava
libor.klimek@yahoo.com

JUDr. Richard Klímek

Externý doktorand (Trestné právo)
Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy, Bratislava
risanek26@yahoo.com

Miesto činu a špecifiká prvotných úkonov na mieste činu podplácania príslušníkov Policajného zboru

The Crime Scene and the Specifics of Initial Actions on the Police Officer's Bribery on Duty

▼ Marián Geleta, Marek Tkačík

Kľúčové slová:

miesto činu, miesto trestného činu, výjazdová skupina, vyšetrovateľ, policajt, korupcia, podplácanie, podplácanie policajtov, trestné konanie, prvotné úkony

Key words:

scene, crime scene, crime scene investigation (CSI), CSI unit, detective, police officer, public official, corruption, bribery, bribery of police officers, criminal proceedings, initial actions

1. Úvod

Denne sa vo svete stávajú udalosti, ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť zo strany médií, ako aj celej spoločnosti. Ide najmä o negatívne javy, ktoré zasahujú do riadneho, bežného a nerušeného života jednotlivcov alebo skupín. V prípade vzniku takejto udalosti (živelná pohroma, dopravná nehoda, trestný čin) zodpovedne zasahuje štát svojimi kompetentnými orgánmi za účelom eliminácie vzniknutých následkov (škôd) a riadneho vyšetrovania udalosti na „mieste činu“ s vyvođením patričných konsekvencií. Tento postup samozrejme predpokladá jednotné pravidlá a vhodné právne prostredie.

Z pohľadu závažnosti sú exponované také udalosti, ktoré zakladajú právnu zodpovednosť za spáchaný trestný čin.

Základným východiskom pre vyšetrovanie takejto udalosti a jej následné dokazovanie v trestnom konaní je spravidla miesto činu. Čo je vlastne miesto činu? Je to slovo, ktoré má pre kriminalistiku, ako aj pre trestné právo osobitný význam. Ako uvádza Zakaria Erzinclioglu v monografii Forenzná kriminalistika od stopy zločinu po súdny dôkaz, „miesto činu (angl. „scene“) nevyčarí predstavy krásneho pohľadu na more alebo hory, ale vyvolá obraz tragédie, utrpenia a biedy, lebo miesto činu „scene“ nie je scenéria.“¹⁾

2. Miesto činu ako nosič informácií

Miesto činu je mnohokrát jediným nositeľom informácií pre políciu a orgány činné v trestnom konaní o spáchanom trestnom čine. Páchatelia na ňom zanechávajú informácie o sebe aj o spôsobe vykonania trestného činu. Ide o miesto, kde sa odohrala kriminálny alebo inak významná udalosť, priebeh ktorej treba zrekonštruovať na základe

1) Erzinclioglu, Z. Forenzná kriminalistika od stopy zločinu po súdny dôkaz. Bratislava : Fortuna Libri, 2008, s. 27.

dôkazov, ktoré sú získané a zaistené na mieste činu. Každé znalecké skúmanie, nielen v oblasti kriminalistiky predpokladá správne zvládnutie miesta činu, keďže ide o najpodstatnejšiu vec pri vyšetrovaní udalosti, ktorá sa na mieste činu odohrala. Takto, aj keď možno zjednodušene, chápú miesto činu forenzní kriminalisti. Občania chápú miesto činu ako miesto zmätku. Spravidla ako prvá príde polícia, či už po telefonickom alebo osobnom oznámení, že niečo nie je v poriadku, potom novinári a zvedavci. Je to všeobecná predstava o určitom prostredí, na ktorom sa tlačia zvedavci, novinári a policajti²⁾, ktorí „šliapu“ všade a po všetkom.

Vymedzenie pojmu miesta činu je veľmi dôležité tak z hľadiska kriminalistického, ako aj z hľadiska právneho. Kriminalistika by preto nemala pri vymedzení pojmu pristupovať bez prihliadnutia k zákonným ustanoveniam a ich výkladu a rovnako zákonodarcovia by nemali zabúdať na kriminalistickú vedu a ňou zdôvodnené a praxou overené pravidlá a odporúčania. Vymedzenie pojmu by v takomto prípade zodpovedalo tak kriminalistickému, ako i právnemu hľadisku a potrebám.

Začiatky československej kriminalistiky pri definovaní pojmu miesta činu vychádzali z rôznych názorov, na základe ktorých prichádzalo k vymedzeniu pojmu miesta činu v širšom zmysle slova. Miesto činu sa vymedzovalo nielen ako bezprostredné miesto, kde bola vykonaná vlastná činnosť páchatel'a, teda nielen to miesto, kde bol čin spáchaný (užšie poňatie), ale aj jeho okolie a iné miesto, kde sú stopy páchatel'a.³⁾ Následne kriminalistika vychádzala z predpokladu, že existuje miesto činu a miesto trestného činu. Keď bol trestný čin spáchaný na jednom mieste a jeho stopy boli nájdené na inom mieste, existovalo miesto činu a miesto trestného činu. V prípade, ak bol trestný čin spáchaný na tom istom mieste, kde boli nájdené jeho stopy, tak miesto činu a miesto trestného činu boli zhodné. Miesto trestného činu tvorilo buď jedno miesto činu, kedy toto miesto bolo zároveň aj miestom trestného činu, alebo miesto činu tvorilo viac miest, napr. miesto, kde sa páchatel pripravoval, miesto, kde bol čin dokonaný (miesto trestného činu), miesto, kde páchatel odložil korisť, pričom bolo potrebné splniť podmienku, že všetky tieto miesta sú spojené vnútornými znakmi jedného trestného činu.⁴⁾

Kriminalistická príručka Zboru národnej bezpečnosti (ide o bezpečnostný zbor z obdobia rokov 1945 až 1990) za miesto činu považovala miesto konania páchatel'a, pričom nešlo len o miesto, kde páchatel svoj čin dovŕšil (napr. spáchal krádež, lúpež), ale i miesto kde sa naň pripravoval (zhotovoval nástroje), odkiaľ prišiel, kam odišiel, kde odhodil nástroje, korisť a podobne.⁵⁾

Uvedeného pojmového vymedzenia sa pridŕžiava aj súčasná kriminalistická, ako aj trestno-právna teória a prax.

Trestný zákon v ustanovení § 12 ako miesto spáchania trestného činu definuje každé miesto, na ktorom páchatel konal, prípadne nastal alebo podľa predstavy páchatel'a mal nastať následok, ktorý sa predpokladá na spáchanie niektorého z trestných činov uvedených v osobitnej časti Trestného zákona (zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, ďalej len Trestný zákon).

2) *Poznámka autorov:* Pre potreby článku sa pod pojmom policajt bude rozumieť príslušník Policajného zboru, ak výslovne nebude uvedené, že ide o policajta podľa § 10 ods. 8 čl. a), c) Trestného poriadku.

3) Heřmánek, J. Ohledání místa činu. Praha : Ministerstvo vnitra ČSSR: 1967, s. 22.

4) Heřmánek, J. Ohledání místa činu. Praha : Ministerstvo vnitra ČSSR: 1973, s. 22.

5) Kol. autorov. Kriminalistická příručka, Ministerstvo vnitra, Brno: 1967, s. 35.

Na základe uvedeného je preto možné z pohľadu trestného práva vymedziť miesto činu ako časť priestoru, o ktorom sa predpokladá, že tam mohol byť spáchaný skutok, ktorý má znaky trestného činu alebo časť konania smerujúceho k dokonaniu trestného činu.⁶⁾

Z trestno-právneho hľadiska je práve miesto činu rozhodujúce pre určenie miestnej príslušnosti na konanie o trestnom čine. Každý trestný čin je totiž spáchaný vždy na určitom mieste a v určitom čase. Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, ďalej len Trestný poriadok) miesto činu stroho uvádza len prostredníctvom ustanovení o miestnej príslušnosti. Rozhodujúcim kritériom stanovenia miestnej príslušnosti vecne príslušného súdu je miesto, kde bol trestný čin spáchaný. Podľa ustanovenia § 17 ods. 1 Trestného poriadku konanie vykonáva súd, v ktorého obvode bol trestný čin spáchaný. Pokiaľ takéto miesto nie je možné zistiť alebo bol trestný čin spáchaný v cudzine, je podľa ustanovenia § 17 ods. 3 Trestného poriadku miestne príslušný súd, v ktorého obvode obvinený býva, pracuje alebo sa zdržuje. V prípade, ak nie je možné takéto miesta zistiť, prípadne sa nachádzajú mimo územia Slovenskej republiky, miestna príslušnosť súdu je potom určená miestom, kde čin vyšiel najavo.

Z pohľadu kriminalistiky sa za miesto činu považuje predovšetkým to miesto, kde bola uskutočnená konkrétna činnosť páchatelia. Ivan Šimovček v učebnici Kriminalistika uvádza, že za miesto činu je potrebné považovať nielen to miesto, kde došlo k dokonaniu skutku a vzniku príslušného následku, ale tiež všetky miesta, kde páchatel konal v rámci prípravy na spáchanie, to znamená, kde si napr. vyrábala alebo prispôboval nástroje, ukrýval korisť a podobne. Rovnako sa za miesto činu podľa I. Šimovčeka má považovať aj príchodová alebo odchodová trasa páchatelia, ako aj dopravný prostriedok, ktorý bol na spáchanie činu použitý.⁷⁾

S pojmom „miesto činu“ sa môžeme stretnúť v rôznych forenzných, ako aj iných publikáciách, ale ani napriek tomu neexistuje jeho jednoznačná definícia. Je preto bežné, že samotní autori pri jeho vymedzovaní zohľadňujú vlastný cieľ, ktorý daným príspevkom sledujú. V čom sa však autori pri definovaní miesta činu zhodujú, je fakt, že miesto činu považujú za časť priestoru materiálneho prostredia, v ktorom došlo k preverovanej udalosti. „Zo samotného označenia „čin“ je možné konštatovať, že ide o konanie človeka, ktorým zasahuje do materiálneho prostredia a vyvoláva tak preverovanú udalosť.“⁽⁸⁾

So zaujímavým názorom sa možno v tejto súvislosti stretnúť v učebnici Kriminalistika od Porada a kol., v ktorej sa hovorí o kriminalisticky významných miestach. Za tieto sú považované miesto činu, miesto nálezu a miesto zistenia, pričom samotné miesto činu je definované ako tá časť priestoru, kde sa uskutočnil proces, o ktorom podľa jeho následkov možno predpokladať, že ide o proces škodlivý pre spoločnosť.⁹⁾

6) Ivor, J. – Záhora, J.: Repetitórium rekodifikovaného trestného práva. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 135.

7) Šimovček, I.: Kriminalistika. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 1994, s. 301.

8) Chmelík, J. a kol.: Miesto činu a znalecké dokazovanie. Vydavateľstvo a nakladateľstvo Aleš Čeňek, s.r.o. Plzeň 2005, str. 16.

9) Porada, V. a kol.: Kriminalistika. Bratislava : Iura Edition, 2007, s. 255.

3. Prvotné úkony na mieste činu podplácania príslušníkov Policajného zboru

Ak niekto vysloví slovné spojenie „miesto činu“, vo všeobecnosti si každý predstaví páchatel'a, stopy, obeť, resp. poškodeného. Ide o klasické miesto činu. V určitých špecifických prípadoch však môže absentovať niektorý z prvkov charakteristických pre „štandardné“ miesto činu. Jedným z takých prípadov je napr. osoba poškodeného, resp. obeť trestného činu. Existuje veľa konaní, ktoré zasiahnu iba toho, kto sa ich dopúšťa a inak už nikoho iného, aspoň nie priamo. Na základe toho je možné logicky usúdiť, že existujú aj také konania, ktoré sú porušením nejakej normy, pravidla vykazujúceho znaky trestného činu, avšak po ich spáchaní nie je možné personifikovať obeť, resp. poškodeného. Medzi takéto špecifické trestné činy patrí aj korupcia. Na mieste spáchania korupčného trestného činu by sme márne hľadali poškodeného. Korupcia sa vyznačuje zhodným záujmom tak podplácajúceho, ako aj prijímateľa úplatku. Vo všeobecnosti sa za poškodených považujú tí, na úkor ktorých bol účastník korupcie uprednostnený (privilegovaný). Za poškodeného sa považuje celá spoločnosť. Preto je korupcia špecifickým druhom trestnej činnosti, ktorá má rôzne formy. V súvislosti s ozrejením hlavných foriem korupcie je potrebné uviesť, že rozsah tohto pojmu sa v jednotlivých krajinách môže výrazne líšiť. Príručka OSN o protikorupčnej politike hodnotí korupciu ako zneužitie (verejnej) moci pre súkromný zisk.¹⁰⁾ Z uvedenej definície vyplýva oveľa širšie chápanie korupcie ako v podmienkach slovenského práva. V Slovenskej republike, ako už bolo uvedené, je chápanie korupcie oveľa užšie a obmedzuje sa fakticky iba na konanie spojené s prijímaním úplatku, či inej nenáležitej výhody (pasívna korupcia) a na konanie súvisiace s ponukou alebo poskytnutím úplatku či inej nenáležitej výhody (aktívna korupcia). Na základe týchto foriem korupcie slovenský právny poriadok rozlišuje trestný čin prijímania úplatku podľa ustanovenia § 328, § 329, § 330 a § 331 Trestného zákona, trestný čin podplácania podľa ustanovenia § 332, § 333, § 334 a § 335 Trestného zákona, trestný čin nepriamej korupcie podľa ustanovenia § 336 Trestného zákona a volebnej korupcie podľa ustanovenia § 336a Trestného zákona.

Jednotlivé formy korupcie negatívne ovplyvňujú morálku, etické správanie jednotlivcov, sociálnych skupín i celej spoločnosti. Korupcia zasahuje do všetkých oblastí fungovania spoločnosti, pričom sprevádza človeka na každom kroku. Občania sa stretávajú s prejavmi korupcie v štátnych inštitúciách pri výkone štátnej správy, zdravotníctve, školstve, v orgánoch samosprávy a pod. Žiaľ, dá sa len skonštatovať, že zrejme neexistuje žiadna oblasť, kde by potenciálne nemohla preniknúť korupcia. Ak chceme, aby sa zmenila „korupčná“ spoločnosť, v ktorej žijeme, a tým samozrejme aj ľudia, ktorí tú spoločnosť vytvárajú, musíme sa zmeniť aj my. Nesmieme dať šancu korupcii, veď všetko má svoj začiatok aj koniec, ale každý musí začať sám od seba.

Tak ako iné oblasti spoločenského života, aj profesionálna prax je dotknutá výskytom korupcie. Výnimkou nie sú verejní činitelia, a to aj v postavení príslušníkov Policajného zboru. Miera rizika výskytu korupčného konania v prostredí polície je mimoriadne vysoká, keďže príslušníci policajných útvarov plnia úlohy v súlade s právnymi predpismi na úseku vnútorného poriadku a bezpečnosti a neraz bezprostredne zasahujú do základných práv a slobôd občanov. Pre niektoré skupiny obyvateľov to nie je prijateľné, pričom sa snažia negatívnu situáciu vzniknutú ich protiprávnym konaním zvrátiť vo svoj prospech tým, že

10) Príručka OSN o protikorupčnej politike, Centrum pre medzinárodnú prevenciu kriminality, Bratislava, 2002, str. 10.

podplácajú policajta, ktorý rozhoduje o ich ďalšom „osude“ (napr. o zadržení vodičského preukazu, uložení pokuty, udelení azylu, štátneho občianstva, začatí trestného stíhania a podobne). Vo všeobecnosti policajt môže byť korumpovaný všade tam, kde o niečom rozhoduje v závislosti od jeho subjektívneho posúdenia okolností, pričom presadzovanie zákona môže byť ovplyvnené ponúkaným úplatkom zo strany osoby, ktorá má byť postihnutá za protiprávne konanie.

Pri trestnej činnosti páchanej formou pasívnej korupcie podľa ustanovenia § 333 ods. 2 čl. b) Trestného zákona vo vzťahu k príslušníkom Policajného zboru sú najrizikovejší príslušníci základných útvarov, či už služby poriadkovej polície¹¹⁾, dopravnej polície¹²⁾, služby hraničnej polície¹³⁾ alebo cudzineckej polície Policajného zboru.¹⁴⁾

To, či sa policajt nechá zlákať vidinou krátkodobej výhody alebo finančného zisku, záleží na osobnostných vlastnostiach jednotlivca. Táto otázka úzko súvisí s nastavením personálneho manažmentu polície, najmä pri výbere uchádzačov o voľné miesta v radoch polície. Nepochybne prevencia, oblasť vzdelávania a iné aktivity vo vnútri systému takisto ovplyvňujú konanie rizikových skupín. Technické a režimové opatrenia, ale aj pozitívna motivácia zo strany nadriadených v mnohom vplyvajú na samotné konanie policajta v „teréne“ v kritických prípadoch. Na viacerých Krajských riaditeľstvách PZ prijali príslušní funkcionári opatrenia, ktorými motivujú policajtov základných útvarov k nahlasovaniu korupcie (pokusov ich podplácania). Nejde iba o finančné odmeny, zvyšovanie platových náležitostí, ale aj o morálne uznanie ich konania a verejnú pochvalu pred kolegami, čo vyvoláva u mnohých efekt motivácie.

Z pohľadu aktívneho boja proti korupcii v spoločnosti však nestačí a priori odmietnuť akúkoľvek formu prijatia úplatku. Dôležité je postihnúť podplácajúcu osobu nástrojmi trestného práva, obzvlášť takú, ktorej konanie smeruje voči verejnému činiteľovi. Pre dosiahnutie účelu trestného práva, ktoré represívnymi prvkami garantuje čistotu verejného života a boj proti korupcii, je nevyhnutné, aby policajt pri strete s korupčným konaním od samotného začiatku udalosti konal v súlade s platným právom razantne, takticky, s cieľom hodnoverne zadokumentovať priebeh udalosti na mieste činu s následným odovzdaním konania vecne príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní. Pri takomto postupe je najdôležitejším krokom vykonanie prvotných úkonov na mieste činu s dôrazom na zabezpečenie čo najkvalitnejších stôp (vecných aj pamäťových) pre účely trestného konania. Všetky úkony, ktoré sa prvotne vykonávajú na mieste trestného činu podplácania, musia byť v súlade s platnými právnymi predpismi a dôkazy získané týmito úkonmi musia byť hodnoverné a zákonné. Z praxe pri dokazovaní korupčných trestných činov vyplýva, že historické (spätne) dokazovanie korupcie je takmer nemožné. To znamená, že pokiaľ vzniknú pochybnosti o zákonnosti dôkazov získaných prvotnými úkonmi na mieste činu,

11) Základným útvarom sa rozumejú obvodné oddelenia PZ a pohotovostná motorizovaná jednotka PZ – čl. 1 Nariadenia prezidenta PZ č. 18/2011 o činnosti základných útvarov služby poriadkov polície Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

12) Nariadenie prezidenta PZ č. 14/2011 o činnosti a vykonávaní dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky, konaní o dopravných nehodách a dopravno-inžinierskej činnosti.

13) Základným útvarom sa rozumejú oddelenia hraničnej polície PZ a oddelenia hraničnej kontroly PZ – čl. 1 nariadenia MV SR č. 117/2005 o činnosti základných útvarov hraničnej polície Policajného zboru v znení neskorších predpisov.

14) Základným útvarom sa rozumejú oddelenia cudzineckej polície PZ a oddelenia azylu PZ – čl. 1 nariadenia MV SR č. 12/2010 o činnosti oddelení cudzineckej polície Policajného zboru a oddelení azylu Policajného zboru.

môže byť v konečnom dôsledku zmarené celé vyšetrovanie (predsúdne konanie), pričom páchateľ zákonite uniká spravodlivému potrestaniu. Z uvedeného dôvodu bude nasledujúca časť príspevku venovaná analýze metód, postupov, taktiky, ako aj zákonnosti vykonávania jednotlivých úkonov, opatrení a rozhodnutí na mieste trestného činu podplácania policajtov vo vzťahu k prvotným úkonom.

Pod pojmom prvotné úkony rozumieme všetky úkony, ktoré je nevyhnutne potrebné vykonať na mieste udalosti, ktorá má trestno-právny alebo kriminalistický význam. Pritom ide o trestno-procesné, operatívne alebo kriminalistické postupy podľa povahy a charakteru konkrétnej udalosti. Predmetná definícia prvotných úkonov prezentuje široký výklad tohto pojmu, keďže súčasná policajná a právna prax ukazuje, že nie je možné taxatívne určiť, ktorý úkon svojou povahou predstavuje prvotný úkon vzhľadom na rozdielnosť (charakter a povahu) jednotlivých prípadov. Vo všeobecnosti by malo ísť o realizáciu takých úkonov, ktorých vykonanie smeruje k ochrane života, zdravia, majetku a zabráneniu šíreniu škodlivého následku.

Ako najčastejšie prvotné úkony sú realizované neodkladné¹⁵⁾ a neopakovateľné úkony.¹⁶⁾ Tieto úkony sú z procesného hľadiska realizované na mieste činu napr. ako obhliadka miesta činu, výsluch umierajúceho, či už svedka alebo poškodeného, výsluch svedka, ktorý odchádza do cudziny, zadržanie a obmedzenie osobnej slobody podozrivej osoby, zámena obsahu zásielky, kontrolovaná dodávka, zadokumentovanie a zaistenie stôp, ktoré podliehajú rýchlemu zničeniu poveternostnými podmienkami a podobne. Ako uvádza P. Polák a T. Jaďud'ová, v zásade by to mali byť úkony ani nie tak potrebné na podrobnejšie objasnenie vecí, ale potrebné vôbec na zistenie, či ide o trestný čin a na odhalenie jeho páchateľa, teda na objasnenie základných okolností činu, pričom hrozí buď úplné zmarenie objasnenia vecí, alebo zánik či zničenie dôkaznej hodnoty úkonu, ak by sa s jeho vykonaním vyčkávalo na neskoršiu dobu.¹⁷⁾

Spravidla prvé úkony na mieste činu vykonávajú príslušníci obvodných oddelení, v obode ktorých došlo k spáchaniu skutku. Ide prevažne o neprocesné úkony a opatrenia, medzi ktoré patrí:

- poskytnutie pomoci zraneným osobám a privolanie záchrannej služby, zabránenie šíreniu škody, napr. požiarom,
- zistenie, či sa na mieste činu nenachádza ešte páchateľ a zabránenie mu v pokračovaní trestnej činnosti,
- vykonanie opatrení na odvrátenie nebezpečenstva a zabránenie vzniku ďalších škôd,
- zisťovanie svedkov udalosti a ich zhromažďovanie na jednom mieste, prípadne zisťovanie kontaktných údajov na svedkov udalosti,
- označenie miesta udalosti a zákaz prístupu nepovoláných osôb,
- ochrana stôp pred poškodením a zabránenie vytvárania nových stôp a podobne.

15) § 10 ods. 16 Trestného poriadku definuje neodkladný úkon ako úkon, ktorého vykonanie vzhľadom na nebezpečenstvo zmarenia alebo zničenia neznesie z hľadiska účelu trestného konania odklad na čas, kým sa začne trestné stíhanie.

16) § 10 ods. 17 Trestného poriadku definuje neopakovateľný úkon ako úkon, ktorý v ďalšom konaní už nemožno vykonať.

17) Polák, P. – Jaďud'ová, T.: K novým inštitútom Trestného poriadku. In: Kriminalistika. Roč. 4, č. 11, 1994, s. 3.

Tým, že trestné činy korupčného charakteru sú špecifické vo vzťahu k dokazovaniu, špecifický bude aj postup orgánov dokumentujúcich udalosť na mieste činu. Trestno-procesné špecifiká, metódy a postupy odhaľovania a objasňovania trestného činu podplácania na mieste činu s dôrazom na zákonnosť vykonaných prvotných úkonov sa dajú najefektívnejšie a najzrozumiteľnejšie vysvetliť na praktickom príklade.

Dvojica policajtov pohotovostnej motorizovanej jednotky vykonáva v služobnom obvode hliadkovú službu. Počas tejto služobnej činnosti spozorujú počas jazdy služobným vozidlom vodiča, ktorý jazdí pred nimi nekoordinovaným spôsobom, pričom porušuje niekoľko pravidiel cestnej premávky. Vodiča zastavia, zistia totožnosť, overia údaje o vozidle (vykonajú bežnú kontrolu v cestnej premávke). Keďže kontrolovaný vodič jazdil „neštandardným“ spôsobom a pri vzájomnej komunikácii s policajtom vykonávajúcim kontrolu javí známky požitia alkoholu alebo inej návykovej látky, vyzvú ho na vykonanie kontroly zistenia alkoholu dychovou skúškou. Výsledky merania sú pozitívne, to znamená vodič jazdil pod vplyvom alkoholu. Po oznámení zákonného postupu pri riešení tejto situácie vodič vytiahne z vrečka nohavíc bankovku v nominálnej hodnote 200 eur a ponúka ju policajtom so slovami „Chlapi, vykašlite sa na to, kúpte si za to niečo pekné a nechajte to tak.“

Z konštrukcie skutkovej podstaty trestného činu podplácania vyplýva, že kto verejnému činiteľovi v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok alebo z tohto dôvodu poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok inej osobe, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až päť rokov. Ide o kvalifikovanú skutkovú podstatu prečinu podplácania podľa ustanovenia § 333 ods. 1, ods. 2 čl. b) Trestného zákona. Vo vzťahu k trestným činom korupcie je potrebné dodať, že z hľadiska jednotlivých štádií páchania ide o špecifický prípad povýšenia štádia prípravy a pokusu na dokonaný trestný čin. Vyplýva to zo samotnej skutkovej vety, kde za spáchaný čin, teda už aj dokonaný trestný čin, sa považuje poskytnutie (dokonanie), ponúknutie (pokus) a aj sľúbenie (príprava) úplatku. Toto vysvetlenie je dôležité najmä pre policajtov, ktorí sa ocitnú v inkriminovanej opísanej situácii a posudzujú konanie osoby, voči ktorej zakročujú. Samozrejme, skutkové okolnosti sa posudzujú vždy individuálne, ako aj celková situácia na mieste, avšak samotné znenie skutkovej podstaty trestného činu podplácania, ako aj existencia jediného štádia tohto trestného činu predpokladá jednoduchú identifikáciu a vyhodnotenie konania páchatelia. Takéto konanie potom bude možné vždy posudzovať ako dokonaný trestný čin korupcie.

Podľa opísaných skutočností je nevyhnutné, aby sa od počiatočného štádia skutku, v danom prípade od momentu zistenia, že bol spáchaný trestný čin podplácania in situ (*vodič držal v ruke bankovku v hodnote 200 eur a vyriekol slová „Chlapi, vykašlite sa na to, kúpte si za to niečo pekné a nechajte to tak.“*), postupovalo výlučne podľa procesných pravidiel trestného práva, to znamená podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku. Pritom z nonverbálnej (držanie bankovky v ruke a následné predpaženie smerom k telu policajta), ako aj z verbálnej (vyslovená veta) komunikácie vodiča môže policajt jednoznačne vysloviť záver, že týmto konaním došlo k spáchaniu trestného činu podplácania.

Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických a právnických osôb. Podľa ustanovenia § 10 ods. 1 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt. Policajtom sa na účely Trestného poriadku, okrem iných, rozumie

vyšetrovateľ Policajného zboru aj poverený príslušník Policajného zboru. Podľa ustanovenia § 10 ods. 10 Trestného poriadku sa policajtom rozumie aj príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrovateľom Policajného zboru alebo povereným príslušníkom Policajného zboru v rozsahu určenom všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorý vydá Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky na vykonávanie rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní. Práve týmto ustanovením zákona bolo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky splnomocnené na vydanie vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní v znení neskorších predpisov. S účinnosťou od 1. februára 2009 vyhláška ustanovila rozhodnutia, opatrenia a úkony trestného konania, ktoré je oprávnený vykonávať príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrovateľom Policajného zboru alebo povereným príslušníkom Policajného zboru vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní. Z dôvodovej správy a z jednotlivých ustanovení vyhlášky vyplýva, že zákonodarca v záujme jednoduchšieho, efektívnejšieho a hospodárnejšieho postupu v trestnom konaní poveruje ktoréhokoľvek príslušníka Policajného zboru vykonávaním a vydávaním taxatívne vymenovaných rozhodnutí, opatrení a úkonov v trestnom konaní. Treba mať pritom na zreteli, že vzhľadom na vysoké nároky odbornej erudovanosti nie je prioritou výkon takéhoto postupu, ibaže by hrozilo nebezpečenstvo omeškania, resp. by si to vyžadovala situácia z hľadiska neodkladnosti, neopakovateľnosti úkonu na mieste činu, prípadne zmarenie dôkazu iným neprocesným postupom.

Z uvedeného vyplýva, že v našom praktickom prípade bude nasledovať jediný a nepochybniteľný zákonný postup.

1. Policajt oznámi vodičovi, že svojím konaním práve naplnil všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu podplácania podľa ustanovenia § 333 ods. 1, ods. 2 čl. b) Trestného zákona a vyzve ho, aby upustil od svojho konania. Za žiadnych okolností peniaze od páchatel'a nepreberá, čím sa vylučuje aj účelový postup páchatel'a podľa ustanovenia § 86 čl. g) Trestného zákona (účinná ľútosť).¹⁸⁾ Ide o veľmi dôležitý moment, kde je právna úprava rigidná a takto konajúci policajt by sa automaticky dopustil trestného činu prijímania úplatku podľa ustanovenia § 329 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona v jednočinnom súbehu s trestným činom zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa ustanovenia § 326 ods. 1 čl. a) Trestného zákona. Zákonodarca chcel týmto spôsobom jednoznačne vylúčiť prípady, keď sa osoba prijímajúca úplatok bráni tvrdením, že po prevzatí úplatku mala úmysel uvedenú skutočnosť oznámiť a vôľu prijať úplatok len predstierala, aby získala dôkaz o podplácaní svojej osoby.
2. Policajt ďalej postupuje podľa ustanovenia § 85 ods. 2 Trestného poriadku (obmedzenie osobnej slobody osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine), pričom to oznámi dotknutej osobe, v našom prípade vodičovi.
3. Uvedený postup (zistenie trestného činu a obmedzenie osobnej slobody) hliadka ihneď hlási operačnému stredisku prostredníctvom rádiostanice, resp. volaním na tiesňovú linku 158 (z hľadiska kvality zvukového záznamu v tzv. systéme „ReDat“ –

18) Podľa § 86 čl. g) Trestného zákona trestnosť trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin podplácania podľa § 332, § 333 alebo § 335 a nepriamo korupcie podľa § 336 ods. 2, ak páchatel' úplatok poskytol alebo sľúbil len preto, že bol o to požiadaný a urobil o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru; vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

- v trestnom konaní väčšinou ako dôkaz – sa volanie na linku 158 javí ako vhodnejší postup).
4. Operačné stredisko zabezpečí vyznenie službukonajúceho vecne príslušného vyšetrovateľa Úradu boja proti korupcii Prezídia Policajného zboru, ktorý sa bezodkladne dostaví na miesto činu a prevezme osobu, ktorej bola obmedzená osobná sloboda; ďalej postupuje podľa ustanovenia § 85 ods. 3 Trestného poriadku a ďalších procesných ustanovení.
 5. Do príchodu vyšetrovateľa policajt na mieste zabezpečuje miesto činu, dbá na ochranu verejného poriadku, stôp, zabráňuje svojvoľnému pohybu osôb na mieste činu, zisťuje totožnosť ďalších osôb na mieste (osádka vozidla a podobne), v prípade potreby privolá posilu vo forme ďalšej hliadky; tieto práva a povinnosti vyplývajú z ustanovení zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o PZ), ale majú výlučne poriadkový charakter, netýkajú sa objasňovania samotného trestného činu podplácania.
 6. Vyšetrovateľ úradu boja proti korupcii po príchode fyzicky prezrie miesto činu a podľa miesta a povahy skutkového stavu môže rozhodnúť o postupe podľa ustanovenia § 154 Trestného poriadku (obhliadka miesta činu); na prvý pohľad sa môže zdať tento postup ako nadbytočný a menej dôležitý, ale v prípade komplikácií v rámci dokazovania môže práve obhliadka miesta poskytnúť komplexný obraz o mieste činu, a to prípadne aj vo vzťahu k neskoršiemu postupu podľa ustanovenia § 157 až § 159 Trestného poriadku (vyšetrovací pokus, preverka výpovede na mieste činu, rekonštrukcia).
 7. V prípade, aký je aj náš modelový príbeh, kde sa na mieste činu nachádza napr. spomínaná bankovka v hodnote 200 eur, je nevyhnutné vykonať zaisťovací úkon aj smerom k tejto veci (v danom prípade prichádzajú do úvahy tieto inštitúty – povinnosť na vydanie veci podľa § 89 Trestného poriadku, odňatie veci podľa § 91 Trestného poriadku, dôvody domovej prehliadky a osobnej prehliadky podľa § 99 Trestného poriadku a príkaz na osobnú prehliadku podľa § 102 Trestného poriadku). Ide o samotný dôkaz, ktorý má v ďalšom dokazovaní význam najmä vo vzťahu k osobe páchatela, pohnútkam, úmyslom, závažnosti konania, pritom môže byť nositeľom upotrebitelných daktyloskopických stôp, ktoré môžu jednoznačne preukázať vzťah predmetu k páchatelovi a pod.
 8. Po vyčerpaní všetkých úkonov a opatrení nevyhnutných na dôkladné zadokumentovanie miesta činu (najmä vo vzťahu k prítomným osobám, veciam, ďalším okolnostiam) postupuje vyšetrovateľ Úradu boja proti korupcii podľa ustanovenia § 85 ods. 3 Trestného poriadku, ktoré upravuje postup po zadržaní alebo obmedzení osobnej slobody podozrivej osoby, pričom všetky potrebné ďalšie úkony vykoná na najbližšom policajnom útvere, respektíve v prípade možnosti eskortovania zadržaného vodiča v sídle príslušného odboru boja proti korupcii Úradu boja proti korupcii.
 9. Taktiež medzi prvotné úkony pri dokumentovaní trestného činu podplácania patrí neodkladný výsluch svedkov, v prvom rade podplácaného policajta, jeho kolegu, resp. kolegov – členov hliadky (ide o urýchlené dekódovanie a fixovanie pamäťových stôp s cieľom získať čo najpodrobnejší a najucelenejší pohľad na priebeh udalosti od momentu zastavenia vodiča až po samotné podplácanie).
 10. Policajt bezodkladne po návrate z miesta činu na svoj „materský“ policajný útvar spíše podrobný záznam o priebehu skutku a všetkých okolnostiach prípadu. V zázname najmä uvedie miesto, čas a dôvody obmedzenia osobnej slobody vodiča, opíše samotný priebeh riešenia priestupku a okolnosti, za ktorých mu bol úplatok ponúkaný.

Zo skúseností z praxe je možné konštatovať, že uvedené záznamy sú po obsahovej stránke nedostatočné a policajti v nich neuvádzajú podstatné skutočnosti týkajúce sa podplácania. Zväčša uvedenú skutočnosť „odbijú“ jednou vetou: „Vodič po vykonaní dychovej skúšky na alkohol ponúkol úplatok 200 eur.“ Z dôkazného hľadiska má takýto záznam minimálnu, ba až nulovú hodnotu.

Uvedených desať bodov je podľa právneho názoru autorov jediný možný a z kriminálisko-taktického hľadiska správny postup, ktorý vychádza predovšetkým z jednotlivých ustanovení Trestného zákona a Trestného poriadku, pričom berie do úvahy aj odborné skúsenosti vyšetrovateľov Úradu boja proti korupcii z oblasti dokazovania a súdnu prax, najmä vo vzťahu k akceptovaniu predložených dôkazov v súdnom konaní. Ide o určitú „rukovať“ správania sa na mieste trestného činu podplácania, ktorou by sa mali riadiť policajti základných útvarov Policajného zboru pri výkone služobnej činnosti, najmä hliadkovej služby.

V mysli policajtov sa po prečítaní týchto desiatich bodov určite objaví otázka, prečo sa má postupovať práve takto, však v praxi sa to robí ináč (aj iným spôsobom). Odpoveď má dve roviny. V prvom rade ide o dokázanie viny páchatelovi. Od začiatku, teda od prvého momentu na mieste činu, je nevyhnutné vykonávať všetky úkony smerujúce k zhromažďovaniu dôkazov procesne a legálne, bez známk akýchkoľvek pochybností alebo excesov. V ďalšom ide o samotnú ochranu policajta, ktorému bol úplatok ponúknutý a ochranu ostatných zakročujúcich policajtov na mieste.

Najčastejšie chyby, ktoré môžu mať v konečnom dôsledku fatálny dosah na zistenie, usvedčenie a spravodlivé potrestanie páchatel'a, sa objavujú pri odvolávaní sa na akúsi hospodárnosť, účelnosť, efektívnosť dokumentovania a vyšetrovania. Často sa v praxi stretávame so slovným spojením „u nás sa to tak robí“, ale aj s rôznymi postupmi v jednotlivých regiónoch Slovenska, pritom litera zákona je (a platí) na celom území Slovenskej republiky rovnaká. Je nemysliteľné, aby v praxi prevládali rôzne názory na tak dôležitú oblasť práva, akou je trestné právo procesné s dôrazom na predsúdne konanie v štádiu vyšetrovania. Najčastejšie sa objavujú názory, ktoré sa odlišujú v aplikácii právnych predpisov na mieste činu. Ako to bolo v úvode príspevku uvedené, pri väčšine trestných činov podplácania policajtov pri výkone služby ide o pomerne jednoduchú identifikáciu skutku. Ak je tu čo i len najmenšie podozrenie z možného korupčného konania – korupčného trestného činu, ďalšie konanie je na mieste udalosti podľa iného zákona ako Trestného poriadku vo vzťahu k dokumentovaniu a dokazovaniu nezákonné. Navyše v prípade zákona o PZ a Trestného poriadku ide o všeobecne záväzné právne predpisy rovnakej právnej sily, preto je namieste použiť princíp „lex specialis derogat legi generali“ (v preklade „osobitný zákon ruší všeobecný zákon“), čo v praxi znamená postavenie Trestného poriadku ako konkrétnejšieho predpisu oproti Zákonu o Policajnom zbore, ktorý zostáva v rovine všeobecnosti. V takýchto prípadoch má prednosť vždy „lex specialis“, a preto v prípade pochybností pri zaistovacích úkonoch, pričom by zjavne išlo o rovnaký úkon s rovnakým výsledkom vo vzťahu k trestnému činu, je nutné postupovať podľa Trestného poriadku.

V prípade podplácania policajta pri výkone služby, ako to vyplýva z modelového prípadu, nie je na mieste postupovať podľa ustanovenia § 21 zákona o Policajnom zbore ani preto, lebo tento postup sa uplatňuje, ak je vec potrebná na zistenie skutkového stavu veci alebo na rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní. V našom prípade sa zaistením bankovky nezistí skutkový stav – ten je od prvého momentu jasný a pre rozhodnutie OČTK bankovka nemá žiadny význam, tá má význam až v následnom dokazovaní, to znamená nie vo veci skutku, ale k osobe už známeho páchatel'a.

Pre odstránenie niektorých nejasností a zabránenie zásadných pochybení na mieste činu podplácania policajtov uvádzame niekoľko chybných postupov policajtov:

- nedostatočné zadokumentovanie priebehu udalosti na mieste a predčasný odchod policajtov z miesta činu, a to ešte pred príchodom vyšetrovateľa Úradu boja proti korupcii,
- odovzdanie osoby, ktorej bola na mieste činu obmedzená osobná sloboda stálej služby, prípadne inému subjektu na policajnom útvare a pokračovanie vo výkone služby,
- vykonanie zaisťovacích úkonov podľa ustanovenia § 19 a § 21 zákona o PZ, navyše policajtom, ktorý bol podplácaný a ktorý vykonal obmedzenie osobnej slobody podplácajúceho vodiča,
- vykonávanie úkonov na základe splnomocňovacieho ustanovenia § 10 ods. 10 Trestného poriadku a vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo v skrátenom vyšetrovaní v znení neskorších predpisov policajtmi, ktorí vykonávajú hliadkovú službu a riešia na mieste priestupok vodiča – podplácajúceho,
- vykonávanie neodkladných a neopakovateľných úkonov na mieste činu miestne príslušnou výjazdovou skupinou okresného riaditeľstva Policajného zboru,
- administratívne odstúpenie nazhromaždených podkladov Úradu boja proti korupcii bez toho, aby vyšetrovateľ tohto úradu bol na mieste prítomný,
- kombinácia zaisťovacích úkonov podľa zákona o Policajnom zbore a podľa Trestného poriadku,¹⁹⁾
- nevyrozmene vyšetrovateľa Úradu boja proti korupcii a dokumentovanie prípadu v rámci neodkladných a neopakovateľných úkonov na mieste činu ako pri ostatnom nápade – vykonávanie prvotných úkonov vyšetrovateľom alebo povereným príslušníkom Policajného zboru, ktorý je zaradený vo výjazdovej skupine okresného riaditeľstva Policajného zboru.

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky a Špecializovaný trestný súd toleruje v súčasnej praxi v mimoriadnych a odôvodnených prípadoch preklenutie časovej straty do príchodu vyšetrovateľa Úradu boja proti korupcii na miesto činu a nenamieta postup, kedy sú prvotné úkony vykonané inou hliadkou (pozn.: nie tou, ktorá rieši vodiča) podľa vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z., príp. výjazdovou skupinou okresného riaditeľstva Policajného zboru podľa ustanovení Trestného poriadku. Tento postup však môže byť otáznym z hľadiska právnej čistoty vyšetrovania. Preto je dôležité venovať maximálnu pozornosť samotnému miestu činu, komplexne ho zafixovať kriminalisticko-technickými a trestno-procesnými metódami a pokiaľ tomu nebránia okolnosti mimoriadneho významu, bezodkladne ho odovzdať vyšetrovateľovi Úradu boja proti korupcii.

Miesto spáchania akéhokoľvek trestného činu je jediným reálnym odrazom skutkového deja, pričom je nositeľom stôp, ktorých upotrebitelnosť a dôkazná hodnota je vysoká. Miesto činu tak významnou mierou prispieva k náležitému objasneniu skutkového stavu veci a vnáša do procesu dokazovania informácie vysokej kvalitatívnej hodnoty. Obraz, ktorý sa pred policajtmi po príchode objaví na mieste činu, je jedinečný a neopakovateľný. Hodnoverne odráža stav v priestore väčšinou krátko (niekoľko minút až hodín) po spáchaní

19) Napr. obmedzenie osobnej slobody vodiča podľa § 85 ods. 2 Trestného poriadku a zároveň zaistenie ponúkanej bankovky podľa § 21 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

skutku. V týchto prípadoch je nevyhnutné konať rýchlo, takticky, zvoliť tie najvhodnejšie metódy a postupy dekódovania a fixovania stôp, či už vecných alebo pamäťových. Pretože táto situácia sa v budúcnosti už nikdy nezopakuje a všetky stopy a svedectvá sú najčerstvejšie, musí byť kladený maximálny dôraz práve na prvotné úkony a opatrenia.

Okrem toho aj také prvky, akými sú protikorupčné opatrenia v polícii, motivácia policajtov zo strany nadriadených k nahlasovaniu korupčných aktivít, zavádzanie kamerového systému do služobných motorových vozidiel a pod., to všetko prispieva k odhaľovaniu a objasňovaniu trestných činov korupcie. Napríklad kamerové záznamy z policajných vozidiel nemusia byť výlučne dôkazom smerujúcim proti policajtom, práve naopak, takto vyhotovený záznam chráni policajnú hliadku pred krivým obvinením z nezákonnej činnosti, prípadne korupčného správania. V neposlednom rade sú tu reakcie verejnosti a úloha médií, ktoré takisto pozitívne prispievajú k aktivitám v boji proti korupcii a pôsobia na poli prevencie. Zrejme pre každého príslušníka Policajného zboru, ktorý v rámci výkonu služby nezostane ľahostajným, nepodľahne pokušeniu a vidine rýchleho a ľahkého obohatenia sa a oznámi konanie páchatelia korupcie, je príjemné, ak si môže „svoj“ ohlásený prípad neskôr prečítať v dennej tlači alebo pozrieť vo večernom spravodajstve televízneho vysielania.

Pre dokreslenie situácie uvádzame niekoľko vybraných a úspešne skončených prípadov z tejto oblasti:

Na peňažný trest dvesto eur za podplácanie policajtov odsúdil samosudca Špecializovaného trestného súdu (ŠTS) v Banskej Bystrici 46-ročného Ivana Chasníka z Višňového pri Žiline. Chasník ako vodič osobného auta pri kontrole „nafúkal“ takmer 1,5 promile a policajnej hliadke dal tristo eur za to, že to nebude riešiť.

Policajti Chasníka kontrolovali v polovici apríla ráno po 8:00 h v Zlatých Moravciach. Šoféroval Škodu Favorit a v dychu mu zistili bezmála 1,5 promile alkoholu. Pri spisovaní správy za priestupok im do auta doniesol tristo eur za to, aby mu vodičský preukaz vrátili a prípad neriešili. Tým spáchal prečin podplácania verejného činiteľa.

„Stala sa chyba“, vyhlásil Chasník pred sudcom. V ten deň nemal jazdiť, ale mu zavolali, že v súvislosti s pracovnými povinnosťami musí viesť motorové vozidlo. Chasník skutok priznal a oľutoval. S prokurátorom Úradu špeciálnej prokuratúry uzavrel dohodu o vine a treste, ktorú sudca schválil. Rozsudok je právoplatný, pretože súčasťou dohody je záväzok obvineného, že sa voči verdiktu súdu neodvolá.

Po zaplatení trestu sa na odsúdencu hľadí, ako by nebol trestaný. Úplatok i peňažný trest pôjdu do štátneho rozpočtu. Chasník zaplatí aj súdne trovy v sume 50 eur. Ak by trest úmyselne nezaplatil, pôjde na dva mesiace do väzenia.

Na 16 mesiacov odňatia slobody podmienene odsúdila samosudkyňa Špecializovaného trestného súdu v Banskej Bystrici 31-ročného Jána Záchenského z Ivín v okrese Detva. Profesionálneho vodiča – strojníka istej zvolenskej firmy – stíhali za prečin podplácania verejného činiteľa, pretože členom policajnej hliadky ponúkal po 50 eur za to, že nebudú riešiť jeho dopravný priestupok.

Záchenský v máji tohto roku večer po 22:00 h v obci Stará Huta ako vodič osobného auta Peugeot odmietol dychovú i krvnú skúšku na alkohol. Pri predvážaní na obvodné oddelenie ponúkal príslušníkom najprv po 20 eur každému, potom po 30 eur a nakoniec po 50 eur. Hliadka ho zastavovala ako podozrivého, pretože po ceste s autom kľučkoval a neskôr odmietal zastaviť na zvukové a svetelné znamenia.

Rozsudok sudkyňa vyhlásila po tom, ako schválila dohodu o vine a treste, ktorú uzavrel prokurátor a obvinený Záchenský. Rozsudok je právoplatný, pretože súčasťou dohody je záväzok obvineného, že sa voči verdiktu súdu neodvolá. Zo spisu vyplýva, že priestupok Záchenského voči bezpečnosti a plynulosti v cestnej premávke potrestali dopravní policajti odňatím vodičského preukazu na jeden rok.

4. Záver

Mnohokrát sa stáva, že miesto činu je jediným nositeľom informácií pre policajtov o spáchanom trestnom čine. Páchateľ na ňom zanecháva informácie o sebe aj o spôsobe vykonania skutku, čo napomáha pri tipovaní páchatelia na základe osobnej a miestnej znalosti policajtov, ako aj za pomoci operatívno-taktických evidencií. Preto každá, i tá najmenšia chyba na mieste činu môže spôsobiť zmarenie ďalšieho priebehu objasňovania. Na základe toho je nevyhnutné, aby všetci policajti, ktorí sa podieľajú na obhliadke miesta činu, ako aj na jeho zabezpečovaní boli pripravení na profesionálnej úrovni nielen po praktickej, ale aj teoretickej stránke, keďže práca páchatel'ov je čoraz sofistikovanejšia a ich nasadenie narastá so skúsenosťami, čím sa práca polície stáva náročnejšou.

V závere príspevku autori vyjadrujú uznanie a úctu všetkým poctivým a svedomitým policajtom základných útvarov, ktorí aj napriek úskaliam, ktoré prináša praktický výkon služobnej činnosti v tých najnáročnejších podmienkach, zvyšujú morálny kredit, česť, vážnosť a dôstojnosť Policajného zboru svojím aktívnym prístupom k boju proti korupcii v radoch polície.

Zhrnutie

Príspevok charakterizuje metódy a postupy policajtov na mieste, kde došlo k spáchaniu trestného činu podplácania verejného činiteľa – policajta v čase výkonu služby. Detailne analyzuje taktiku a zákonnosť postupu pri vykonávaní prvotných úkonov na mieste činu z trestno-procesného hľadiska, a to s cieľom poukázať na najčastejšie pochybenia. Zároveň príspevok navrhuje jednotný postup pri obdobných prípadoch s cieľom nespochybniteľne zistiť priebeh udalosti a zabezpečiť dostatočné množstvo a kvalitu dôkazov pre účely ďalšieho konania.

Summary

The study defines police methods and procedures on the spot, where the bribery of public official – police officer on duty has been committed. It analyses in details the tactics and legality of process by execution of the initial actions on the scene from criminal aspect, in order to show the most common failures. At the same time the study suggests united procedure for similar cases, with the goal to document the case thoroughly and collect sufficient amount and quality of evidence for purposes of further proceedings.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- [2] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- [3] Nariadenia prezidenta PZ č. 18/2011 o činnosti základných útvarov služby poriadkov polície Policajného zboru v znení neskorších predpisov.
- [4] Nariadenia MV SR č. 117/2005 o činnosti základných útvarov hraničnej polície Policajného zboru v znení neskorších predpisov.
- [5] Nariadenia MV SR č. 12/2010 o činnosti oddelenia cudzineckej polície Policajného zboru a oddelenia azylu Policajného zboru.
- [6] Nariadenie prezidenta PZ č. 14/2011 o činnosti a vykonávaní dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky, konaní o dopravných nehodách a dopravno-inžinierskej činnosti.
- [7] PORADA, V. a kol.: Kriminalistika. Bratislava : Iura Edition, 2007, s. 604. ISBN 978-80-8078-170-5.

- [8] Príručka OSN o protikorupčnej politike, Centrum pre medzinárodnú prevenciu kriminality, Bratislava, 2002, str. 10.
- [9] ERZINCLIOGLU, Z.: Forezná kriminalistika od stopy zločinu po súdny dôkaz. Bratislava : Fortuna Libri, 2008, 192 s. ISBN 978-80-89144-99-0.
- [10] CHMELÍK, J.: Místo činu a znalecké dokazování. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeňek, s.r.o., Plzeň, 2005, 303 s.
- [11] HEŘMÁNEK, J.: Ohledání místa činu. Praha : ministerstvo vnitra ČSSR: 1973, 171 s.
- [12] IVOR, J. – ZÁHORA, J.: Repetitorium rekodifikovaného trestného práva. 7 vydanie, Bratislava: Iura Edition, 2011, 191 s. ISBN 978-8078-433-1.
- [13] Kol. autorov.: Kriminalistická příručka, Ministerstvo vnitra, Brno, 1967, 527 s.
- [14] POLÁK, P. – JAĎUŠOVÁ, T.: K novým inštitútom Trestného poriadku. In: Kriminalistika. Roč. 4, č. 11, Bratislava : 1994, s. 3.
- [15] ŠIMOVCÉK, I.: Kriminalistika. Bratislava : Akadémia Policajného zboru 1994, 676 s. ISBN 80-8054-117-5.

JUDr. Marián Geleta

Úrad boja proti korupcii Prezídia Policajného zboru
marian.geleta@minv.sk

JUDr. Marek Tkačik

Úrad boja proti korupcii Prezídia Policajného zboru
marek.tkacik@minv.sk

Vybrané otázky právnej úpravy spolumajiteľstva obchodného podielu

Selected Issues of Legislation on the Business Share Co-ownership

▼ Miroslav Hlivák, David Soukeník

Kľúčové slová:

obchodný podiel, spolumajiteľstvo obchodného podielu, zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu

Keywords:

business share, business share co-ownership, contract on business share co-ownership

1. Úvod

V rámci právnej teórie, ale aj právnej praxe sa diskutuje o právnej problematike spoluvlastníctva obchodného podielu a náležitostiach zmluvy o spoluvlastníctve obchodného podielu.

Na úvod si dovoľujeme uviesť, že z právneho hľadiska je správnejšie používať pojmy „*spolumajiteľstvo obchodného podielu*“ a „*zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu*“.¹⁾

Predmetom nášho príspevku je posúdenie vybraných otázok spolumajiteľstva obchodného podielu a vymedzenie práv a povinností vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu a náležitosti zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu v zmysle právneho poriadku Slovenskej republiky v spojení s právnou úpravou platnou v Českej republike a súdnymi rozhodnutiami a názormi právnych teoretikov týkajúcimi sa danej problematiky.

2. Spolumajiteľstvo obchodného podielu

V prvom rade je potrebné zaoberať sa posúdením otázky, či v zmysle právneho poriadku Slovenskej republiky je prípustné, aby jeden obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným patril viacerým osobám súčasne a či je možné takýto právny stav dosiahnuť na základe uzatvorenia dohody medzi týmito osobami.

Právna úprava obchodného podielu je obsiahnutá v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“), pričom podľa ust. § 114 ods. 1 až 3 Obchodného zákonníka platí:

- 1) OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1.* 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2005, s. 365; HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave.* 4. prepracované vyd., Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, s. 143; DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1026.

„(1) Obchodný podiel predstavuje práva a povinnosti spoločníka a im zodpovedajúcu účasť na spoločnosti. Jeho výška sa určuje podľa pomeru vkladu spoločníka k základnému imaniu spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

(2) Každý spoločník môže mať iba jeden obchodný podiel. Pokiaľ sa spoločník zúčastňuje ďalším vkladom, zvyšuje sa jeho obchodný podiel v pomere zodpovedajúcom výške ďalšieho vkladu.

(3) Jeden obchodný podiel môže patriť viacerým osobám. Svoje práva z tohto obchodného podielu môžu tieto osoby vykonávať len prostredníctvom spoločného zástupcu a na splácanie vkladu sú zaviazané spoločne a nerozdielne. Ak jeden obchodný podiel patrí viacerým osobám, do obchodného registra sa zapíše údaj o výške vkladu, ku ktorému sa tento obchodný podiel viaže, rozsah jeho splatenia, ako aj údaje o spoločnom zástupcovi a jednotlivých osobách, ktorým obchodný podiel patrí, a to v prípade právnických osôb obchodné meno alebo názov a sídlo a v prípade fyzických osôb meno, priezvisko a bydlisko.“

Ustanovenie § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka pripúšťa, aby sa jeden obchodný podiel stal spoločným majetkom viacerých osôb, bližšie podrobnosti ale Obchodný zákonník k tejto otázke neobsahuje. V praxi je toto ustanovenie Obchodného zákonníka významné najmä v prípadoch, kedy je obchodný podiel predmetom dedičstva, čo bol aj jeden z dôvodov, prečo je spoločné majiteľstvo obchodného podielu v zmysle Obchodného zákonníka prípustné.²⁾

Napriek skutočnosti, že v Obchodnom zákonníku absentuje podrobná úprava týkajúca sa spolumajiteľstva obchodného podielu, v zmysle právnej teórie je potrebné na úpravu právnych vzťahov medzi spolumajiteľmi obchodného podielu použiť ustanovenia zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) upravujúce podielové spoluvlastníctvo.³⁾ Právna úprava podielového spoluvlastníctva obsiahnutá v Občianskom zákonníku je totiž svojou povahou najbližšia právnomu stavu, kedy jeden obchodný podiel môže súčasne patriť viacerým jeho majiteľom súčasne.

Uvedený právny záver je možné odvodiť aj zo znenia ust. § 1 Obchodného zákonníka, podľa ktorého:

„(1) Tento zákon upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním.

(2) Právne vzťahy uvedené v odseku 1 sa spravujú ustanoveniami tohto zákona. Ak niektoré otázky nemožno riešiť podľa týchto ustanovení, riešia sa podľa predpisov občianskeho práva. Ak ich nemožno riešiť ani podľa týchto predpisov, posúdia sa podľa obchodných zvyklostí a ak ich niet, podľa zásad, na ktorých spočíva tento zákon.“

Ust. § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka obsahuje výkladové pravidlá v oblasti obchodného práva. Podľa druhej vety ust. § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka, ak niektoré

2) HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, s. 143.

3) OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1*. 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2005, s. 365.

otázky nemožno riešiť podľa ustanovení Obchodného zákonníka, riešia sa podľa predpisov občianskeho práva.⁴⁾

Na podporu tohto argumentu si dovoľujeme uviesť aj skutočnosť, že v Obchodnom zákonníku platnom v Českej republike zákonodarca úplne jednoznačne v ust. § 114 ods. 3 zákona č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník v platnom znení ustanovil, že vzťahy medzi osobami, ktorým patrí obchodný podiel, sa budú primerane spravovať ustanoveniami o spoluvlastníctve:

„Jeden obchodní podíl může náležet více osobám. Svá práva z tohoto obchodního podílu mohou tyto osoby vykonávat jen společným zástupcem a k splácení vkladu jsou zavázáni společně a nerozdílně. Na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.“

Ak je teda pri analýze spolumajiteľstva obchodného podielu potrebné primerane použiť ustanovenia Občianskeho zákonníka o spoluvlastníctve, tak potom je potrebné túto právnu úpravu spoluvlastníctva použiť aj pri analýze možnosti vzniku spolumajiteľstva obchodného podielu. Na základe týchto skutočností aj právna teória dospela k záverom, že spolumajiteľstvo obchodného podielu môže vzniknúť aj na základe právneho úkonu, ktorým je zmluva, aj keď nie je vylúčený ani iný spôsob v dôsledku vzniku spolumajiteľstva obchodného podielu, ako napr. na základe spoločného prevzatia vkladu pri založení spoločnosti, resp. pri zvýšení základného imania.⁵⁾

V dôsledku uzatvorenia zmluvy môže spolumajiteľstvo obchodného podielu vzniknúť dvoma nasledovnými spôsobmi:

- a) v prípade, ak jeden spoločník spoločnosti majúci jeden obchodný podiel zmluvou o prevode obchodného podielu celý tento obchodný podiel prevedie do majetku viacerých osôb, na základe čoho bude jeden obchodný podiel spoločne patriť viacerým nadobúdateľom, ktorí sa stanú spolumajiteľmi jedného obchodného podielu,
- b) uzatvorením zmluvy, ktorou sa jeden spoločník spoločnosti majúci jeden obchodný podiel dohodne s inou osobou alebo osobami, že tento jeden obchodný podiel bude predmetom ich spoločného majetku, na základe čoho sa stanú všetky zmluvné strany takejto zmluvy spolumajiteľmi obchodného podielu.

V zmysle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 3581/2010 zo dňa 28. 2. 2012:

„Jak Nejvyšší soud vysvětlil již v usnesení ze dne 3. března 1998, sp. zn. 2 Odon 46/97, uveřejněném v časopise Soudní judikatura, číslo 14, ročník 1998, pod číslem 99, obchodní podíl je souborem majetkových a nemajetkových práv a povinností a jako celek představuje míru účasti společníka na čistém obchodním jmění a současně míru účasti společníka na řízení a kontrole společnosti. Majetkový aspekt, popř. majetkové právo nelze ze souboru uvedených práv vydělit jako samostatné právo.“

Jinak řečeno, práva a povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným zásadně nelze z obchodního podílu vyčleňovat a činit je samostatným předmětem právních vztahů (s výjimkou např. práva na vyplacení konkrétního podílu na zisku

4) K tomu pozri aj Tamtiež, s. 14 až 21.

5) DĚDIČ, J. a kol.: OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II. 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1028.

poté, kdy o jeho vyplacení rozhodla valná hromada společnosti). Ke stejnému závěru dospívá i právní teorie (srov. za všechny např. Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha, Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 533, nebo Eliáš, K. *Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, Bulletin advokacie* číslo 8, ročník 1996, s. 55).

Z uvedeného plyne, že ani tehdy, je-li zřizováno „spoluvlastnictví“ k obchodnímu podílu, nemohou účastníci takové smlouvy zřídit „spoluvlastnictví“ jenom k jeho určité části (resp. složce), představované majetkovou hodnotou obchodního podílu, aniž by se „spoluvlastník“ stal účastníkem společenské smlouvy a aniž by nabýval podíl na veškerých právech a povinnostech společníka.“

Vyššie uvedený právny názor spočívajúci v tvrdení, že spolumajiteľstvo obchodného podielu je možné zriadiť zmluvou o spolumajiteľstve obchodného podielu, je potvrdený aj názormi viacerých právnych teoretikov vyjadrujúcich sa k tejto problematike v odbornej literatúre.

Podľa názoru prof. JUDr. Jana Dědiča „jsme názoru, že je možné, aby se obchodní podíl stal společným majetkem smluvní dispozicí provedenou na jedné straně jediným majitelem obchodního podílu a na druhé budoucím spolumajitelem.“⁽⁶⁾

V odbornej literatúre je ďalej možné stretnúť sa s právnym názorom, že „Ustanovení odstavce 3 připouští, aby jeden obchodní podíl byl společným majetkem více osob. Toto ustanovení je důležité zejména při dědění pro případ, že obchodní podíl, který je předmětem dědění, odpovídá minimální výši vkladu, a není tedy možné jeho rozdělení. Kromě případů, kdy ke spolumajitelství obchodního podílu může dojít v důsledku zákonné úpravy, tj. při dědění či právním nástupnictví, je podle našeho názoru možný vznik spolumajitelství i v důsledku společného převzetí vkladu při založení společnosti či při zvýšení základního kapitálu více osobami a rovněž v důsledku smluvní dispozice. Takovou dispozicí může být jednak uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu mezi jeho majitelem jako převodcem na straně jedné a více osobami jako nabyvateli, tak uzavření smlouvy, kterou majitel obchodního podílu uzavře s jinou osobou o tom, že nadále budou spolumajiteli obchodního podílu.“⁽⁷⁾

V zmysle Obchodného zákonníka je teda prípustné, aby bol jeden obchodný podiel súčasne majetkom patriacim viacerým osobám. Ako vyplýva zo skutočnosti vyššie uvedených, ak je spolumajiteľstvo obchodného podielu prípustné, je logické, že takéto spolumajiteľstvo obchodného podielu môže vzniknúť aj na základe dohody zmluvných strán. Občiansky zákonník, ako ani Obchodný zákonník ale neupravujú žiaden zmluvný typ, predmetom ktorého by bolo zriadenie spolumajiteľstva k obchodnému podielu. Z tohto dôvodu je potrebné ďalej posúdiť, aké podstatné náležitosti by takáto dohoda o spolumajiteľstve obchodného podielu mala obsahovať na to, aby vôbec mohla byť platná a účinná. Pred zodpovedaním tejto otázky je ale potrebné analyzovať, čo je vlastne obsahom spolumajiteľstva obchodného podielu, a teda aké práva a povinnosti majú osoby, ktorým spoločne patrí jeden obchodný podiel.

6) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1028.

7) ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník.* 10. podstatně rozšířené vyd. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 383.

3. Práva a povinnosti vyplývajúce zo spolumajiteľstva obchodného podielu

Pri analýze práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu je potrebné rozlišovať medzi právami a povinnosťami, ktoré majú jednotliví spolumajitelia obchodného podielu medzi sebou navzájom, a medzi právami a povinnosťami, ktoré majú ako spolumajitelia jedného obchodného podielu navonok vo vzťahu k tretím osobám, predovšetkým vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, vo vzťahu k orgánom spoločnosti a vo vzťahu k samotnej spoločnosti, v ktorej majú obchodný podiel.

Čo sa týka vnútorného vzťahu medzi spolumajiteľmi obchodného podielu navzájom, na tento vzťah a na rozhodovanie o nakladaní s právami a povinnosťami spojenými s obchodným podielom je potrebné primerane použiť právnú úpravu spoluvlastníctva obsiahnutú v ust. § 136 až § 151 Občianskeho zákonníka,⁸⁾ pretože „z přiměřeného použití ustanovení o spoluvlastnictví přichází v úvahu zejména ustanovení § 139 odst. 2 a 3 ObčZ o hospodaření se společnou věcí. Z tohoto ustanovení plyne, že o hospodaření se společným obchodním podílem rozhodují spolumajitelé většinou počítanou podle velikosti jejich podílů.“⁽⁹⁾

Podľa ust. § 137 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka:

„(1) Podiel vyjadruje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci.

(2) Ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak, sú podiely všetkých spoluvlastníkov rovnaké.“

Podľa ust. § 139 ods. 1 až 3 Občianskeho zákonníka:

„(1) Z právných úkonov týkajúcich sa spoločnej veci sú oprávnení a povinní všetci spoluvlastníci spoločne a nerozdielne.

(2) O hospodárení so spoločnou vecou rozhodujú spoluvlastníci väčšinou počítanou podľa veľkosti podielov. Pri rovnosti hlasov alebo ak sa väčšina alebo dohoda nedosiahne, rozhodne na návrh ktoréhokoľvek spoluvlastníka súd.

(3) Ak ide o dôležitú zmenu spoločnej veci, môžu prehlasovaní spoluvlastníci žiadať, aby o zmene rozhodol súd.“

Vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho zákonníka je potrebné použiť na analýzu vnútorných vzťahov medzi spolumajiteľmi obchodného podielu, teda predovšetkým na určenie toho, v akej miere, resp. v akom podiele sa jednotliví spolumajitelia obchodného podielu podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich z obchodného podielu a ako jednotliví spolumajitelia obchodného podielu medzi sebou rozhodujú o hospodárení s týmto obchodným podielom.

Ako z citovaných ustanovení Občianskeho zákonníka vyplýva, veľkosť podielu určuje mieru, ako sa spolumajitelia obchodného podielu podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu. Z uvedeného okrem iného

8) ELIÁŠ, K.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 1998, s. 126.

9) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1029.

vyplýva, že veľkosť spolumajiteľského podielu na obchodnom podiele je rozhodujúca aj pre určenie skutočnosti, v akom pomere sa medzi jednotlivých spolumajiteľov obchodného podielu rozdelí podiel na zisku spoločnosti, ktorý pripadá na celý obchodný podiel. Z tejto právnej úpravy ďalej vyplýva aj to, že podľa veľkosti spolumajiteľských podielov na obchodnom podiele budú spolumajitelia obchodného podielu rozhodovať o hospodárení so spoločným obchodným podielom, a to teda najmä o výkone práv a povinností spojených s obchodným podielom vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, k orgánom spoločnosti a vo vzťahu k spoločnosti samotnej. To sa už dostávame k analýze práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu smerom navonok.

Dovoľujeme si súčasne upozorniť na skutočnosť, že pri rozbere práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu je potrebné zobrať do úvahy skutočnosť, že obchodný podiel nie je vec v právnom zmysle slova, ale iná majetková hodnota.¹⁰⁾

„... podle něhož jinou majetkovou hodnotou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí. Takovou hodnotou je nepochybně i obchodní podíl v obchodní společnosti ve smyslu § 61 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“), což výslovně konstatuje i důvodová zpráva k zákonu č. 253/2006 Sb., protože např. obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným lze úplatně převést na jiného společníka nebo na jinou osobu podle § 115 ObchZ, tento obchodní podíl se dědí podle § 116 odst. 2 ObchZ nebo může být předmětem zástavního práva podle § 117a ObchZ, je s ním spojeno právo na vypořádací podíl podle § 61 odst. 2, 3 ObchZ a pod.“¹¹⁾

Pri posúdení práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu smerom navonok je potrebné skúmať ustanovenia Obchodného zákonníka, ktoré obsahujú právnu úpravu obchodného podielu a práv a povinností s obchodným podielom spojených.

Podľa ust. § 61 ods. 1 až 4 Obchodného zákonníka:

„(1) Podiel je miera účasti spoločníka na čistom obchodnom imaní spoločnosti.

(2) Pri zániku účasti spoločníka v spoločnosti za trvania spoločnosti vzniká spoločníkovi právo na vyplatenie podielu (ďalej len „vyrovnací podiel“). Výška vyrovnacieho podielu sa určí na základe riadnej individuálnej účtovnej závierky za účtovné obdobie predchádzajúce účtovnému obdobiu, v ktorom zaniká účasť spoločníka v spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje niečo iné. Vyrovnací podiel sa vypláti v peniazoch, ak zákon neustanovuje alebo spoločenská zmluva alebo stanovy neurčujú iný spôsob vyrovnania podielu.

(3) Ak spoločenská zmluva alebo stanovy neurčujú inak, právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu je splatné uplynutím troch mesiacov od schválenia riadnej individuálnej účtovnej závierky za účtovné obdobie predchádzajúce účtovnému obdobiu, v ktorom zanikla účasť spoločníka v spoločnosti alebo ak takáto riadna individuálna

10) PELIKÁNOVÁ, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 2. díl. Praha : Linde, 1998, s. 78, 79, 389; ELIÁŠ, K.: *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Prospektrum, 1997, s. 74. Zdroj: HANES, D.: *Společnost s ručením omezeným v nové právní úpravě*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, s. 140; ELIÁŠ, K. – BARTOŠIKOVÁ, M. – POKORNÁ, J. a kol.: *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 191.

11) Uznesenie súdu v Českých Budějovicích zo dňa 20. 3. 2008, sp. zn. 4 To 175/2008.

účtovná závierka schválená nebola, uplynutím troch mesiacov odo dňa, keď mala byť schválená.

(4) Ak je so zrušením spoločnosti spojená likvidácia, má spoločník právo na podiel na majetkovom zostatku, ktorý vyplynul z likvidácie (podiel na likvidačnom zostatku).“

Podľa ust. § 123 ods. 1 Obchodného zákonníka:

„Spoločníci majú nárok na podiel zo zisku v pomere zodpovedajúcom ich splateným vkladom, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.“

Podľa ust. § 150 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka:

„(1) Spoločníkovi, ktorého účasť v spoločnosti súd zrušil alebo ktorý bol vylúčený, vzniká právo na vyrovnací podiel (§ 61 ods. 2 a 3). Rovnaké právo má dedič alebo právny nástupca spoločníka, pokiaľ naňho neprešiel obchodný podiel (§ 116).

(2) Vyrovnací podiel sa vypočíta pomerom splateného vkladu spoločníka, ktorého účasť v spoločnosti zanikla, k splateným vkladom všetkých spoločníkov, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.“

Podľa ust. § 127 ods. 1 až 3 Obchodného zákonníka:

„(1) Valné zhromaždenie je schopné uznášania, ak sú prítomní spoločníci, ktorí majú aspoň polovicu všetkých hlasov, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

(2) Počet hlasov každého spoločníka sa určuje pomerom hodnoty jeho vkladu k výške základného imania spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje iný počet hlasov.

(3) Valné zhromaždenie rozhoduje prostou väčšinou hlasov prítomných spoločníkov, ak zákon alebo spoločenská zmluva nevyžaduje vyšší počet hlasov.“

Spoločníci spoločnosti s ručením obmedzeným majúci obchodný podiel v spoločnosti majú okrem iného právo zúčastňovať sa a hlasovať na valnom zhromaždení spoločnosti, právo na podiel na zisku spoločnosti, právo na vyplatenie likvidačného zostatku v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou, ako aj právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu v prípade zrušenia účasti spoločníka v spoločnosti súdom alebo v prípade vylúčenia spoločníka.

Z vyššie citovaných ustanovení Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka vyplýva, že spolumajitelia obchodného podielu sa na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu podieľajú mierou, v akej sú spolumajiteľmi obchodného podielu. Spolumajitelia obchodného podielu teda majú právo zúčastňovať sa a hlasovať na valnom zhromaždení spoločnosti, právo na podiel na zisku spoločnosti, právo na vyplatenie likvidačného zostatku v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou, ako aj právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu v prípade zrušenia účasti spoločníka v spoločnosti súdom alebo v prípade vylúčenia spoločníka, pričom toto právo sa odvodzuje zo spolumajiteľstva k obchodnému podielu.

Ako vyplýva z vyššie citovaného ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka, všetky vyššie uvedené práva prislúchajúce spolumajiteľom obchodného podielu tieto navonok vykonávajú len prostredníctvom spoločného zástupcu, pričom údaj o tomto spoločnom zástupcovi sa zapisuje aj do obchodného registra. Spoločný zástupca teda zastupuje spolumajiteľov vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, k orgánom spoločnosti a vo

vzťahu k spoločnosti samotnej a vo výkone práv a povinností spojených s obchodným podielom.

„Ve vzťahu ke SRO vystupují spolumajitelé obchodního podílu jako jeden společník. Zákon určuje, že ve vzťahu ke společnosti mohou vykonávat práva společníka jen společným zástupcem.“¹²⁾

Z vyššie uvedenej analýzy relevantných ustanovení Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka vyplýva, že v dôsledku uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu nový spolumajiteľ obchodného podielu získa najmä:

- a) podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu,
- b) právo spolurozhodovať o výkone práv a povinností z obchodného podielu spolu s ostatnými spoluvlastníkmi,
- c) právo byť spoločným zástupcom v zmysle ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka vykonávajúcim práva a povinnosti z obchodného podielu vo vzťahu k spoločnosti a ostatným spoločníkom.

Uzatvorením zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu teda na jednej strane nový spolumajiteľ obchodného podielu prostredníctvom obchodného podielu získa podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu obdobne, ako keby sa stal spoločníkom spoločnosti. Na strane druhej dôjde k zmene štruktúry spoločníkov spoločnosti, pretože do fungovania spoločnosti získa právo zasahovať nový spolumajiteľ obchodného podielu, a to spôsobom vyššie uvedeným.

4. Náležitosti zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu

Ak je teda aj v zmysle právnej teórie prípustné uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu, opätovne si dovoľujeme zdôrazniť, že Obchodný zákonník, ako ani žiadny iný všeobecne záväzný právny predpis platný v Slovenskej republike takýto konkrétny zmluvný typ neupravuje. Z tohto dôvodu je potrebné rozobrať, aké formálne a obsahové náležitosti musí takáto zmluva obsahovať na to, aby vôbec mohla byť platná a aby ňou bolo možné dosiahnuť vyššie skúmaný účel, teda vznik spolumajiteľstva viacerých osôb k jednému obchodnému podielu.

V prvom rade je potrebné posúdiť, podľa akého všeobecne záväzného právneho predpisu je potrebné skúmať otázku, aké obsahové a formálne náležitosti má zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu obsahovať.

Podľa ust. § 261 ods. 3 čl. a) Obchodného zákonníka:

„Touto částou zákona se spravují bez ohledu na povahu účastníků závazkové vztahy mezi zakladateli obchodných společností, mezi spoločníkom a obchodnou spoločnosťou, ako aj medzi spoločníkmi navzájom, pokiaľ ide o vzťahy týkajúce sa účasti na spoločnosti, ako aj vzťahy zo zmlúv, ktorými sa prevádza podiel spoločníka, medzi štatutárnym orgánom alebo členom štatutárných a dozorných orgánov spoločnosti a obchodnou spoločnosťou, ako aj vzťahy medzi spoločníkom a obchodnou spoločnosťou pri zriaďovaní záležitostí spoločnosti a záväzkové vzťahy medzi prokuristom a spoločnosťou pri výkone jeho poverenia.“

12) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1029.

Z vyššie citovaného ustanovenia Obchodného zákonníka vyplýva, že bez ohľadu na povahu účastníkov zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu sa táto zmluva bude spravovať Obchodným zákonníkom. Z tohto dôvodu je pre určenie formálnych a obsahových náležitostí zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné skúmať ustanovenia Obchodného zákonníka. Podľa nášho názoru je preto potrebné na uzatvorenie zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu aplikovať tretiu časť Obchodného zákonníka.

Podľa ust. § 269 ods. 2 Obchodného zákonníka:

„Účastníci môžu uzavrieť aj takú zmluvu, ktorá nie je upravená ako typ zmluvy. Ak však účastníci dostatočne neurčia predmet svojich záväzkov, zmluva nie je uzavretá.“

Z citovaného ustanovenia Obchodného zákonníka vyplýva, že aj keď zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu nie je ako zmluvný typ upravený v Obchodnom zákonníku, je uzatvorenie takejto zmluvy prípustné v prípade, ak zmluvné strany dostatočne určia predmet svojich záväzkov, teda predmet zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu. Obchodný zákonník však neobsahuje žiadne ďalšie ustanovenia, pomocou ktorých by bolo možné bližšie určiť, aké obsahové náležitosti má zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu obsahovať. Z tohto dôvodu je potrebné použiť subsidiárne úpravu obsiahnutú v Občianskom zákonníku.

Podľa ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka:

„Na záväzky vznikajúce zo zmlúv v zákone neupravených treba použiť ustanovenia zákona, ktoré upravujú záväzky im najbližšie, pokiaľ samotná zmluva neurčuje inak.“

Keďže teda zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu nie je upravená v Obchodnom zákonníku ani Občianskom zákonníku, v zmysle všeobecnej zásady upravenej v ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka je na záväzky vyplývajúce zo zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné použiť tie ustanovenia zákona, ktoré upravujú záväzky im najbližšie.

Na základe vyššie uvedenej analýzy a po zohľadnení vyššie uvedených dôsledkov uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu na nového spolumajiteľa, ako aj na štruktúru spoločnosti máme za to, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu je najbližšia právnej úprave pre prevod obchodného podielu upravenej v ust. § 115 Obchodného zákonníka.¹³⁾

V zmysle ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka je teda na určenie formálnych a obsahových zmlúv o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné použiť ustanovenie § 115 Obchodného zákonníka upravujúce podmienky prevodu obchodného podielu, pričom *„V tomto prípade však nejde o smluvu o prevode obchodného podielu, ale jde o nepojmenovanou smluvu podle § 269 odst. 2 ObchZ. Nejspíše jde o převod ideální části obchodního podílu. Ustanovení § 109 odst. 2 a § 114 odst. 2 ObchZ vylučují, aby spolumajitelem obchodního podílu byl jiný společník. Nelze tedy analogicky použiť ustanovení § 115 odst. 1, ale jen ustanovení § 115 odst. 2 až 4 ObchZ.“*¹⁴⁾

13) ŠTENGLOVÁ, I. – PLIVA, S. – TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník*. 10. podstatně rozšířené vyd. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 383.

14) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, s. 1028.

Tento právny názor bol potvrdený aj uznesením Vrchného soudu v Prahe v konaní č. 7 Cmo 519/2005 zo dňa 20. 12. 2005, v ktorom sa súd vyjadroval v obdobnej otázke, a to k otázke, akými ustanoveniami sa spravuje zámenná zmluva o prevode obchodného podielu a ktoré má mať táto zmluva náležitosti:

„Obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti s ručením omezeným a z této účasti plynoucí práva a povinnosti (§ 114 odst. 1 ObchZ). Ustanovení § 115 ObchZ upravuje převod obchodního podílu, a to na jiného společníka či třetí osobu. Obchodní podíl nicméně může na jinou osobu i přejít, např. zděděním (§ 116 odst. 2 ObchZ), zánikem společníka s právním nástupcem, na nějž obchodní podíl přechází (§ 116 odst. 1 ObchZ), nebo v rámci prodeje podniku nebo jeho části (§ 476 a násl. ObchZ). Tyto převody či přechody obchodního podílu upravuje obchodní zákoník.

Podle § 261 odst. 3 čl. a) ObchZ se částí třetí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu účastníků řídí závazkové vztahy mezi společníky navzájem. Navíc podle § 261 odst. 6 ObchZ směnná smlouva související s podnikáním stran se řídí obchodním zákoníkem a použijí se na ni přiměřeně ustanovení obchodního zákoníku o kupní smlouvě. Obchodní zákoník tedy upravuje i směnu, do kteréžto není důvodu nezahrnout i směnu obchodního podílu...

Směna obchodních podílů je tak pouze jedním z typů jejich převodu.“

Na základe vyššie uvedeného máme za to, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu musí obsahovať všetky formálne a obsahové náležitosti upravené v zmysle ust. § 115 Obchodného zákonníka pre prevod obchodného podielu. Z uvedenej skutočnosti vyplýva, že uzatvorenie zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu je možné uskutočniť len za podmienok upravených v Obchodnom zákonníku pre prípad prevodu obchodného podielu. Tieto podmienky sú upravené v ust. § 115 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka:

„(1) So súhlasom valného zhromaždenia môže spoločník zmluvou previesť svoj obchodný podiel na iného spoločníka, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

(2) Spoločník môže previesť svoj obchodný podiel na inú osobu, ak to spoločenská zmluva pripúšťa. Spoločenská zmluva môže určiť, že na prevod obchodného podielu na inú osobu sa vyžaduje súhlas valného zhromaždenia.“

Zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu môže teda spoločník uzatvoriť s inou osobou, t. j. s fyzickou alebo právnickou osobou stojacou mimo spoločnosti, ktorá nie je spoločníkom spoločnosti, len v prípade, ak spoločenská zmluva spoločnosti vyslovene pripúšťa možnosť prevodu obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu.

V prípade, ak spoločenská zmluva spoločnosti pripúšťa možnosť prevodu obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu len za podmienky, že valné zhromaždenie spoločnosti udelí súhlas s takýmto prevodom obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu stojacu mimo spoločnosti, tak v takomto prípade je podľa nášho názoru možné platne uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu s inou osobou stojacou mimo spoločnosti len v prípade, ak s takýmto uzatvorením zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu dalo súhlas valné zhromaždenie spoločnosti.

Na podporu tejto argumentácie je možné použiť aj logickú interpretáciu relevantných ustanovení Obchodného zákonníka.

Spoločnosť s ručením obmedzeným je kapitálovou obchodnou spoločnosťou, vyka-
zuje ale aj niektoré znaky osobných spoločností. Právna úprava spoločnosti s ručením
obmedzeným obsiahnutá v Obchodnom zákonníku predurčuje tento typ obchodnej spo-
ločnosti ako najvhodnejší práve pre prípady menšieho a ustáleného počtu spoločníkov,
ktorí sa spravidla bežne osobne stretávajú na valnom zhromaždení spoločnosti a spoloč-
ne rozhodujú a ovplyvňujú bežný chod spoločnosti. V praxi sú veľmi bežné a Obchodným
zákonníkom dokonca vyslovene upravené jednoosobové spoločnosti s ručením obme-
dzeným, pričom počet spoločníkov spoločnosti s ručením obmedzeným je Obchodným
zákonníkom obmedzený na maximálne 50 spoločníkov.

Osobitne si dovoľujeme zdôrazniť uzavretý a ustálený charakter spoločníkov spoloč-
nosti s ručením obmedzeným. Ako vyplýva z vyššie citovaných ust. § 115 ods. 1 a 2 Ob-
chodného zákonníka, ak spoločenská zmluva neobsahuje žiadnu inú osobitú právnu
úpravu, spoločník v zmysle Obchodného zákonníka ani nemôže previesť svoj obchodný
podiel na inú osobu, teda tretiu osobu stojacu mimo spoločnosti, ktorá nie je spoloční-
kom spoločnosti. Ak aj spoločník v zmysle spoločenskej zmluvy je oprávnený previesť
svoj obchodný podiel na inú osobu stojacu mimo spoločnosti, spoločenská zmluva môže
určiť, že spoločník je tak oprávnený urobiť len so súhlasom valného zhromaždenia spo-
ločnosti.

Obchodný zákonník teda obsahuje ustanovenia obmedzujúce možnosť tretích osôb
vstúpiť do spoločnosti, a to predovšetkým za účelom ochrany spoločníkov spoločnosti,
ktorí majú možnosť spolurozhodovať o tom, či sa iné osoby môžu stať spoločníkmi spo-
ločnosti. Obdobnú právnu úpravu obsahuje Obchodný zákonník aj pre prípad zvyšovania
základného imania spoločnosti.

Podľa ust. § 143 ods. 1 Obchodného zákonníka:

*„Ak spoločenská zmluva alebo rozhodnutie valného zhromaždenia o zvýšení zá-
kladného imania neurčí inak, majú doterajší spoločníci prednostné právo prevziať zá-
väzok na nové vklady v pomere zodpovedajúcom ich doterajším vkladom, a to v leho-
te určenej spoločenskou zmluvou, inak do jedného mesiaca od prijatia rozhodnutia
valného zhromaždenia o zvýšení základného imania.“*

Pri zvyšovaní základného imania spoločnosti majú spoločníci spoločnosti prednostné
právo zúčastniť sa tohto zvyšovania, čo opätovne obmedzuje možnosť tretích osôb stať
sa spoločníkmi spoločnosti.

Podľa ust. § 116 ods. 2 Obchodného zákonníka:

*„Obchodný podiel sa dedí. Spoločenská zmluva môže dedenie obchodného po-
dielu vylúčiť, ak nejde o spoločnosť s jediným spoločníkom. Dedič, ak nie je jediným
spoločníkom, sa môže domáhať zrušenia svojej účasti súdom, ak nemožno od neho
spravodlivo požadovať, aby bol spoločníkom; ustanovenia § 113 ods. 5 a 6 platia pri-
merane.“*

V zmysle ust. § 116 ods. 2 Obchodného zákonníka je teda prípustné vylúčiť aj dede-
nie obchodného podielu, čo obmedzuje možnosť vstupu dedičov, ktorí sú tiež tretími
osobami, do spoločnosti.

Zo všetkých vyššie uvedených ustanovení Obchodného zákonníka teda vyplýva, že
Obchodný zákonník obmedzuje možnosť vstupu iných osôb do spoločnosti bez toho,
aby to bolo vyslovene prípustné v zmysle dohody spoločníkov obsiahnutej v spoločenskej

zmluve spoločnosti, resp. bez toho, aby súhlas so vstupom iných osôb do spoločnosti udelilo valné zhromaždenie spoločnosti.

Vyššie uvedenú analýzu je možné zhrnúť nasledovne:

- a) spoločnosť s ručením obmedzeným má uzavretú a ustálenú štruktúru spoločníkov,
- b) Obchodný zákonník obmedzuje možnosti iných osôb stojacich mimo spoločnosti vstúpiť do spoločnosti a stať sa tak spoločníkmi spoločnosti,
- c) možnosť iných osôb stojacich mimo spoločnosti vstúpiť do spoločnosti a stať sa tak spoločníkmi spoločnosti je v zmysle Obchodného zákonníka naviazaná na súhlas spoločníkov spoločnosti vyjadrený či už v spoločenskej zmluve, alebo na hlasovaní na valnom zhromaždení spoločnosti.

Keďže v dôsledku uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu nový spolumajiteľ obchodného podielu získava najmä:

- a) podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu,
- b) právo spolurozhodovať o výkone práv a povinností z obchodného podielu spolu s ostatnými spoluvlastníkmi,
- c) právo byť spoločným zástupcom v zmysle ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka vykonávajúcim práva a povinnosti z obchodného podielu vo vzťahu k spoločnosti a ostatným spoločníkom,

v dôsledku čoho nový spolumajiteľ obchodného podielu vstupuje do spoločnosti a mení existujúcu štruktúru spoločníkov spoločnosti, máme za to, že aj v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu musia byť splnené všetky zákonné predpoklady upravené v Obchodnom zákonníku pre prípad prevodu obchodného podielu, pretože len takýmto spôsobom výkladu zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu je možné zohľadniť účel právnej úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku.

Naopak, ak by sme len pripustili alternatívu, že v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu medzi spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzeným a inou osobou stojacou mimo spoločnosti nie je potrebné splniť zákonné predpoklady na uzatvorenie zmluvy o prevode obchodného podielu, ktorým je predovšetkým v spoločenskej zmluve spoločnosti upravená prípustnosť prevodu obchodného podielu na inú osobu – tak v takomto prípade by bolo možné obzvlášť jednoducho obísť právnu úpravu obsiahnutú v Obchodnom zákonníku upravujúcu nakladanie s obchodným podielom. Za účelom názornosti je možné uviesť jednoduchý príklad – ak by spoločenská zmluva nepripúšťala, resp. aj vyslovene zakazovala akýkoľvek prevod obchodného podielu spoločníka na inú osobu, v takomto prípade by postačovalo uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu s inou osobou stojacou mimo spoločnosti, dohodnúť sa s ňou, že táto iná osoba bude mať majoritný spolumajiteľský podiel na obchodnom podiele a súčasne túto inú osobu ustanoviť za spoločného zástupcu všetkých majiteľov obchodného podielu. Takýmto spôsobom by sa v absolútne jasnom rozpore s dohodou spoločníkov obsiahnutou v spoločenskej zmluve, ako aj v rozpore s Obchodným zákonníkom mohla do štruktúry spoločníkov spoločnosti dostať akákoľvek iná osoba, a to bez toho, aby spoločníci mohli podniknúť akékoľvek kroky na nápravu. Z tohto dôvodu zastávame názor, že takáto alternatíva je v rozpore s účelom ustanovení Obchodného zákonníka upravujúcich právne postavenie spoločnosti s ručením obmedzeným.

Ďalej si dovoľujeme uviesť, že v zmysle ust. § 115 ods. 3 Obchodného zákonníka:

„Zmluva o prevode obchodného podielu musí mať písomnú formu a podpisy na zmluve sa musia osvedčiť. Nadobúdateľ, ktorý nie je spoločníkom, v nej musí vyhlásiť, že pristupuje k spoločenskej zmluve, prípadne stanovám, ak boli prijaté. Prevodca ručí za splácanie vkladu nadobúdateľom tohto podielu.“

Každá iná osoba stojaca mimo spoločnosti je teda v zmysle ust. § 115 ods. 3 povinná vyhlásiť, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti. Uvedená skutočnosť je veľmi významná práve vzhľadom na skutočnosť, že odo dňa účinnosti zmluvy o prevode obchodného podielu sa nadobúdateľ stane spoločníkom spoločnosti a týmto dňom na neho prechádzajú všetky práva a povinnosti spojené s obchodným podielom. Z tohto dôvodu je ale nevyhnutné, aby nadobúdateľ, ktorý nie je spoločníkom spoločnosti, bez výhrad pristúpil k spoločenskej zmluve spoločnosti, ktorá obsahuje podrobnú úpravu práv a povinností spoločníkov a úpravu vnútorných vzťahov v spoločnosti. Obchodný zákonník totiž umožňuje, aby spoločenská zmluva obsahovala niektoré ustanovenia odchylné od zákonnej úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku. Ak by nadobúdateľ v zmluve o prevode obchodného podielu bezpodmienečne nepristúpil k spoločenskej zmluve spoločnosti, mohlo by byť sporné, či sa jeho práva a povinnosti spoločníka majú spravovať ustanoveniami Obchodného zákonníka alebo spoločenskej zmluvy spoločnosti.

Obdobne to platí aj pre prípad uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu. Ako sme už uviedli vyššie, od momentu, kedy sa iná osoba stojaca mimo spoločnosti stane spolumajiteľom obchodného podielu na základe zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu, získa táto osoba prostredníctvom obchodného podielu práva a povinnosti spojené s obchodným podielom. Je preto logické, že je nevyhnutné, aby aj iná osoba stojaca mimo spoločnosti v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu v tejto zmluve vyhlásila, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti resp. aj k stanovám, ak boli prijaté.

Ak totiž bude tento nový spolumajiteľ obchodného podielu vykonávať práva a povinnosti spojené s obchodným podielom, je potrebné, aby sa tieto práva a povinnosti spravovali spoločenskou zmluvou spoločnosti, ktorá obsahuje podrobnú úpravu týchto práv a povinností tak, ako si ju odsúhlasili spoločníci spoločnosti.

V opačnom prípade, ak by sme opätovne len pripustili alternatívu, že v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu medzi spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzeným a inou osobou stojacou mimo spoločnosti nie je potrebné, aby nový spolumajiteľ obchodného podielu vyhlásil, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti – by nebolo možné jednoznačne určiť, akými právami a povinnosťami sa spravuje postavenie tohto nového spolumajiteľa obchodného podielu, a teda či spoločenskou zmluvou, alebo len príslušnými ustanoveniami Obchodného zákonníka upravujúcimi právne postavenie spoločnosti s ručením obmedzeným. V takomto prípade by navyše opätovne bolo veľmi jednoduché obchádzať účel ustanovení Obchodného zákonníka ako aj spoločenskej zmluvy spoločnosti, ak by napr. spoločenská zmluva obsahovala akékoľvek ustanovenia obmedzujúce prípad prevodu obchodného podielu, je len samozrejmé, že tieto obmedzenia sa majú aplikovať aj na každý prevod spolumajiteľského podielu na obchodnom podiele z nového spolumajiteľa obchodného podielu na ďalšie tretie osoby, resp. v každom prípade rozšírenia počtu spolumajiteľov obchodného podielu. Len takým spôsobom je možné zaručiť, aby sa na nových spolumajiteľov vzťahovala úprava práv a povinností obsiahnutá v spoločenskej zmluve spoločnosti, ktorá obsahuje súhlasný prejav vôle všetkých spoločníkov.

Z právneho hľadiska nie je možné tvrdiť, že by automaticky už prevodom spolumajiteľského podielu bol nový spolumajiteľ obchodného podielu viazaný spoločenskou zmluvou spoločnosti. Práve z tohto dôvodu je v zmysle Obchodného zákonníka nevyhnutné, aby vyhlásenie o pristúpení k spoločenskej zmluve bolo súčasťou každej zmluvy o prevode obchodného podielu, ako aj každej zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu, ktoré budú uzatvorené s osobou, ktorá nie je spoločníkom spoločnosti. Jedinou výnimkou je prípad dedenia obchodného podielu, resp. spoluvlastníckeho podielu na obchodnom podiele – v tomto prípade nie je potrebné, aby dedič vyhlasoval, že pristupuje k spoločenskej zmluve, pretože bez nutnosti poznať jej obsah a bez ohľadu na nutnosť akéhokoľvek dodatočného prejavu vôle dediča v zmysle Občianskeho zákonníka platí princíp univerzálnej sukcesie, a teda na dediča zo zákona momentom smrti poručiteľa prechádzajú všetky práva a povinnosti poručiteľa a dedič sa stáva univerzálnym právnym nástupcom poručiteľa, ktorý vstupuje do práva a povinností poručiteľa, t. j. dedič je viazaný spoločenskou zmluvou spoločnosti už v dôsledku univerzálnej sukcesie, bez potreby osobitne vyhlasovať, že k nej pristupuje.

Ak by teda nebolo potrebné, aby nový spolumajiteľ obchodného podielu vyhlásil, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti, podľa nášho názoru by zo žiadnej skutočnosti nevyplynulo, že by ňou mal byť aj viazaný. V takom prípade by sa vnútorné pomery spoločnosti mohli dostať do takej situácie, že niektorí spoločníci by boli viazaní spoločenskou zmluvou spoločnosti, avšak súčasne by niektoré – možno aj väčšinové – obchodné podiely v spoločnosti boli v majetku osôb, ktoré by neboli viazané spoločenskou zmluvou spoločnosti.

Takýto stav by bol v rozpore s ust. § 115 ods. 3 Obchodného zákonníka a s účelom Obchodného zákonníka. Z tohto dôvodu je možné konštatovať, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu musí obsahovať aj vyhlásenie nového spolumajiteľa obchodného podielu, ktorým nie je spoločník spoločnosti, o tom, že tento pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti.

5. Záver

Naším príspevkom sme chceli predostrieť náš pohľad a skúsenosti na niektoré stránky spolumajiteľstva obchodného podielu a pokúsiť sa o náčrt jednotlivých teoreticko-praktických východísk uvedenej problematiky v spojení s platnou právnou úpravou v Slovenskej republike.

Na záver je možné konštatovať, že platná právna úprava spolumajiteľstva obchodného podielu je v Slovenskej republike nedostatočná a je potrebné ju legislatívne kodifikovať aj s ohľadom na potreby právnej praxe.

Pri jednotlivých legislatívnych návrhoch je možné vychádzať aj z parciálnych záverov nášho príspevku.

Resumé

Príspevok poskytuje teoretické zhodnotenie základných inštitútov a právnych mechanizmov súvisiacich so spolumajiteľstvom obchodného podielu z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky v spojení s právnou úpravou platnou v Českej republike a súdnymi rozhodnutiami a názormi právnych teoretikov týkajúcimi sa danej problematiky.

Summary

The article provides with theoretical review of the basic institutes and legal mechanisms related to the business share co-ownership from the perspective of the law of the Slovak Republic in connection with the law of the Czech Republic and judicial decisions and opinions of law theorists in the field of particular issues.

Zoznam použitej literatúry:

Literatúra:

- [1] BARTOŠÍKOVÁ, M. – ŠTENGLOVÁ, I.: *Spoločnosť s ručením omezeným*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003, 580 s. ISBN: 80-7179-734-0.
- [2] DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha : POLYGON, 2002, 896 s. ISBN: 80-7273-071-1.
- [3] ELIÁŠ, K.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 1998, 427 s. ISBN: 80-7179-137-7.
- [4] ELIÁŠ, K.: *Společnost s ručením omezeným*. Praha : Prospektrum, 1997. Zdroj: HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, s. 140. ISBN: 80-89047-34-3.
- [5] ELIÁŠ, K. – BARTOŠÍKOVÁ, M. – POKORNÁ, J. a kol.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2001, 616 s. ISBN: 80-7179-355-8.
- [6] FALDYNA, F. a kol.: *Obchodní právo*. Praha : ASPI, a.s., 2005, 1345 s. ISBN: 80-86395-90-1.
- [7] HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, 425 s. ISBN: 80-89047-34-3.
- [8] HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, 425 s. ISBN: 80-89047-34-3.
- [9] OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1*. 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2005, 817 s. ISBN: 80-8078-027-7.
- [10] PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008, 1162 s. ISBN: 978-80-7400-039-3.
- [11] PELIKÁNOVÁ, I.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*. 2. díl. Praha : Linde, 1998. Zdroj: HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r.o., 2002, s. 140. ISBN: 80-89047-34-3.
- [12] SVOBODA, J. a kolektív: *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy*. V. vydanie. Bratislava : EUROVISION, 2004, ISBN: 80-88984-64-5.
- [13] ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 10., podstatně rozšířené vyd. Praha : C. H. Beck, 2005, 1532 s. ISBN: 80-7179-346-9.

Zákony Slovenskej republiky:

- [1] Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
- [2] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákony České republiky:

- [1] Zákon č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník v platnom znení.

Súdne rozhodnutia:

- [1] Uznesenie súdu v Českých Budějovicích zo dňa 20. 3. 2008 sp. zn. 4 To 175/2008.
- [2] Uznesenie Vrchného soudu v Prahe v konaní č. 7 Cmo 519/2005 zo dňa 20. 12. 2005.
- [3] Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 3581/2010 zo dňa 28. 2. 2012.

JUDr. Miroslav Hlivák

*advokát a externý doktorand Paneurópskej vysokej školy,
Právnickej fakulty, Ústavu súkromného práva
miroslav.hlivak@akss.sk*

JUDr. David Soukeník

*advokát a externý doktorand Paneurópskej vysokej školy,
Právnickej fakulty, Ústavu súkromného práva
david.soukenik@akss.sk*

Svedok v kontradiktórnem dokazovaní

Witness at contradictory trial

▼ Ľudmila Jakubíková

Kľúčové slová

kontradiktórnosť, rovnosť zbraní, obvinený, svedok, dokazovanie, výsluch, hlavné pojednávanie, prípravné konanie

Key words

contradictory system, equality of arms, accused person, witness, evidence, examination, trial, pre-trial proceedings

Zásada kontradiktórnosti odvodená od zásady rovnosti zbraní¹⁾ je inherentnou súčasťou práva na spravodlivý proces. V súvislosti s úpravou kontradiktórnosti vystupuje do popredia zásada rovnosti strán upravená v čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“). Jej účelom je zabezpečiť obvinenému v súdnom konaní rovnakú možnosť uplatňovania procesných práv ako prokurátorovi. Otázka rovnosti strán v spore je veľmi citlivou a problematickou, a to najmä v trestnom procese. Právo účastníka súdneho konania vyjadriť sa k všetkým vykonávaným dôkazom je obsahom tak čl. 48 ods. 2 Ústavy, ako aj čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“). Vymedzením práva účastníka konania vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom sa vo svojej judikatúre opiera aj Európsky súd pre ľudské práva, ktorý vyslovil, že súčasťou koncepcie spravodlivého súdneho konania je zásada kontradiktórnosti, v súlade s ktorou musia mať účastníci nielen právo navrhnúť všetky dôkazy, ktoré považujú za nevyhnutné na preukázanie svojich tvrdení, ale aj právo byť oboznámení a vyjadriť sa ku všetkým dôkazom a vyjadreniam predloženým s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu. Z práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy a z práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru vyplýva aj povinnosť súdu účinne sa zaoberať takými námietkami a argumentmi účastníkov konania, ktoré majú význam pre rozhodnutie súdu. V rámci práva na kontradiktórne súdne konanie je jedným zo základných práv obvineného právo na obhajobu upravené v § 2 ods. 9 zák. č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Základný právny rámec predmetnej právnej zásady, na ktorej je trestný proces v podmienkach slovenského právneho poriadku postavený, predstavuje aj článok 50 ods. 3 Ústavy. Zásada kontradiktórnosti je teda prítomná tak v Ústave, ako aj v Trestnom poriadku upravujúcom postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov s cieľom náležite zistiť trestné činy, ich páchatel'ov a spravodlivo ich potrestať. Zákoná úprava kontradiktórnosti umožňujúca obvinenému napr. viesť výsluch svedka namiesto kladenia otázok či nemožnosť odopretia nahliadnuť obvinenému alebo jeho obhajcovi do spisu v štádiu súdneho konania však výrazne pokrívka za požiadavkami princípu kontradiktórnosti definovanými Európskym súdom pre ľudské práva.

Zásadou kontradiktórnosti v trestnom konaní je najvýraznejšie ovládaná oblasť dokazovania v štádiu pred súdom.

- 1) Princíp rovnosti zbraní vyžaduje, aby každá strana mala primeranú možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do zjavnej nevýhody voči jej oponentovi.

Postup, ktorým súd odníme účastníkovi konania možnosť vyjadriť sa k dôkazu, ktorý súd vykonal a ktorý obsahoval zistenie významné pre jeho rozhodnutie a vytvorí tak dotknutému účastníkovi konania podstatne nevýhodnejšie podmienky na preukázanie svojich tvrdení, než akými disponuje druhý účastník konania, je nielen porušením práva vyjadriť sa k všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy, ale aj porušením zásady kontradiktórnosti a zásady rovnosti zbraní ako základných definičných prvkov práva na spravodlivé súdne konanie.²⁾

Cieľom dokazovania na hlavnom pojednávaní je náležite zistiť, či skutok, pre ktorý poдал prokurátor obžalobu, sa skutočne stal, akým spôsobom a kto ho spáchal. Vzhľadom k tomu, že ide o udalosť, ktorá sa stala v minulosti a orgány činné v trestnom konaní sa s ňou nemôžu priamo oboznámiť, musia sa použiť iné skutočnosti, ktoré môžu danú udalosť spätne objasniť. Zistenie všetkých okolností sa vykonáva pomocou dokazovania. Na kvalite dokazovania záleží rozsah a správnosť skutkových zistení, čo zásadnou mierou ovplyvňuje práve konečné rozhodnutie vo veci. Dokazovanie musí smerovať k zisteniu udalosti tak, ako sa v minulosti skutočne stala.

Ešte dôležitejšia je zásada zákonnosti trestného procesu. Nikto nesmie byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Z toho dôvodu, že náležité zistenie trestného činu a následné potrestanie jeho páchatela je ústredným problémom celého trestného konania, možno hovoriť o dokazovaní ako o najvýznamnejšej časti trestného konania.

Svedok v kontradiktórnom dokazovaní

Obvinený má právo vyslúchať alebo dať vyslúchať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe. Ide tu o dve relatívne samostatné práva, a to o právo dosiahnuť predvolanie svedka a o právo vyslúchať alebo dať vyslúchať svedka. Prvé právo má zmysel len v spojení s druhým právom. Dovoťok „za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe“ sa netýka len výsluchu svedkov v prospech obvineného, ale tiež ich predvolaní. Právo dosiahnuť predvolanie sa netýka len svedkov v prospech obvineného, ako by mohlo naznačovať znenie ustanovenia, ale tiež svedkov proti obvinenému. Ak má obvinený právo svedkov proti sebe vyslúchať alebo dať vyslúchať, musí mať i právo dosiahnuť predvolanie.³⁾

Cieľ výsluchu ako pojem nachádzame už v stredoveku. V tomto období, keď bol zavedený tzv. inkvizitčný proces Katolíckou cirkvou, ktorý smeroval najmä k potláčaniu kacírstva, všetko smerovalo k priznaniu obvineného v rámci zásady „confesio regina probationum“.⁴⁾ Všetko teda smerovalo k priznaniu obvineného, ktoré postačilo k jeho potrestaniu. Tento inkvizitčný postup trval pomerne dlho, a to najmä pod silným vplyvom Katolíckej cirkvi. V súčasnosti je cieľ výsluchu zameraný na zistenie objektívnej pravdy a priznanie páchatela je len jedným dôkazným prostriedkom. Cieľ výsluchu môžeme definovať ako „získanie úplnej a vierohodnej výpovede v záujme zistenia skutkového stavu veci, o ktorej nie sú dôvodné pochybnosti.“⁵⁾

2) Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 49/01

3) REPÍK, B.: *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha : ORAC, 2002, s. 201.

4) „Kráľovnou dôkazu je priznanie“

5) NĚMEC, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : Nakladatelství Eurounion, 2004, s. 181.

Výsluch môžeme rozobrať z rôznych uhlov pohľadu, pretože je ako procesný úkon predmetom niekoľkých vedných disciplín. Základnými vednými disciplínami sú právo, kriminalistika a forenzná psychológia. Výsluch je teda možné chápať v troch rovinách:

- **Výsluch ako procesný úkon.** Trestné právo definuje výsluch ako úkon zameraný na to, aby sa z výpovede vypočúvaného získali čo najpresnejšie poznatky o predmetnej udalosti.
- **Výsluch ako kriminalistická metóda.** „Výsluchom v kriminalistike rozumieme kriminalistickú metódu, ktorou sa na základe zákona získavajú formou výpovede kriminalisticky a právne významné informácie z pamäťových stôp obsiahnutých vo vedomí vypočúvaných osôb, za prísneho dodržania zákonom priznaných práv a povinností vypočúvaného i vypočúvajúceho.“⁽⁶⁾
- **Výsluch ako špecifická forma sociálneho styku.** V tejto rovine sa výsluchom zaoberá forenzná psychológia. Forenzná psychológia pri riešení problematiky výsluchu predstavuje podpornú vednú disciplínu. Tým, že sa zameriava na prežívanie a chovanie účastníkov výsluchovej interakcie, dáva ustanoveniam trestného práva a odporúčaniam kriminalistiky ľudský rozmer. Forenzná psychológia dopĺňa právny rámec výsluchu, ako aj taktiku jeho vykonávania o psychologické odporúčania, ako poznať, vysvetliť a ovplyvniť prežívanie a chovanie účastníkov výsluchovej interakcie.

Charakteristika postavenia svedka v kontradiktórnom dokazovaní

Trestný poriadok upravuje len práva a povinnosti svedka, ako aj postup pri výsluchu svedka, ale neobsahuje legálnu definíciu svedka. V právnej teórii sa však stretávame s viacerými definíciami svedka, ktoré sú viac-menej podobné. Slovenskí aj českí odborníci na trestné právo definujú svedka s malými rozdielmi, ktoré vznikajú len rozdielnou formuláciou uvedeného pojmu. Zhrnutím všetkých poznatkov teórie a aplikačnej praxe možno pojem svedok vymedziť ako „fyzickú osobu odlišnú od osoby obvineného, ktorá je povinná sa dostaviť na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu, aby podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku ústne vypovedala ako svedok o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie, ktoré videla, počula alebo inak vnímala svojimi zmyslami a ktoré súvisia so skutkom, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie.“⁽⁷⁾

Svedok je osoba rozdielna od obvineného, ktorú predvoláva orgán činný v trestnom konaní alebo súd, aby vypovedala o skutočnostiach, ktoré vnímala vlastnými zmyslami. Obvinený nemôže byť v tej istej veci svedkom ani v pomere k ostatným spoluobvineným. Bývalého spoluobvineného možno v pomere k ostatným spoluobvineným vypočuť ako svedka len vtedy, ak sa konanie voči nemu zastavilo, vylúčilo zo spoločného konania alebo sa už skončilo rozsudkom. Poškodený, ak pred súdom vypovedá aj k skutkovým okolnostiam a nielen k uplatnenému nároku na náhradu škody, tiež môže byť vypočutý ako svedok.⁽⁸⁾

V Trestnom poriadku je upravených niekoľko dôkazných prostriedkov, ktoré majú spoločný prvok – svedka. Okrem výsluchu svedka ide najmä o dôkazné prostriedky ako rekognícia, konfrontácia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus či previerka výpovede na mieste. Ide teda o dôkazné prostriedky, ktoré sú vykonávané svedkami ako nositeľmi pamäťovej stopy. Z uvedeného vyplýva, že osoba svedka má v trestnom konaní široké

6) MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. 2. vyd. Praha : Nakl. C. H. Beck, 2004, s. 327.

7) POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2011. s. 93.

8) MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok*. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 405.

uplatnenie aspoň pre značnú časť procesných úkonov vykonávaných v rámci trestného konania.

Vzhľadom na to, že svedok vypovedá o skutočnostiach, ktoré vnímal vlastnými zmyslami a získava tak poznatky o veci priamym a bezprostredným pozorovaním skutočnosti, jeho výpoveď je pre trestné konanie nenahraditeľná a nositeľ tejto výpovede je nezastupiteľný, a preto musí vypovedať osobne.⁹⁾

Výsluch svedka z pohľadu judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) v čl. 6 ods. 3 čl. d) ustanovuje právo obvineného vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie na vypočúvanie svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako v prípade svedkov proti nemu.

Ak toto právo nebolo obvinenému zabezpečené a z toho dôvodu sa obvinený rozhodne namietat porušenie práva podľa čl. 6 ods. 3 čl. d), tak v takomto prípade je jeho povinnosťou preukázať, že ním navrhnutý svedok nebol predvolaný, ako aj skutočnosť, že predvolanie svedka bolo nevyhnutné na zistenie pravdy a jeho nevypočutie spôsobilo ujmu na právach obvineného.¹⁰⁾

„Podľa judikatúry ESĽP ustanovenie čl. 6 ods. 3 čl. d) Dohovoru nevyžaduje predvolanie a výsluch každého svedka, ktorého navrhla obhajoba. Ako o tom svedčia slová „za rovnakých podmienok“, je jeho základným cieľom úplná rovnosť zbrani; s touto výhradou ponecháva príslušným vnútroštátnym orgánom starostlivosť o to, aby posúdili, či treba vykonať navrhnutý dôkaz (napr. rozsudok Engel a iní v. Holansko z 8. júna 1976, § 91). Dôkazy musia byť spravidla vykonané pred obvineným na verejnom pojednávaní za účelom ich kontradiktórneho prerokovania, ale použitie výpovedí z prípravného vyšetrovania sa samo osebe neprieči čl. 6 ods. 1 a 3 čl. d) dohovoru pod podmienkou, že boli rešpektované práva obhajoby; tieto spravidla vyžadujú poskytnúť obvinenému primeranú a dostatočnú možnosť popierať usvedčujúcu výpoveď a vypočúvať svedka buď v čase výpovede, alebo neskôr (napr. rozsudok Saidi v. Francúzsko z 20. septembra 1993, § 43). Pojem svedok v zmysle čl. 6 ods. 3 čl. d) dohovoru sa vzťahuje aj na spoluobvineného (Luca v. Taliansko z 27. februára 2001, § 41).“¹¹⁾

K porušeniu čl. 6 ods. 3 čl. d) Dohovoru dochádza podľa Európskeho súdu pre ľudské práva vtedy, ak na hlavnom pojednávaní bola prečítaná výpoveď svedka, ktorá mala rozhodujúcu alebo významnú úlohu pri uznaní obvineného za vinného a nebola vykonaná kontradiktórnym spôsobom. Rovnako to platí aj v prípade, ak svedok zomrel alebo oprávnene odmietol vypovedať.¹²⁾ Najčastejšie dochádza k porušeniu práva na obhajobu v súvislosti so svedeckou výpoveďou anonymného svedka, pretože v takom prípade obhajoba nemôže zistiť, či svedok nie je zaujatý alebo nedôveryhodný.

„Vyvažujúce postupy potrebné na zabezpečenie spravodlivého procesu sa budú z prípadu na prípad líšiť. Dôležitými faktormi sú prítomnosť obvineného alebo jeho advokáta pri

9) POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2011, s. 75.

10) PIROŠÍKOVÁ, M.: *Komentár k vybraným článkom Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd*. Bratislava : EURO IURIS, 2007, s 439.

11) Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. II. ÚS 230/07.

12) Svák, J.: *Ochrana ľudských práv*. Bratislava: Poradca podnikateľa, 2003, s. 432.

vypočúvaní svedkov a možnosť klásť im otázky, ako aj skutočnosť, či sudcovi bola známa totožnosť svedkov. Ako Súd poznamenal v prípade Van Mechelen a ostatní proti Holandsku: Vzhľadom na významné miesto, ktoré má právo na riadny výkon spravodlivosti v demokratickej spoločnosti, opatrenia obmedzujúce právo na obhajobu musia byť absolútne nevyhnutné. Ak môže postačiť menej reštriktívne opatrenie, potom treba aplikovať toto opatrenie.¹³⁾

▼ Výsluch svedka v konaní pred súdom

Výsluch môžeme definovať ako vyšetrovací úkon, ktorý má mimoriadne postavenie v rámci ostatných vyšetrovacích úkonov. Výpoveď, ktorá je výsledným produktom výsluchu, je zároveň dôležitým prameňom, ktorý slúži k utváraní vyšetrovateľského a sudcovského presvedčenia v prejednávacom prípade. „Pri výsluchu dochádza k vzájomnej interakcii, kde sú vzťahy obojstranné ako všetky medziľudské vzťahy vôbec.“¹⁴⁾

„Výpoveď svedka je základným a najčastejším dôkazným prostriedkom v trestnom konaní, preto má mimoriadny význam pre rozhodnutie vo veci. Niektoré okolnosti významné pre rozhodnutie možno objasniť a preukázať často len za pomoci svedeckej výpovede.“¹⁵⁾ Poradie výsluchu svedkov Trestný poriadok neurčuje, toto právo má predseda senátu.

Z § 261 Trestného poriadku vyplýva, že ako prví budú vypočutí svedkovia navrhnutí prokurátorom a po nich svedkovia navrhnutí obžalovaným. Obdobne sa postupuje aj pri vykonávaní ostatných dôkazov. Obžalovaný môže požiadať, aby poradie výsluchov bolo zmenené. Predseda senátu však dbá na to, aby ešte nevyslúchnutý svedok nebol prítomný pri výsluchu obžalovaného a iných svedkov. Výsluch svedka vykoná ten, kto navrhol vykonanie takého dôkazu. Predseda senátu môže rozhodnúť, že výsluch svedka vykoná sám, ak má byť ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 15 rokov, ak ide o chorého, zraneného svedka alebo svedka poškodeného trestným činom proti ľudskej dôstojnosti alebo ak by výsluch svedka stranou alebo obhajcom nebol z iných dôvodov vhodný alebo úplný.

„Prečítanie záznamu predsedu senátu o obsahu telefonického rozhovoru so svedkom nemôže nahradiť výsluch svedka (§ 209 TP; *teraz* § 261 ods. 2, § 262 – *pozn. aut.*), resp. prečítanie zápisnice o jeho predchádzajúcej výpovedi (§ 211 TP; *teraz* § 263 – *pozn. aut.*).“¹⁶⁾

Výnimku zo zásady kontradiktórnosti hlavného pojednávania predstavuje ustanovenie § 263 Trestného poriadku, podľa ktorého možno namiesto výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní čítať zápisnicu o jeho výpovedi alebo jej podstatnú časť, ak s tým súhlasí prokurátor a obžalovaný a súd nepovažuje osobný výsluch za potrebný.

Kontradiktórny charakter hlavného pojednávania bude zachovaný pri prečítaní zápisnice o výpovedi svedka len vtedy, ak táto výpoveď bola vykonaná kontradiktórne v prípravnom konaní, t. j. ak výsluch takého svedka bol uskutočnený za prítomnosti obvineného alebo jeho obhajcu alebo ak prítomnosť pri tomto úkone im bola reálne umožnená.¹⁷⁾

13) Mole, N. – Harby, C.: *Právo na spravodlivý proces. Sprievodca na aplikáciu článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach*. Council of Europe : 2001. Preklad do slovenčiny: Informačná kancelária Rady Európy v Bratislave, 2006, s 61.

14) MATIŠEK, J. – SOUKUP, J. – BÁRTA, B.: *Psychologie a výslechová praxe*. Praha : Nakl. Orbis, 1968, s. 12.

15) ŠÁMAL, P. – KRÁL, V. – BAXA, J. – PŮRY, F.: *Trestní řád. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 415.

16) R 56/1984.

17) MINÁRIK, Š. a kol.: *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 722.

„V prípade výsluchu svedka, ktorý má podľa § 100 ods. 1 TP (*teraz § 130 ods. 1 TP – pozn. aut.*) právo odoprieť výpoveď, zápisnica o jeho výsluchu musí obsahovať nielen obsah poučenia, ale aj obsah vyjadrenia svedka, či toto právo využíva alebo nie. Pokiaľ takéto vyjadrenie svedka vyslúchnutého v prípravnom konaní zápisnica neobsahuje, súd jeho výpoveď nemôže prečítať ako dôkaz na hlavnom pojednávaní podľa § 211 ods. 2 písm. a) TP (*teraz § 263 ods. 3 – pozn. aut.*).“¹⁸⁾

„Svedok musí byť poučený aj o práve odoprieť výpoveď, musí sa k tomuto poučeniu výslovne vyjadriť a ak má právo odoprieť výpoveď, musí výslovne vyhlásiť, či toto právo využíva alebo nie. Obsah jeho vyjadrenia musí byť uvedený v zápisnici o výsluchu. Len pri splnení týchto podmienok možno výpovede svedkov, ktorí majú právo odoprieť výpoveď, považovať za dôkaz, ktorý je v prípade potreby použiteľný na hlavnom pojednávaní. (§ 211 ods. 3 TP; *teraz § 263 ods. 4 – pozn. aut.*) Ak nebol takýto svedok poučený o tomto práve alebo ak sa výslovne nevyjadril, či toto právo využíva alebo nie, ide o podstatnú vadu konania, ktorú možno odstrániť len opakovaním chybné vykonaných úkonov.“¹⁹⁾

V zmysle § 264 Trestného poriadku, ak sa svedok odchýli v podstatných bodoch od svojej skoršej výpovede, môže mu byť zápisnica o jeho skoršej výpovedi predložená na vysvetlenie rozporov v jeho výpovediach tak, aby súd mohol posúdiť hodnovernosť a pravdivosť jeho tvrdení pri výsluchu na hlavnom pojednávaní.

„Výpoveď obžalovaného alebo svedka z prípravného konania sa stáva súčasťou jeho výpovede na hlavnom pojednávaní, len ak v nich nie sú podstatné rozpory. Ak vzniknú takéto podstatné rozpory, súd ich môže odstrániť, resp. hodnotiť, len ak postupom podľa § 258 ods. 4 Trestného poriadku (u obžalovaného) a postupom podľa § 264 ods. 1 Trestného poriadku (u svedka) došlo k vykonaniu týchto dôkazov prečítaním výpovedí z prípravného konania na hlavnom pojednávaní. Súd môže takto postupovať aj bez návrhu strán.“²⁰⁾

Súd nie je povinný na hlavnom pojednávaní vykonať všetky dôkazy zadovážené v prípravnom konaní. Ak súd opomenie na hlavnom pojednávaní vykonať dôkaz (dôkazný prostriedok), ktorý bol zadovážený a procesne zaistený v prípravnom konaní, tak potom nesmie na taký dôkaz prihliadať a opierať sa o svoje skutkové zistenia, prípadne robiť akékoľvek iné skutkové či právne závery. Rovnako je vylúčené, aby súd vopred posudzoval obsah dôkazov, aby vopred stanovil jeho dôkaznú hodnotu, bez toho, aby tento dôkazný prostriedok na hlavnom pojednávaní vykonal.

Pred výsluchom na súde je svedok povinný zložiť prisahu. Spôsob vykonania prisahy, ako aj výnimky z uvedenej povinnosti upravuje zákon.²¹⁾

Priebeh dokazovania na hlavnom pojednávaní je ovplyvnený predovšetkým tým, že dôkazy, ktoré boli spravidla získané v prípravnom konaní, ale aj dôkazy nové k návrhom strán alebo aj bez takých návrhov vykonáva pri dodržaní zásady kontradiktórnosti nezávislý a nestranný súd. To znamená, že na jednej strane sa pri procese dokazovania na hlavnom pojednávaní uplatňujú všeobecné ustanovenia o dokazovaní, ale na druhej strane sa uplatňujú aj niektoré významné špecifiká:

- súčinnosť strán pri dokazovaní, ktorá sa prejavuje v tom, že prokurátor, zástupca záujmového združenia občanov, obžalovaný, jeho obhajca a zákonný zástupca, zúčast-

18) R 34/1980.

19) R 9/1985.

20) R 53/2009.

21) Bližšie pozri § 265 Trestného poriadku a nasl.

nená osoba, poškodený a jeho splnomocnenec môžu so súhlasom predsedu senátu klásť vylúčaným osobám otázky;

- namiesto výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní možno čítať zápisnicu o jeho výpovedi alebo jej podstatnú časť, ak s tým súhlasí prokurátor a obžalovaný a súd nepovažuje osobný výsluch za potrebný;
- zápisnica o výpovedi spoluobžalovaného alebo svedka sa prečíta na návrh prokurátora alebo obžalovaného aj vtedy, ak bol výsluch vykonaný spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam tohto zákona a taká osoba zomrela alebo sa stala nezvestnou, pre dlhodobý pobyt v cudzine alebo na neznámom mieste nedosiahnuteľnou, alebo ochorela na chorobu, ktorá natrvalo alebo na dlhší čas znemožňuje jej výsluch; ak ide o výpoveď svedka, u ktorého v čase jeho výpovede v prípravnom konaní, ktorá sa má prečítať, dôvodný predpoklad, že ho na hlavnom pojednávaní nebude možné vypočuť, možno jeho výpoveď prečítať len vtedy, ak bol o úkone riadne upovedomený obvinený a ak má obhajcu, jeho obhajca;
- zápisnica o výpovedi svedka, ktorý na hlavnom pojednávaní využil svoje právo odoprieť výpoveď podľa § 130 TP, možno prečítať len za predpokladu, že bol pred výsluchom, ktorého sa zápisnica týka, o svojom práve odoprieť výpoveď riadne poučený a výslovne vyhlásil, že toto právo nevyužíva, ak bol výsluch vykonaný spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam tohto zákona.

Trestný poriadok dovoľuje stranám namietať spôsob vykonávania výsluchu, najmä môže namietať prípustnosť otázky položenej vypočúvajúcim.

V súvislosti s problematikou dokazovania v kontradiktórnom dokazovaní možno poukázať na zaujímavý názor Jiřího Kmeca²²⁾, ktorý poukazuje na nedostatky v českej trestnoprávnej úprave zásady kontradiktórnosti, svojím obsahom podobnej aktuálnemu slovenskému, hoci rekodifikovanému, právnomu stavu. Podľa neho v Trestnom poriadku najmä chýba ustanovenie, ktoré by jasne stanovilo, že na niektorých dôkazoch nemožno – výlučne či v rozhodujúcej miere – založiť odsúdenie. Platné ustanovenie § 2 ods. 12 Trestného poriadku²³⁾ teraz len hovorí o tom, že súd pri svojom rozhodnutí smie prihliadať len ku skutočnostiam, ktoré boli vykonané na hlavnom pojednávaní, a opierať sa o dôkazy, ktoré strany predložili a vykonali, prípadne ktoré sám doplnil. V novej kodifikácii trestného procesu požaduje citované ustanovenie doplniť tak, aby bolo výslovne stanovené, že odsúdenie nie je možné výlučne či v rozhodujúcej miere založiť na dôkazoch, ku ktorým sa nemala obhajoba možnosť vyjadriť, výpovediach svedkov, ktoré nemala obhajoba možnosť vypočuť alebo im klásť otázky, výpovediach anonymných svedkov.

Tieto zákonné požiadavky by mali smerovať v prvom rade voči súdom, ale pri plnení svojich povinností by ich mali reflektovať aj ostatné orgány činné v trestnom konaní. Ak bude presadená zvažovaná procesná zodpovednosť štátneho zástupcu za neprevedenie dôkazov v potrebnom rozsahu preukazujúcich vinu obžalovaného v konaní pred súdom a za nepreukázanie všetkých znakov trestného činu, bude podľa autora tejto myšlienky štátny zástupca musieť počítať s potenciálnym rizikom nepoužiteľnosti niektorých dôkazov viny k odsúdeniu obvineného a snažiť sa preto od začiatku vyhľadávať taktiež ďalšie

22) Kmec, J.: Princip kontradiktornosti jako jeden z aspektu práva na spravedlivý proces. In: *Rekodifikace trestního práva procesního* (aktuální problémy), Praha: Univerzita Karlova, 2008, Zborník č. 41, s. 65.

23) Zákon č. 141/1961 Zb.

usvedčujúce dôkazy. Jiří Kmec sa zastavuje aj pri výsluchu utajených svedkov a navrhuje vsunúť do nového Trestného poriadku špeciálne ustanovenie, ktoré by – s cieľom sklíbiť právo obvineného na výsluch svedka a právo svedka na rešpektovanie jeho súkromia – určitým spôsobom zakotvilo nasledujúce požiadavky na priebeh tohto výsluchu:

- výsluch by mal prebehnúť za aktívnej účasti obhajoby, t. j. na výsluchu by mal byť prítomný obhajca, prípadne sám obvinený, pričom by im malo byť umožnené nepriamo sledovať výsluch (napr. prostredníctvom videoprenosu alebo cez jednosmerné zrkadlo);
- obhajobe by malo byť umožnené podávať návrhy na doplňujúce otázky, ktoré by mali byť obeti položené; vhodné by bolo umožniť obhajobe navrhnúť položiť otázky ešte pred začatím výsluchu v rámci jeho prípravy;
- výsluch by mal byť zachytený na videokameru, aby mohol byť záznam neskôr prehratý v konaní pred súdom.

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Európsky súd“) vo svojej judikatúre uvádza, že použitie dôkazov získaných v rozpore s čl. 3 Dohovoru v trestnom konaní vyvoláva celý rad otázok týkajúcich sa spravodlivosti takeého konania. Aj napriek tomu, že čl. 6 Dohovoru garantuje právo na spravodlivé súdne konanie, Dohovor neustanovuje žiadne pravidlá, pokiaľ ide o prípustnosť dôkazov ako takých, pretože ide o otázku, ktorá by mala byť riešená národným právom. Súd nemôže vopred vylúčiť prípustnosť určitého dôkazu, ktorý bol získaný nezákonným spôsobom. Európsky súd vo svojej judikatúre uviedol, že nie je jeho úlohou určiť, či je určitý typ dôkazných prostriedkov (napr. dôkaz získaný v rozpore s národným právom) prípustný alebo či je sťažovateľ vinný či nevinný. Otázka, ktorá musí byť zodpovedaná znie či konanie ako celok bolo spravodlivé.²⁴⁾

Aby mohol orgán činný v trestnom konaní vysloviť závery o zistených dôkazoch, musí vysvetliť, ktoré skutočnosti považuje za dokázané, ako k tomu výsledku dospel, existenciu ktorých skutočností považuje so zreteľom na výsledky dokazovania za vylúčenú alebo pochybnú a akými logickými úvahami sa riadil pri preverovaní a hodnotení dôkazov.

Zásada voľného hodnotenia dôkazov je tvorená na vnútornom presvedčení príslušného orgánu činného v trestnom konaní a súdu, ktorý však nie je prejavom jeho ľubovôle alebo slobody, ale utvára sa prísne logicky na základe zákonov a iných právnych predpisov, pričom sa opiera o právne vedomosti, o všestranné logické a hlboké zhodnotenie dôkazov a ich vzájomných súvislostí s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu. Určitou právnou poistkou voľného hodnotenia dôkazov je skutočnosť, že každé podstatné rozhodnutie musí byť aj zdôvodnené.

Záver

Dokazovanie na hlavnom pojednávaní je najpodstatnejšou fázou činnosti súdu. Jeho zmyslom je objasniť všetky podstatné skutočnosti vzťahujúce sa na skutok uvedený v obžalobnom návrhu a tým vytvoriť podklad pre rozhodnutie na hlavnom pojednávaní. Okruh okolností, ktoré treba dokazovať v trestnom konaní, je určovaný povahou prípadu i rozsahom, ktorý je nevyhnutný pre rozhodnutie. Z obsahu zásady bezprostrednosti vyplýva, že pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, verejnom zasadnutí alebo neverejnom zasadnutí smie súd prihliadať len na tie dôkazy, ktoré boli v tomto konaní vykonané, ak zákon neustanovuje inak.

24) HERCZEG, J.: K otázke použiteľnosti protiprávne získaných dôkazů. Justičná revue, 62, 2010, č. 3, s. 364 – 377.

Za svedka je považovaná každá osoba, ktorá svojimi zmyslami vníma skutočnosť dôležitú pre trestné konanie a je orgánmi činnými v trestnom konaní predvolaná, aby o nich vypovedala. Svedok má v trestnom konaní nezastupiteľnú úlohu, a preto je jeho povinnosťou dostaviť sa na predvolanie k orgánu činnému v trestnom konaní či súdu a vypovedať o všetkom, čo mu je známe o trestnom čine a páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie. Táto povinnosť môže byť vynútená zákonnými prostriedkami. Svedecké výpovede sú najčastejším a často rozhodujúcim dôkazom v trestnom konaní.

Vzhľadom na skutočnosť, že svedecké výpovede prispievajú zásadným spôsobom k objasneniu trestných vecí, je nevyhnutné pri procesných úkonoch postupovať úplne v súlade so zákonom a medzinárodnými zmluvami, ale aj judikatúrou na úrovni všeobecných súdov a Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Porovnávacie analýzy českých teoretikov a návrhy na zosúladenie práva s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd sú vyvolávané úspešnosťou sťažovateľov pred Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý často vyslovuje porušenie článku 6 ods. 1 a ods. 3 čl. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vnútroštátnymi českými orgánmi. Diskusia o kontradiktórnej diskusii na slovenskej pôde absentuje, veď samotný obsah pojmu zásada kontradiktórnosti je vysvetľovaný rozmanito a zamieňa sa s prvkami adverzárneho (sporového) konania. K zmene právneho stavu zrejme bude musieť prispieť nielen rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva (v neprospech Slovenskej republiky), ústavného súdu, ale aj Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý doposiaľ aj z dôvodu zákonného oklieštenia dovolacích dôvodov nemá priestor a ambície venovať pozornosť správnej aplikácii jednej zo základných všeobecných zásad – zásady kontradiktórnosti. Pozitívom by bolo uzákonenie pojmu kontradiktórnosti do Trestného poriadku, vymedzenie znakov a rozsahu jeho vymedzenia. Dovtedy bude výklad zásady kontradiktórnosti rozmanitý a jej uplatnenie v praxi rôznorodé. Azda aj tento stav prispieva k tomu, že zásada kontradiktórnosti je často chápaná ako zásada rovnosti zbraní.

Navrhujem preto, aby sa zákonodarcia zaoberal úpravou ustanovení § 2 a § 278 Trestného poriadku v nasledovnom znení.

V zásadách konania upravených v § 2 Trestného poriadku chýba presné vymedzenie uplatnenia zásady kontradiktórnosti, a to najmä povinnosť byť ako strana konania oboznámená s dôkazmi a stanoviskami získanými zákonným spôsobom v trestnom konaní.

Platné ustanovenie § 278 Trestného poriadku²⁵⁾ teraz hovorí o tom, že súd môže pri svojom rozhodnutí prihliadať len na skutočnosti, ktoré boli prebraté na hlavnom pojednávaní, a opierať sa o dôkazy, ktoré boli na hlavnom pojednávaní vykonané. Citované ustanovenie navrhujem doplniť tak, aby bolo výslovne stanovené, že odsúdenie nie je možné výlučne či v rozhodujúcej miere založiť na:

- dôkazoch, ku ktorým sa nemala obhajoba možnosť vyjadriť;
- výpovediach svedkov, ktoré nemala obhajoba možnosť vypočuť alebo im klástť otázky;
- výpovediach anonymných svedkov.

O vymedzenie práva účastníka konania vyjadriť sa k všetkým vykonávaným dôkazom sa vo svojej judikatúre opiera aj Európsky súd, ktorý vyslovil, že súčasťou koncepcie

25) Zákon č. 301/2005 Z. z.

spravodlivého súdneho konania je zásada kontradiktórnosti, v súlade s ktorou musia mať účastníci konania nielen právo navrhnuť všetky dôkazy, ktoré považujú za nevyhnutné na preukázanie svojich tvrdení, ale aj právo byť oboznámení a vyjadriť sa k všetkým dôkazom a vyjadreniam predloženým s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu. Účastník konania preto musí mať možnosť oboznámiť sa s dôkazmi predloženými súdu, ako aj možnosť vyjadriť sa k existencii, obsahu a autenticite predložených dôkazov, a to príslušným spôsobom a v príslušnom čase a v prípade potreby aj v písomnej forme a vopred.²⁶⁾

Summary

Proving during the main trial is the most essential phase of court operations. Its purpose is to clarify all relevant facts relating to the offense referred to prosecution and create the basis for a decision of the trial. Range of circumstances to be proved in criminal proceedings is determined by the nature and scope of the case, which is necessary for a decision. From the content of the principle of immediacy results that when deciding on the trial, a public hearing or closed session, the court may consider only the evidence in this case was made, unless the law provides otherwise.

As a witness is considered any person who actually perceived with his senses important realia for law enforcement authorities and is summoned by them to testify. Witness in criminal proceedings has an irreplaceable role and it is his duty to attend the summons for criminal law enforcement authority or court proceedings and testify on everything he knows about the crime and the offender or the circumstances relevant to the criminal proceedings. This obligation can be enforced by legal means. Witnesses are the most common and often decisive evidence in criminal proceedings.

Due to the fact that the testimony substantially contribute to the clarification of criminal cases, it is necessary to proceed with procedural acts in full compliance with the law and international treaties as well as the case law at the ordinary courts and the Constitutional Court of the Slovak Republic.

Comparative analysis of Czech theorists and proposals to harmonize the rights of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms are induced by success of applicants afore the European Court of Human Rights, which often declares violation of Article 6. 1 and paragraph. 3 point. d) Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Czech national authorities. Discussion about contradictory debate on Slovak land is lacking, because the actual content of the adversarial principle is variously construed and substituted with elements adversarial proceedings. To make change in legal status will probably have to help not only the decision-making activity of the European Court of Human Rights (to the detriment of the Slovak Republic), the Constitutional Court as well as Supreme Court of the Slovak Republic, which also due to legal reasons, has limited invocation causes and has no space or ambitions to pay attention to the correct application of one the basic general principles – the adversarial principle. It would be positive, to legalize contradictory definition in the enactment of the Criminal Code, defining the character and extent of the definition. Until then interpretation an of the adversarial principle and its application may vary.

26) Pozri rozsudky ESLP vo veciach Nideröst-Huber v. Švajčiarsko, 1997-I, s. 108, § 24; Mantovanelli v. Francúzsko, 1997-II, s. 436, § 33; Krčmář v. Česká republika z 3. marca 2000, § 40.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] HERCZEG, J.: K otázke použiteľnosti protiprávne získaných dôkazů. *Justičná revue*, 2010, 62, č. 3, s. 364 – 377.
- [2] KMEC, J.: Princíp kontradiktornosti jako jeden z aspektu práva na spravodlivý proces. In: *Rekodifikace trestního práva procesního* (aktuální problémy), Praha : Univerzita Karlova, 2008, Zborník č. 41, s. 65.
- [3] MATIŠEK, J. – SOUKUP, J. – BÁRTA, B.: *Psychologie a výslechová praxe*. Praha : Nakl. Orbis, 1968, 250 s.
- [4] MINÁRIK, Š. a kol.: *Trestný poriadok*. Stručný komentár. Bratislava : IURA EDITION, 2010, 1392 s. ISBN 978-80-8078-369.
- [5] MOLE, N. – HARBY, C.: *Právo na spravodlivý proces. Sprievodca na aplikáciu článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach*. Council of Europe: 2001. Preklad do slovenčiny: Informačná kancelária Rady Európy v Bratislave, 2006, 54 s. ISBN 978-80-89141-10-4.
- [6] MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. 2. vyd. Praha : Nakl. C. H. Beck, 2004, 583 s. ISBN 80-7179-878-9.
- [7] NĚMEC, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha : Nakladatelství Eurounion, 2004, 328 s. ISBN 80-7317-036-1.
- [8] POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2011, 296 s. ISBN 978-80-89447-47-3.
- [9] PIROŠÍKOVÁ, M.: Komentár k vybraným článkom Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Bratislava : EUROIURIS, 2007, 572 s., ISBN 978-80-969554-5-9.
- [10] REPÍK, B.: *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha : ORAC, 2002, 264 s. ISBN 80-86199-57-6.
- [11] ŠÁMAL, P. – KRÁL, V. – BAXA, J. – PÚRY, F.: *Trestní řád*. Komentář. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 1439. ISBN 80-71790-27-3.
- [12] SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv*. Bratislava : Poradca podnikateľa, 2003, 934 s. ISBN 80-88931-19-3.

Medzinárodné zmluvy a dohovory, zákony a rozhodnutia

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 230/07

R 34/1980

R 56/1984

R 9/1985

R 53/2009

JUDr. Ľudmila Jakubiková

Externý doktorand Trnavskej univerzity v Trnave

Katedra trestného práva a kriminológie

Odbor Trestné právo

l.jakubikova@gmail.com

Právne aspekty podnikania zahraničných podnikov na Slovensku po implementácii smernice Rady 2006/123 o službách na vnútornom trhu

Legal aspects of undertaking and conducting business activity by foreign entrepreneurs in Slovakia after the implementation of the Directive 2006/123/EC on services in the internal market

▼ Hana Kováčiková

Kľúčové slová:

podnikanie, podnikateľ, smernica o službách na vnútornom trhu, jednotné kontaktné miesto

Key words:

establishment, entrepreneur, directive on services in the internal market, single contact point.

The general principles governing the legal framework for freedom of establishment¹⁾ and the free movement of services²⁾ in the European Union are laid down in the Treaty on functioning of the European Union (hereinafter only as the “TFEU”) and developed through the case law of the Court of Justice of the European Union (hereinafter only as the “CJEU”) and secondary legislation.

Establishment is defined by CJEU, who held, that “*the concept of establishment involves the actual pursuit of an economic activity through a fixed establishment in another Member State for an indefinite period*”.³⁾ Freedom of establishment requires

- 1) Article 49 of the TFEU: „(...) restrictions on the freedom of establishment of nationals of a Member State in the territory of another Member State shall be prohibited. Such prohibition shall also apply to restrictions on the setting-up of agencies, branches or subsidiaries by nationals of any Member State established in the territory of any Member State. Freedom of establishment shall include the right to take up and pursue activities as self-employed persons and to set up and manage undertakings, in particular companies or firms within the meaning of the second paragraph of Article 54, under the conditions laid down for its own nationals by the law of the country where such establishment is effected, subject to the provisions of the Chapter relating to capital.“
- 2) Article 56 of the TFEU: „(...) restrictions on freedom to provide services within the Union shall be prohibited in respect of nationals of Member States who are established in a Member State other than that of the person for whom the services are intended. The European Parliament and the Council, acting in accordance with the ordinary legislative procedure, may extend the provisions of the Chapter to nationals of a third country who provide services and who are established within the Union.“
- 3) Case C-221/89 *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others*.

the removal of restrictions on the right of individuals and companies to maintain a permanent or settled place of business in a Member State.

By **services** we can understand activities of an industrial or commercial character, activities of craftsmen or the professions provided for remuneration temporarily in other Member State under the same conditions as are imposed by the state on its own nationals.⁴⁾ Free movement of services require the removal of restrictions on the provision of services between Member States, whenever a cross-border element is present. This element can result from the fact that the provider is not established in the State where the services are supplied, or that the recipient has travelled to receive services in a Member State other than that in which he or she is established.⁵⁾

The differences between establishment and services are evident when considering at what stage a self-employed person providing regular services into or within a Member State may be considered to be sufficiently connected with that State to be established, rather than merely providing services there. But what is important, both freedoms are essential for internal market.

Of course, laying out the general principles was not enough for easy application of these freedoms. From the CJEU case law or the Commission's Report on the State of the Internal Market for the Services⁶⁾ we can identify lots of obstacles or restrictions brought by Member States against free movement of services⁷⁾ or freedom of establishment⁸⁾. The response of the EU to this situation came in the form of the Directive 2006/123/EC on services in the internal market⁹⁾ (hereinafter only as the "Directive"), which specifies a number of requirements to be realised, abolished or evaluated by the Member States before 28th of December 2009.

This Directive simplifies the business in the EU member states and represents one of many means to reach aims of Treaty on Functioning of the European Union¹⁰⁾.

The Directive is addressed to all European Union member states. The Directive establishes general rules in respect of performance the freedom of establishment for

4) Article 57 of the TFEU

5) Craig, P. – de Búrca, G.: „EU Law: Text, Cases and Materials“, 4th edition, Oxford University Press, 2008, p. 765

6) Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the state of the internal market for the services presented under the first stage of the Internal Market Strategy for Services. Available on: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0441:EN:NOT>

7) E. g. requirements for the service provider to be established or resident in the Member State where the service is provided, authorisation, registration and declaration requirements which are combined with requirements concerning professional qualifications or other conditions for exercising an activity which differ significantly from those of the service provider's country of origin, etc.

8) E.g. requirements relating to authorisation or professional qualifications, restrictions on the use of a certain legal form for the service provider or on the partnerships between different professions, the number of authorisations required, the length and complexity of the procedures, discretionary powers of local authorities and duplication of conditions already fulfilled in the Member State of origin of the service provider, etc.

9) The Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market [2006] OJ L 376

10) E.g. improving employment and social cohesion and achieving sustainable economic growth

service providers and the free movement of services, while maintaining a high quality of services and applies to services supplied by providers¹¹⁾ established in a Member State. The Directive also strengthens the rights of service recipients¹²⁾ and should ensure easier access to a wider range of services.

The goals specified in the Directive should be achieved as follows: (i) simplification of procedures¹³⁾, (ii) provision of the right for information¹⁴⁾, (iii) in respect of the freedom of establishment – determination of the authorization schemes¹⁵⁾, (iv) in respect of services – specification of the freedom to provide services¹⁶⁾, (v) strengthening rights of recipients of services¹⁷⁾ and (vi) determination of the standard of quality of services¹⁸⁾.

Except the above mentioned facts, the Directive requires from European Union member states to focus on mutual assistance, supervision on providing services, alert mechanism, information on the good repute of providers.

As the transposition period expired at the end of 2009, now we can consider the impact of this Directive on business environment, especially with focus on European entrepreneurs. The article mentions the requirements required for conducting business in Slovak republic before and after implementation of the Directive, and informs about changes made by this implementation of the Directive in the Slovak law.

Legal system in Slovakia before implementation of the Directive

In 2005 European Union entities (i.e. legal entities and natural persons) were allowed to conduct business in Slovakia as a Slovak entity¹⁹⁾ according to Article 21 of the Commercial Code²⁰⁾ or as an entrepreneur²¹⁾ according to Article 5 of Trade Licensing Act²²⁾. European Union entities could also conduct business in Slovak republic according to Article 43 of the Treaty Establishing European Community²³⁾ (hereinafter only as the “EC Treaty”) or Article 49 of the EC Treaty^{24), 25)}.

11) According the Directive, the concept of ‘provider’ should cover any natural person who is a national of a Member State or any legal person engaged in a service activity in a Member State, in exercise either of the freedom of establishment or of the free movement of services.

12) According the Article 4(2) of the Directive “**recipient**” means any natural person who is a national of a Member State or who benefits from rights conferred upon him by Community acts, or any legal person as referred to in Article 54 of the TFEU and established in a Member State, who, for professional or non-professional purposes, uses, or wishes to use, a service

13) Articles 5, 6 and 8 of the Directive.

14) Article 7 of the Directive

15) Article 9 and seq. of the Directive

16) Article 16 and seq. of the Directive

17) Article 19 and seq. of the Directive

18) Article 22 and seq. of the Directive

19) Slovak company or organisational unit of a foreign entity with the registered seat located in Slovakia.

20) Obchodný zákonník [Commercial Code], Act No. 513/1991 Coll.

21) A natural person conducting business based on a trade license or special concession.

22) Zákon o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) [Trade Licensing Act], Act No. 455/1991 Coll.

23) Freedom of establishment.

24) Freedom of services.

25) Article 43 of the EC Treaty is currently Article 49 of Treaty on Functioning of the European Union (“TFEU”) and Article 49 of the EC Treaty is Article 56 of the TFEU.

Whereas providing services according to Article 49 of the EC Treaty was not limited by any special administrative obstacles, therefore I will focus on freedom of establishment. For example, if an European Union entity would like to establish its organizational unit in Slovakia, it has to proceed before the five institutions.

The process started at **Criminal Register** where each member of the statutory body and a responsible representative had to request for an extract from the particular criminal register. The fee was 100 SKK²⁶⁾ for each extract;

Then they submit the application to **Trade License Office** to receive the trade license. The obligatory attachments to the application were memorandum of association, extracts from the criminal register of each member of a statutory body and a responsible person, rental agreement (or a consent with location of a seat), declaration of competence of a responsible representative (if required) and other documents²⁷⁾. The fee was 1 000 SKK;²⁸⁾

After obtaining of Trade License, process continued on **Commercial Register**, where the founders were obliged to submit the application to register an organizational unit of the European Union entity and pay the fee 10 000 SKK²⁹⁾;

The last two steps followed to the **Tax Office** to apply for tax identification number³⁰⁾ and to the **Health insurance office** to register an entrepreneur in the Slovak health insurance system.³¹⁾

As proved above, the registration of the entity under the Slovak law before transposition of the Directive depended on good knowledge of the former legal system and was costly. This complicated procedure did not conform to European idea of freedom of establishment and provision services. To find all information in respect of proceeding the registration of a business entity in Slovakia on one webpage was almost impossible and partial information provided on the webpage of particular authorities was usually only in Slovak.

On the other hand, the requirements for providing information to the recipients³²⁾ were lower while only following information had to be provided to customers: (i) business name, (ii) seat, (iii) legal form of the entity, (iv) identification number (if any), (iv) registered

26) Zákon o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov [Act on court fees and fee for criminal register extract], Act No. 71/1992 Coll.

27) Documents specified in Articles 45 and 46 of Trade Licensing Act.

28) The administrative fees are specified in Act. No 145/1995 Coll. on Administrative Fees, as amended.

29) See footnote 10.

30) § 31 zákona o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov [Act on tax and fee administration and on changes in territorial financial organs system], Act No. 511/1992 Coll.

31) § 6 zákona o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov [Act on health insurance and on amendment of an Act No. 95/2002 of Coll. on insuring and on amendment of other acts], Act No. 580/2004 Coll.

32) Article 4(3) of the Directive defines „recipient“ as any natural person who is a national of a Member State or who benefits from rights conferred upon him by Community acts, or any legal person as referred to in Article 48 of the Treaty and established in a Member State, who, for professional or non-professional purposes, uses, or wishes to use, a service.

details (i.e. name of the register and registration number)³³⁾ and VAT number (if applicable)³⁴⁾.

To fulfil its obligations emanating from EU law, Slovak republic started **transposition of the Directive** in 2007, when the Resolution of the Government of the Slovak Republic no. 294³⁵⁾ was adopted. In this resolution, the Government imposes to Minister of economy to transpose the Directive with the deadline on 28th of September 2009.

This goal was not achieved in time, but with 9 months delay³⁶⁾. Due to this fact, the European Commission sent to Slovak republic a reasoned opinion on the matter of breach of the EU law (Art. 4(3) EU Treaty and Art. 288 TFEU).

As Slovak republic additionally complied its duty, Commission did not file an action against Slovak republic to the CJEU.

Legal system in Slovak republic after the implementation of the Directive

The Directive was implemented to the Slovak law by the Act No. 136/2010 Coll., on Services on Internal Market and Amendments of Other Acts³⁷⁾, as amended, which came into effect on 1st of June 2010 (hereinafter only as the “Act”). One of the most important goals of the Directive was **to simplify the procedure**. According Article 8 of the Act, foreign provider can provide services in Slovakia, if conditions required for such providing of services under the law of establishment are met.³⁸⁾

If a provider is establishing its company under the Slovak law, the conditions specified in the Trade Licensing Act³⁹⁾ or in other special acts⁴⁰⁾ must be fulfilled. That means that the provider must require for a trade license or for a special license.

After filing the application⁴¹⁾ a confirmation on its acceptance is issued⁴²⁾ and information which terms and conditions must be fulfilled to reach a license is provided to

33) Article 3a of the Commercial Code.

34) § 71 zákona o dani z pridanej hodnoty [Act on Value Added Tax], Act No. 222/2004 of Coll.

35) Uzniesenie vlády Slovenskej republiky č. 294 z 28. Marca 2007 k návrhu na určenie gestorských ústredných orgánov štátnej správy zodpovedných za prebratie a aplikáciu smerníc a rámcových rozhodnutí

36) The reason we can find mostly in the lack of funds.

37) Zákon č. 136/2010 Z. z. o službách na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

38) This rule does not apply on services of general economic interest or services provided by attorneys of law and auditors.

39) According to Article 5 (3) of the Trade Licensing Act, a natural person with permanent residence or legal entity with its registered seat in the territory of the Slovak Republic may conduct a business in Slovakia under the same terms and conditions and in the same extent as Slovak persons, entities, unless the Trade Licensing Act or other special acts stipulate otherwise.

40) E.g. Act No. 51/1988 Coll., Act No. 200/1994 Coll., Act No. 145/1995 Coll., Act No. 216/1995 Coll., Act No. 530/2003 Coll., Act No. 586/2003 Coll., etc.

41) An application can be filed in written or in electronic form. If an application is filled in an electronic form, the electronic signature must be authorised.

42) A confirmation contains the following data: (i) date of delivery of the application, (ii) deadline for issuance of the decision or guidance, (iii) information about consequences of failure to fulfil the conditions in specified period, (iv) information about remedies and (v) other information.

a provider by a competent authority without undue delay. Instead of filing an application to a competent authority, a provider can file an application to a point of single contact.⁴³⁾

Point of single contact is a general authority for issuance of a licences according to the Trade Licensing Act as well as according to the special acts.⁴⁴⁾ The processing the application has some special legal aspects.

According to Article 66ba of the Trade Licensing Act, a Point of single contact provides information⁴⁵⁾ about terms and conditions to be fulfilled to receive licences and to provide services within the territory of the Slovak Republic; procedures of processing requisites connected with the possibility of acquiring authorisation for trade and access to the provision of services; contact details of authorities which are competent, under special regulations, to issue a special license and of the provision of services and of other subjects which may provide practical assistance to service providers or services beneficiaries; possibilities to access to the public section of the register with databases of service providers; generally available methods of resolution of disputes related to the origin of trade authorisation or to the possibility of provision of services and own provision of services.

Point of single contact also receives an application for issuance of licenses filed by natural persons and/or legal entities other than trade authorisation application; information and documents including court fees required under special acts for registration for the purposes of submission of a application for authorisation to trade based on authorisation other than trade authorisation pursuant to special regulations; information and documents necessary for registration as a tax-payer and required notifications; information and documents necessary for registration in the system of mandatory health insurance and for notification of relevant changes; information and documents, including court fees required for the purposes of registration in the Commercial Register; information necessary for requesting an extract from a criminal record.

If a special regulation for provision of services requires providing a certificate, attestation or any other document proving that a requirement has been satisfied, an

43) According to Article 6 of Directive, each Member State shall ensure the possibility for providers to complete all procedures and formalities needed for access to his service activities, in particular, all declarations, notifications or applications necessary for authorisation from the competent authorities, including applications for inclusion in a register, a roll or a database, or for registration with a Professional body or association; or any applications for authorisation needed to exercise his service activities through points of single contact.

This institute was implemented into Slovak law by Act. No 358/2007 of Coll., which came into effect on 1st of October 2007 as "Single contact point" and it become part of Act No. 455/1991 of Coll. on Trade Licensing (Trade Licensing Act).

44) Attorneys-at-law (Act No. 586/2003 Coll.), architects (Act No. 138/1992 Coll.), auditors (Act No. 540/2007 Coll.), authorised civil engineers (Act No. 138/1992 Coll.), authorised geodesists and cartographers (Act No. 216/1995 Coll.), civil aviation (Act No. 143/1998 Coll.), energy (Act No. 656/2004 Coll.), experts, interpreters and translators (Act No. 382/2004 Coll.), geological workers (Act No. 569/2007 Coll.), heat energy (Act No. 657/2004 Coll.), mediators (Act No. 420/2004 Coll.), mining activities (Act No. 51/1988 Coll.), patent representatives (Act No. 344/2004 Coll.), restorers (Act No. 200/1994 Coll.), tax advisers (Act No. 78/1992 Coll.), trustees (Act No. 8/2005 Coll.), veterinary activities and services (Act No. 442/2004 Coll.)

45) Provision of information does not have the character of legal advice, information has only general and explanatory character. It is provided immediately upon request in an official language. The request can be submitted electronically.

entrepreneur fulfils this requirement by submission of a translated document from other Member State which is assigned for an equivalent purpose or from which it is clear that the requirement is fulfilled. National authority may not require a document from another Member State to be produced in its original form, or as a certified copy or as a certified translation.⁴⁶⁾

The Point of a single contact verifies and registers the provided information in the Information System of Points of Single Contacts and it is responsible for their accuracy. If there is any doubt regarding the accuracy of this information, the Point of a single contact grants access to the documentation to competent authorities.

The Point of a single contact sends information and documents required for the purposes of filing an application for authorisation to trade based on authorisation other than trade authorisation and data requiring for issuance of an extract from the criminal register in electronic form without undue delay (at latest on 3rd day from its delivery) to competent authorities. Competent authorities must inform the Point of a single contact about issuance or refusal of the authorisation.

Information required for the tax and health insurance registration as well as for registration in the particular commercial register are sent by the Point of a single contact to a particular authorities without undue delay after issuance of the trade license⁴⁷⁾.

As we can see, the goal to simplify the procedure was achieved.

There are other aspects relevant for entrepreneur when providing services or conducting business activities in Slovakia. The most important are **advertising, insurance and recipients protection**.

Regulated services provider has right to have **free commercial communication**⁴⁸⁾. Articles 41 to 55 of the Commercial Code (fair competition rules) are only limitation in respect of free commercial communication.⁴⁹⁾

Provider has no duty **to be insured** in the Slovak company, if his/her foreign insurance covers also services providing in the Slovak Republic.

After implementation of the Directive, the procedure is more simple, entrepreneur can deal only with one authority what means a great spare of time and bureaucratic burden.

Despite the fact that consumer protection is not the main goal of the Directive, there are Articles focusing on **rights of recipients of services**.

46) Exemption from this rule is acceptable only on request of special regulation or where such a requirement is justified by an overriding reason relating to the public interest, including public order and security. These exemptions are, for example documents for registration in Commercial register, documents for attorney at law licence.

47) or after receiving information on granting authorisation to trade based on authorisation other than trade authorisation

48) According Art. 4(12) of the Directive '*commercial communication*' means any form of communication designed to promote, directly or indirectly, the goods, services or image of an undertaking, organisation or person engaged in commercial, industrial or craft activity or practising a regulated profession.

49) Compare with Article 24 of the Directive.

First of all, service provider has to ensure that the recipient is not discriminated based on his/her nationality or place of residence. Then, recipient has a strong right on information.

Before provision of services a provider is obliged to inform a recipient about the name of a provider, his/her legal form, the business seat, phone, fax or e-mail address; the registration of a provider, the name of a register and the registration number or its equivalent; where the activity is subject to an authorisation scheme⁵⁰⁾, the particulars of the relevant single point of contact; the information where activities of a provider which are subject of VAT are provided, the VAT number; the registered membership in professional associations or similar organisations, a professional title and a Member State in which a title has been granted; the general conditions and clauses, if any, used by the provider; the existence of contractual clauses, if any, used by a provider concerning the law applicable to the contract and/or the competent courts for disputes; the existence of an after-sales guarantee, if any, not imposed by law; the price of the service, where a price is pre-determined by a provider for a given type of service, the method for calculating the price, where the price is not pre-determined by the provider for a given type of service or, if an exact price cannot be given; the main features of the service, if not already apparent from the context; the insurance or guarantees and, in particular, the contact details of an insurer or guarantor, extent and the territorial coverage; contact to body, where a recipient can bring the claim on provided services or obtain information about provision of services in the Slovak Republic.

Based on a recipient request a provider must inform a recipient also about (i) place where the professional rules can be obtained if provision of services is regulated; (ii) any code of conduct to which a provider is subject and address; (iii) possibility of non-judicial means of dispute settlement; (iv) a provider's multidisciplinary activities and partnerships which are directly linked to services and (v) measures taken to avoid conflicts of interest.

This information must be provided to a recipient through the place of providing services or at contracting place, or through information addressed to a recipient with service's description, or through electronic communication.

Recipients can also find information on the requirements applicable in other Member States relating to access to, and exercise of, service activities, in particular those relating to consumer protection; general information on the means of redress available in the case of a dispute between a provider and a recipient; the contact details of associations or organisations, including the centres of the European Consumer Centres Network, from which providers or recipients may obtain practical assistance. This information is provided by the Ministry of Economy of the Slovak Republic.

State supervision

Business activities of services' providers are supervised by national authorities and by relevant authorities from state of establishment. The Ministry of Economy of the Slovak Republic is the main coordinator of other authorities responsible for execution of the Act on the territory of the Slovak Republic. Fulfilments of obligations are supervised by the

50) According Art. 4(6) of the Directive authorisation scheme' means any procedure under which a provider or recipient is in effect required to take steps in order to obtain from a competent authority a formal decision, or an implied decision, concerning access to a service activity or the exercise thereof.

Slovak Trade Inspection (Slovenská obchodná inšpekcia) and by specialized authorities⁵¹⁾ (hereinafter only as “supervision bodies”) in cooperation with relevant authorities from state of establishment.

If requested by a European Union member state, Supervisory authorities shall provide the information about providers established in the Slovak Republic to this European Union member state, in particular, it shall provide the confirmation that (i) a provider is established in the Slovak Republic and, (ii) based on its best knowledge, no unlawful activities are provided by a provider.

Supervision bodies shall undertake the checks, inspections and investigations requested by another Member State and shall inform the latter of the results and, as the case may be, of the measures taken.

If supervisory authorities become aware of serious specific actions or circumstances relating to service activities which could cause serious damage to the health or safety of persons or to the environment in the Slovak Republic or in the territory of Member States, they shall inform the Member State of establishment, the concerned Member States and the Commission as soon as possible about such actions, circumstances.

A provider breaching his/her obligations to provide information to receivers or to not discriminate them shall be subject to administrative offence and the penalty from 100 € to 3 000 € can be imposed to such a provider.

Conclusion

By implementation of the Directive into the Slovak law the common legal framework was settled, the legal certainty of entrepreneurs was achieved, and the protection of recipients was strengthened too.

Directive is an essential step towards a true single market for services, which should enable enterprises to provide citizens with better services at a competitive price throughout the internal market.

The Slovak Republic strictly followed the provision of the Directive, when adopting the Act. We can say, the intended goal was achieved, business environment for European service providers is friendlier and simplified.

Foreign entrepreneurs can get all information regarding provision of services in the Slovak Republic through the Points of a single contact as well as through the official website of Ministry of Interior of the Slovak Republic.⁵²⁾

Everyone, when starting his or her business activity, can deal only with one institution. As Slovak republic finally launched electronic communication system, all applications (signed by certified signature) can be processed electronically. This approach not only significant spare of time, but it also saves money.⁵³⁾

Therefore I think the Directive might have a potential to create decent, sustainable, quality jobs and improving the quality and safety of provided services.

51) E.g. Office for Public Health, Supervision Office of Audit

52) <http://www.minv.sk/?trade-licencing>

53) Fees for registration to Commercial Register are lowered to a half and there are no fees for trade licenses, when applicant communicates electronically.

References:

- [1] Treaty on Establishing the European Community
- [2] Treaty on Functioning of the European Union
- [3] Directive 2006/123/EC of 12 December 2006 on services on internal market [2006] OJ L 376
- [4] Zákon č. 136/2010 Z. z. o službách na vnútornom trhu
- [5] Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)
- [6] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
- [7] Zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov
- [8] Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [9] Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty
- [10] Zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a o poplatkoch za výpis z registra trestov
- [12] Zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch
- [13] Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 294 z 28. marca 2007 k návrhu na určenie gestorských ústredných orgánov štátnej správy zodpovedných za prebratie a aplikáciu smerníc a rámcových rozhodnutí
- [14] CRAIG, P. – de BÚRCA, G.: „EU Law: Text, Cases and Materials“. 4th edition, Oxford University Press, 2008.

Internet sources:

- [1] Transpozícia Smernice EP a Rady č. 2006/123/ES o službách na vnútornom trhu:
- [2] www.economy.gov.sk
- [3] Informácia o transpozičnom deficite a harmonograme jeho odstránenia:
- [4] http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-59119?prefixFile=m_
- [5] Informácia o transpozičnom deficite a harmonograme jeho odstránenia.: [https://lt.justice.gov.sk/\(S\(w3xprxucikogzo45xyzfhw\)\)/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1l_doc.pdf?instEID=57&attEID=20439&docEID=103591&matEID=2451&langEID=1&tStamp=20100222080352560](https://lt.justice.gov.sk/(S(w3xprxucikogzo45xyzfhw))/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1l_doc.pdf?instEID=57&attEID=20439&docEID=103591&matEID=2451&langEID=1&tStamp=20100222080352560)
- [6] Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the state of the internal market for the services presented under the first stage of the Internal Market Strategy for Services: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0441:EN:NOT>

Cases

Case C-221/89 The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others

Letní škola dějin – již tradiční zářijové pásmo přednášek na PrF MU

The Summer School of Legal History – the Traditional September Round of Lectures at the Masaryk University, Faculty of Law

▣ Jaromír Tauchen¹⁾

Již od roku 2009, tedy letos počtvrté, se na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně konala letní škola dějin, pokaždé věnovaná jinému tématu z české právní historie. Jejím organizátorem je Katedra dějin státu a práva, jejíž členové také velkou část přednášek zajišťují. Letní škola dějin je určena nejen studentům právnických fakult včetně doktorských studijních programů, ale i široké veřejnosti. Jejím cílem je poskytnout studentům určitý ucelený přehled o vývoji konkrétního odvětví od nejstarších dob až do současnosti, přičemž důraz je samozřejmě kladen na novější období.

Celá výuka je pravidelně koncentrovaná do tří až čtyř dnů, přičemž každý den se skládá ze dvou bloků: prvního obligatorního, v rámci nějž jsou v dopoledních hodinách proneseny přednášky s následnou diskusí nad konkrétními tématy, a druhého fakultativního probíhajícího v odpoledních hodinách, v jehož rámci jsou posluchačům prezentovány filmy s právněhistorickou tematikou následovanou živou debatou. V rámci fakultativního programu představuje především pro mimobrněnské účastníky přitažlivou část letní školy dějin rovněž právněhistorická a právně archeologická prohlídka Brna. Počet účastníků letní školy dějin je omezen na šedesát osob, avšak zájem studentů kapacitu každoročně až třikrát překračuje.

Mezi přednášející nepatří jen vyučující z Právnické fakulty MU, nýbrž i z jiných pracovišť, a to především z Právnické fakulty v Olomouci, Plzni a Tmně.

V letech 2009 a 2010 bylo téma letní školy dějin předznamenáno nabytím účinnosti nové trestněprávní kodifikace, což tedy jistě představovalo dostatečný prostor na to, ohlédnout se za více než tisíciletou historií trestního práva na našem území a připomenout si nejdůležitější dějinné momenty, které náš nový trestní zákoník pomáhaly formovat. Letní školu pod názvem „Československé trestní právo v proměnách věků“ pomáhala spoluorganizovat také Katedra trestního práva brněnské právnické fakulty. S přednesenými příspěvky se měli možnost účastníci letní školy, ale i široká veřejnost seznámit ve sborníku: SALÁK, P. – TAUCHEN, J., *Československé trestní právo v proměnách věků*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 194 s. (ISBN 978-80-210-5086-0).

V roce 2011 si právnická odborná veřejnost připomněla 200-leté výročí od vydání Všeobecného občanského zákoníku (ABGB), tedy jedné z nejdůležitějších kodifikací soukromého práva ve střední Evropě. Zároveň došlo ke vzniku finální verze nového občanského zákoníku, který je možné považovat za završení dvacetiletého vývoje českého právního řádu po roce 1989 v oblasti soukromého práva. Nový český občanský zákoník byl pak definitivně schválen na jaře 2012 a publikován ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012 Sb.

1) JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.Eur.Integration (Dresden), Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno.

Jelikož se většina členů Katedry dějin státu a práva Právnické fakulty MU účastnila na řešení velkého grantového projektu „*Vývoj soukromého práva na území České republiky*“, představoval rok 2011 dobrý důvod, aby se historie soukromého práva stala rovněž tématem letní školy dějin. Řešitelé výše uvedeného grantového projektu tak měli možnost představit účastníkům dosavadní výsledky své vědecké práce. Cílem letní školy „Soukromé právo v proměnách věků“ byla analýza zdrojů, z nichž vyšel návrh nového občanského zákoníku, jakož i analýza vývoje českého soukromého práva pojatá v co nejširších souvislostech. Přednášky obsahovaly obecný výklad o vývoji soukromého práva, konkrétní rozbor určitého právního odvětví či dokonce rozbor jednotlivých právních institutů. Posluchač letní školy byl tak uveden nejen do vývoje právních odvětví soukromého práva, ale také obeznámen s dobovými názory a vývojem zrodu ABGB. Příspěvky byly uveřejněny ve sborníku: TAUCHEN, J. – FRÝDEK, M., *Soukromé právo v proměnách věků: Sborník příspěvků z letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 240 s. (ISBN 978-80-210-5557-5).

Letošní rok se organizátoři rozhodli, že pozornost IV. ročníku letní školy zaměří na historický vývoj konkrétního oblasti soukromého práva, a to na vývoj práva dědického. Bylo tomu tak proto, že nový občanský zákoník právě do dědického práva zasahuje poměrně výrazným způsobem, a v některých případech se opět vrací k již dávno zapomenutým dědickoprávním institutům, které však celá desetiletí až do roku 1950 tvořily součást našeho právního řádu. Letní škola pod názvem „*Dědické právo v proměnách věků*“ konaná ve dnech 25. – 27. září 2012 však nebyla zaměřena jen historicky, avšak díky účasti kolegů z Katedry občanského práva se věnovala i některým problémům současného dědického práva. Příspěvky z letošního ročníku letní školy jsou široké veřejnosti přístupné v monotematickém čísle *Časopisu pro právní vědu a praxi*, roč. XX/2012, č. 3 (ISSN 1210-9126).

Letní školy dějin mají již na Právnické fakultě Masarykovy univerzity úspěšnou tradici, a proto se studenti, odborná i laická veřejnost mohou těšit na jejich pokračování k dalším vybraným tématům české právní historie.

JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL. M. Eur. Integration (Dresden)

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra dějin státu a práva

Veveří 70

Brno, 611 80

Tel: 00420-604538120

Email: jaromir.tauchen@law.muni.cz

Vizitkové URL: <http://www.muni.cz/law/people/53531>

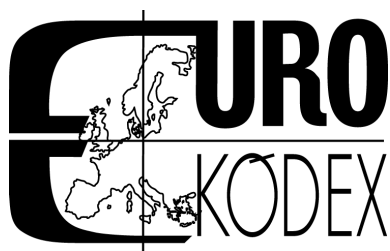
Bydliště:

Lipská 1

616 00, Brno – Žabovřesky

Prehľad vydanej odbornej literatúry

www.eurokodex.sk

PREHĽAD VYDANEJ ODBORNEJ LITERATÚRY

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
PRÁVNICKÉ PUBLIKÁCIE		
ČIERNE EUROKÓDEXY		
Advokát pred európskymi súdmi SVÁK, J. a kol.	13,94 €	4/2004
Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii 2. prepracované a doplnené vydanie ĐURICA, M.	39,90 €	11/2010
Ochrana ľudských práv, II. vydanie SVÁK, J.	65,29 €	5/2006
Pojmy dobrého práva BARÁNY, E.	19,75 €	9/2007
Pracovné právo v zjednotenej Európe Kolektív	13,82 €	12/2004
Právnická bibliografia 1993 – 2000 BLAHO, P., SVÁK, J.	68,01 €	2001
Právnická bibliografia 2001 – 2004 BLAHO, P., SVÁK, J.	70,58 €	2005
Právo Európskej únie PROCHÁZKA, R., ČORBA, J.	45,82 €	2/2007
Rozsudky Veľkej komory Európskeho súdu pre ľudské práva SVÁK, J. a kol.	85,32 €	9/2006
Slovenské a európske pracovné právo BARANCOVÁ, E.	52,14 €	9/2004
Súdny systém EÚ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M.	33,45 €	8/2008
SCRIPTA IURIDICA QUAE MANSERUNT		
Corpus Iuris Civilis, Digesta (Tomus I.) BLAHO, P., VAŇKOVA, J.	49,75 €	9/2008
História advokácie na Slovensku KERECMAN, P., MANIK, R.	66 €	8/2011
Súd a tvorba práva RATICA, J.	24,99 €	12/2009
TRIPARTITUM ŠTENPIEN, E.	43,11 €	12/2008
KOMENTÁRE K ZÁKONOM		
Veľký komentár k Občianskemu zákonníku FEKETE, I.	137,50 €	11/2011
UČEBNICE		
PRÁVNICKÉ		
Antológia z politickej a právnej filozofie, 3. rozšírené vydanie CHOVANCOVÁ, J.	16 €	12/2009
Civilné právo procesné ŠTEVČEK, M. a kolektív	45,76 €	5/2010
Československé právne dejiny VOJÁČEK, L., KOLÁRIK, J., GÁBRIŠ, T.	20 €	4/2011
Európska integrácia a právo EÚ STRÁŽNICKÁ, V.	19,90 €	11/2009

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Europeizace trestního práva FENYK, J., SVÁK, J.	13,21 €	4/2008
Európske právo/European Law , 3. vydanie FISCHER, P.	12,11 €	9/2009
Finančné právo , 2. vydanie BALKO, L., BABČÁK, V. a kol.	45,67 €	10/2009
Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii PRIEVOZNÍKOVÁ, K., ŠTRKOLEC, M., BABČÁK, V.	35,00 €	10/2012
Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie – 3. prepracované a rozšírené vydanie HERETIK, A.	35,17 €	9/2010
International Commercial Arbitration / Medzinárodná obchodná arbitráž CHOVANCOVÁ, K.	11,61 €	2/2009
Investigatívna psychológia KUBÍK, O.	22,00 €	6/2012
Komparatívne perspektívy verejnoprávnych deliktov (v právnom poriadku SR) POTÁSCH, P.	15,50 €	2/2011
Komentár k Ústave Slovenskej republiky ČIČ, M. a kolektív	79,00 €	12/2012
Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii , 3. prepracované a doplnené vydanie ĎURICA, M.	42,00 €	12/2012
Legal English , revised edition KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTÁSCH, P.	22,20 €	4/2009
Legal English , 3. edition KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTÁSCH, P.	22,20 €	12/2010
Legal Sources of Private International Law – Pramene medzinárodného práva súkromného a procesného VERSCHRAEGEN, B., HAŤAPKA, M.	35 €	2/2010
Maloletí v slovenskom rodinnom práve, Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa , 2. časť PAVELKOVÁ, B.	5,70 €	6/2009
Medzinárodná arbitráž investičných sporov/ International Arbitration of Investment Disputes – dvojazyčná publikácia CHOVANCOVÁ, K.	17 €	12/2009
Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť) VALUCH, J., VRŠANSKÝ, P. a kolektív	27,50 €	5/2012
Občanské právo hmotné I. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P., TELEČ, I.	7,44 €	9/2008
Od zločinu k trestu (Sprievodca občana v trestnom konaní) IVOR, J. a kolektív	25,00 €	9/2012
Ochrana osobnosti a medicínske právo HUMENÍK, I.	13,90 €	12/2011
Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch SVÁK J.	100 €	6/2011
Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky DRGONEC, J.	33,50 €	9/2010
Penológia FÁBRY, A.	16,52 €	10/2009
Právne dejiny Slovenska , 3. prepracované vydanie KOLÁRIK, J.	10,00 €	10/2012
Právne dejiny Slovenska II. VOJÁČEK, L.	8,33 €	4/2008
Právo životného prostredia , 2. zmenené a rozšírené vydanie KOŠČIAROVÁ, S. a kol.	25 €	3/2009
Prokuratúra SR – orgán ochrany práva HOFFMANN, M.	5,80 €	10/2010
Prvky európskej právnej kultúry , I. diel OGRIS, W., OLECHOWSKI, T.	9,30 €	2/2009
Prvky európskej právnej kultúry , II. diel OGRIS, W., OLECHOWSKI, T.	9,30 €	4/2009

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Soudní lékařství DOGOŠI, M.	13,24 €	11/2008
Správne právo – osobitná časť SOBIHARD, J. a kolektív	19,90 €	12/2010
Svedok v trestnom konaní POLÁK, P.	15 €	6/2011
Súdna moc a moc sudcov na Slovensku / The Judiciary and the Power of Judges in Slovakia SVÁK, J.	27 €	11/2011
Súdne inžinierstvo BRADÁČ, A., PORADA, V. a kol.	12,28 €	11/2008
Svetové právne systémy ŠTEFANOVIČ, M.	8,89 €	6/2007
Športové právo GÁBRIS, T.	19,90 €	10/2011
Teória a prax legislatívy, 3. rozšírené vydanie SVÁK, J. et al.	19,90 €	2/2012
Teória práva, 4. vydanie VEČEŘA, M. a kolektív	15,50 €	3/2011
Teorie a praxe mezinárodních vztahů, 3. vydání NOVOTNÝ, A.	18,50 €	4/2011
Ústavné právo SR – Osobitná časť, 4. rozšírené vydanie SVÁK, J., CIBULKA, L.	46,10 €	11/2009
Ústavné právo SR (Všeobecná časť), 3. vydanie SVÁK, J., KLÍMA, K., CIBULKA, L.	45,28 €	11/2009
Všeobecné správne právo, 6. aktualizované vydanie MACHAJOVÁ, J. a kolektív	25,70 €	11/2012
Voľný pohyb osôb v EÚ KUNOVÁ, V., SVITANA, R.	8,07 €	8/2008
Vplyv WTO na právny systém členských štátov WTO z pohľadu Číny WANG, G.	33 €	3/2012
Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov EÚ) KUKLIŠ, P., VIROVÁ, V.	10 €	3/2012
Vybrané správne procesy, 2. vydanie s judikaturou POTÁSCH, P., HAŠANOVÁ, J.	24 €	2/2011
Základy masmediálneho práva DRGONEC, J.	36,35 €	9/2008
Základy stavebného práva PLOS, J. a HUTTA, V.	14,60 €	12/2011
Základy teórie konštitucionalizmu, 2. vydanie OROSZ, L., SVÁK, J., BALOG, B.	29,90 €	10/2012
EKONOMICKÉ		
Celostný manažment PORVAZNÍK, J.	23,46 €	9/2007
Dane podnikateľských subjektov HARUMOVÁ, A., KUBÁTOVÁ, H.	18,72 €	10/2006
Kreativní ekonomika – vybrané ekonomické, právní, masmediální a informatizační aspekty KLOUDOVÁ, J. a kolektív	13,39 €	3/2010
Makroekonomie, 3. vydanie KLOUDOVÁ, J.	12,38 €	11/2009
Medzinárodné podnikanie DVOŘÁČEK, J.	10,90 €	12/2006
Podnikanie a jeho komunálna a regionálna podpora JEŽKOVÁ, R., JEŽEK, J.	15,50 €	5/2011
Podnikanie v nových ekonomických a sociálnych podmienkach PERNSTEINER, H., WAGNER, E., KABÁT, L.	7,95 €	10/2011
Podnikateľské prostredí v EÚ z hľadiska verejných financií KUBÁTOVÁ, K. a kolektív	6,00 €	11/2012

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Rostoucí hospodářství a řídicí stát DI FABIO, U.	7,95 €	10/2011
Sociální kompetence MIKULÁŠTIK, M.	22,64 €	5/2008
Základy marketingovej komunikácie LABSKÁ, H., TAJTÁKOVÁ, M., FORET, M.	13,04 €	11/2009
Úvod do mikroekonomie STIASNY, A.	18,12 €	1/2008
Základy statistiky SOUČEK, E.	11,25 €	5/2006
MASMEDIÁLNE		
Ako sa robia noviny TUŠER, A.	21,90 €	7/2010
Marketing kultúry: Ako osloviť a udržať si publikum TAJTÁKOVÁ, M. a kol.	13,10 €	10/2010
Médiá a novinári na Slovensku 2010 BREČKA, S., ONDRAŠÍK, B., KEKLAK, R.	10,10 €	11/2010
Od tamtamov po internet BREČKA, S. a kol.	19,50 €	3/2009
O podstatě reklamy SVĚTLÍK, J.	16,60 €	10/2012
O novinářstve TUŠER, A.	16,60 €	3/2012
Praktická příručka písania pre profesionálov KASARDA, M.	10 €	3/2012
Praktikum mediálnej tvorby TUŠER, A. a kol.	23 €	2/2010
Psychológia médií HRADISKÁ, E., BREČKA, S., VYBÍRAL, Z.	20,17 €	11/2009
Teorie a praxe kulturních průmyslů ZELINSKÝ, M. a kolektiv	12,50 €	12/2012
INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE		
Softvérové technológie na platforme Microsoft .NET HANÁK, J.	16,01 €	11/2009
ZBORNÍKY		
Akademické akcenty Kolektiv	12 €	3/2011
Akademické akcenty 2011 Kolektiv	12,50 €	10/2012
Aktuálne otázky ekonomickej teórie a praxe v medzinárodnom podnikaní 2011 Kolektiv	13 €	5/2012
Aktuálne otázky trestného zákonodarstva Kolektiv	10,50 €	1/2012
Biomedicínsky výskum – právne, eticky, filozoficky Kolektiv	12,50 €	4/2012
Ekonomická kríza – nové podnety pre ekonomickú teóriu a prax Kolektiv	14 €	12/2010
Díla v ohrození Kolektiv	8,47 €	7/2010
Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe ZÁHORA, J. (ed.)	4,71 €	3/2008
Forecasting Crime Development and Control of Crime in Central and Eastern European Countries Kolektiv	9,85 €	5/2008
Human rights forum 2008 OSTRO, N. (ed.)	7,15 €	2/2012

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
HUMAN RIGHTS FORUM 2012 – Medicínske právo interdisciplinárne JANOŠIKOVÁ, L., OSTRO, N. (eds.)	11,00 €	9/2012
Informovaný súhlas a inštitút predchádzajúceho prania HUMENIK, I. (ed.)	7,24 €	9/2008
Ludský faktor v spravodajských službách Kolektív	2 €	6/2008
Národné verzus nadnárodné záujmy v činnosti spravodajských služieb Kolektív	3 €	4/2011
Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva LAZAR, J. (ed.)	7,24 €	9/2008
Obete kriminality Kolektív	13 €	12/2010
Pluralizmus moci a práva LENGYELOVÁ, D. (ed.)	11,50 €	9/2009
Problémy spravodajských služieb v otvorenej spoločnosti CIBULA, I. (ed.)	5 €	1/2012
Rekodifikovaný Trestný zákon a Trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe KURUC, P. (ed.)	9,50 €	12/2011
Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti ZÁHORA, J. (ed.)	8,82 €	6/2008
Rímska rodina Kolektív	3,25 €	6/2007
Správne delikty a správne trestanie v stredoeurópskom právnom priestore – súčasnosť a vízie POTASCH, P. (ed.)	12 €	1/2011
Spravodajské služby v demokratickej spoločnosti CIBULA, I. (ed.)		1/2009
Športové právo JANOŠIKOVÁ, L., ČORBA, J. (eds.)	7,50 €	3/2012
Terorizmus a medzinárodné právo Kolektív	9,22 €	11/2007
Trestná zodpovednosť právnických osôb Kolektív	9,50 €	2/2010
Zmeny v spravodajských službách CIBULA, I. (ed.)	2,25 €	3/2008
ČASOPISY		
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2007	10,38 €	1/2007
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2008	6,30 €	5/2008
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2008	10,38 €	12/2008
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2009	6 €	4/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2009	6 €	6/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2009	6 €	11/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2009	6 €	12/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2010	6 €	4/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2010	6 €	5/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2010	6 €	10/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2010	6 €	12/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2011	6 €	4/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2011	6 €	8/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2011	6 €	10/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2011	6 €	12/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2012	6 €	3/2012
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2012	6 €	6/2012

Pripravujeme:

BROWNLIE, I. – **Princípy medzinárodného práva verejného**

ĎURICA, M. – **Konkurzné právo na Slovensku a v EÚ**, 3. prepracované vydanie

HRADISKÁ E., ČERTÍKOVÁ, H., HUDÍKOVÁ, Z. – **Prezentačné a komunikačné zručnosti mediálneho pracovníka**

HRTÁNEK, L. – **Model optimálneho fungovania modernej štátnej správy**

STRÁŽNICKÁ, V. A KOLEKTÍV – **Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv**

ŠTEVČEK, M., A KOLEKTÍV – **Civilné právo procesné**, 2. prepracované vydanie

ZBORNÍK – **Human rights forum 2010**

Uvedené publikácie si môžete zakúpiť na predajných miestach:

Predajňa **EuroKódex**, Tomášikova 20, **Bratislava** 02/ 434 26 815

Predajňa **EuroKódex**, Fučíkova 269, **Sládkovičovo** 031/ 789 99 29

Predajňa **EuroKódex**, Tematínska 10, **Bratislava** 02/ 682 03 655

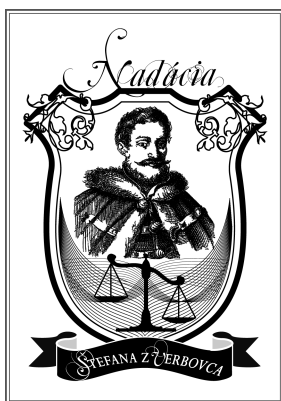
Predajňa **EuroKódex**, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika,
Kováčska 26, **Košice** 055/ 622 04 78

Distribúciu pre ČR zabezpečuje Aleš Čeněk, s. r. o.

www.alescenek.cz, tel. č.: +420 222 311 629

**Uvedené publikácie si môžete zakúpiť
za výhodné ceny aj prostredníctvom
nášho e-shopu na stránke:**

www.eurokodex.sk

Vydané s podporou Nadácie Štefana z Verbovca.

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – 4/2012

Vydavateľ:

Paneurópska vysoká škola

EUROKÓDEX, s. r. o.

Martina Rázusa 23A

010 01 Žilina

IČO: 44 871 384, DIČ: 2022865999

www.eurokodex.sk

Grafické spracovanie:

Mgr. Jozef Kotačka

Jazykové redaktorky:

Mgr. Vlasta Ďordžová

PhDr. Mária Vavreková

Sadzba dodaná do tlače:

december 2012

Vytlačil:

Beki design s. r. o.

Borodáčová 46

040 01 Košice

ISSN 1337-6810